

MINISTERSTWO
**ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI**

**Instytut Technologiczno-Przyrodniczy Państwowy Instytut
Badawczy Falenty,
Aleja Hrabaska 3, 05-090 Raszyn**

**Ocena wyników realizacji operacji „Inwestycje w gospodarstwach
położonych na obszarach Natura 2000”**

Wykonawcy opracowania:

Dr hab. inż. Maria Strzelczyk

dr inż. Aleksandra Steinhoff-Wrzeźniewska

dr Joanna Godzwon

mgr Marek Helis

dr inż. Anna Paszkiewicz-Jasińska

dr Paulina Majewska

mgr inż. Wojciech Stopa

mgr inż. Katarzyna Kulejwska

Wykonano w ramach I Obszaru badawczego: „Wsparcie prac związanych z przygotowaniem Planu strategicznego dla WPR na lata 2023-2027” realizowanego w ramach dotacji celowej na 2022 rok.

Wrocław, 16.12.2022 r.

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE I CEL OPRACOWANIA	3
II. MATERIAŁY I METODYKA	6
III OMÓWIENIE WYNIKÓW DANYCH OTRZYMANYCH Z ARIMR.....	8
IV. ANALIZA BADAŃ ANKIETOWYCH	74
V. PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE.....	77
VI. ZAŁĄCZNIK	83

1. WPROWADZENIE I CEL OPRACOWANIA

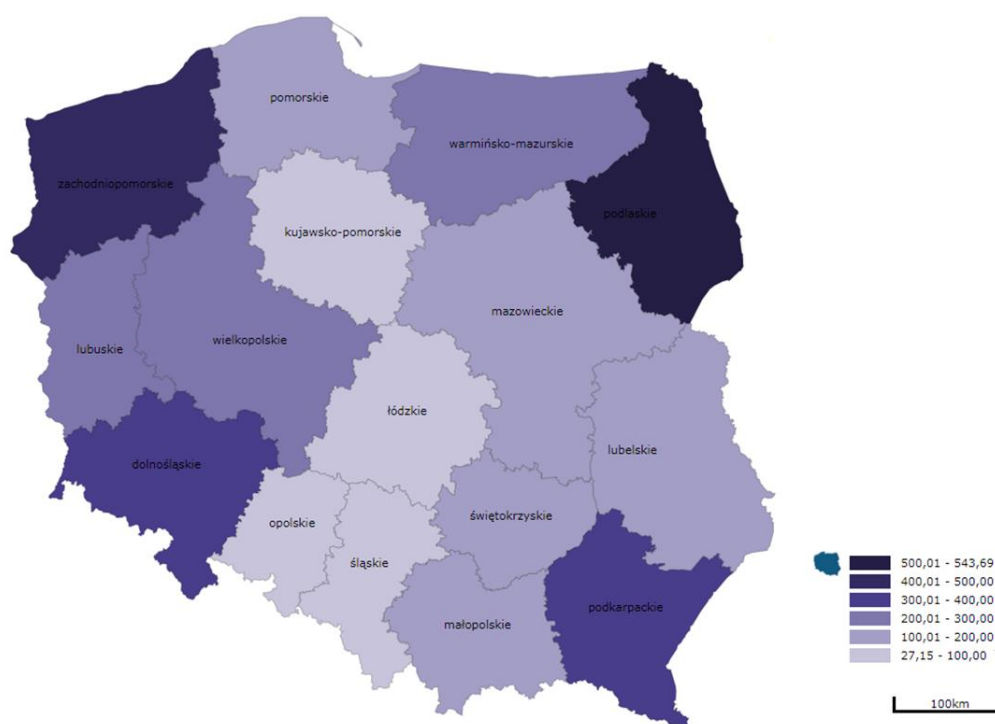
Jednym z priorytetów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) jest utrzymanie różnorodności biologicznej oraz zachowanie i rozwój naturalnych systemów rolnictwa oraz tradycyjnych krajobrazów rolniczych. Już od początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku zostały podjęte działania zmierzające do uzyskania tych efektów. Zaczęto przechodzić z polityki opartej na podtrzymywaniu cen i wspieraniu produkcji, do polityki bezpośredniego wsparcia rolników i zwiększenia środków na rozwój obszarów wiejskich. W tym celu podjęto reformy w ramach Agendy 2000, w której zwrócono uwagę na korzyści ekologiczne wynikające z poprawy stanu środowiska, ochrony zasobów naturalnych, czy poprawy stanu krajobrazu wiejskiego. Wprowadzone reformy stanowiły znaczący krok w realizacji niezbędnych instrumentów zmierzających do ochrony środowiska naturalnego.

W 1992 roku na Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro przyjęto dyrektywę Rady w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory [Dyrektywa 92/43/EWG], która miała na celu wspieranie zachowania różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych. Dyrektywa ta stanowiła fundament polityki ochrony przyrody, a wraz z dyrektywą ptasią [Dyrektywa 79/409/EWG] stała się podstawą prawną wdrożenia sieci Natura 2000 w Unii Europejskiej. Celem objęcia wyznaczonych obszarów tego typu ochroną przyrody było i jest zachowanie różnorodności biologicznej cennych i zagrożonych siedlisk przyrodniczych gatunków roślin i zwierząt, które w wyniku intensywnej ingerencji człowieka w środowisko stworzyły zagrożenie i fragmentacje naturalnych ekosystemów. Obszary Natura 2000 zostały utworzone we wszystkich krajach wspólnoty Unii Europejskiej, tworząc tym samym Europejską Sieć Natura 2000.

W Polsce obszary Natura 2000 zostały utworzone na mocy traktatu Ateńskiego z 16 kwietnia 2003 r. [Dz.U. L 236 z 23.9.2003], stanowiącego jednocześnie podstawę prawną przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Zapisy Dyrektyw Europejskich na mocy, których funkcjonują i są wyznaczane obszary ochronne zostały zaimplementowane do polskiego prawa na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [Dz. U. 2004 Nr 92 poz. 880]. Stały się one w Polsce najmłodszą formą ochrony przyrody, obejmującą znaczną część obszarów prawnie chronionych, do których należą między innymi wszystkie parki narodowe oraz część parków krajobrazowych, a także cenne przyrodniczo obszary wykorzystywane rolniczo, często pozostające własnością prywatną. Obszary Natura 2000 zajmują blisko 20% powierzchni Polski, stanowiąc nieco więcej powyżej średniej krajów Unii Europejskiej

wynoszącej 18%. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego powierzchnia obszarów Natura 2000, nie wliczając powierzchni morskiej, w 2021 roku wyniosła 4 913,4 tys. ha (11,2% powierzchni lądowej kraju) dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz 3 498,0 tys. ha (15,7% powierzchni lądowej kraju) dla specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO) [Ochrona Środowiska 2021, Analizy statystyczne, GUS].

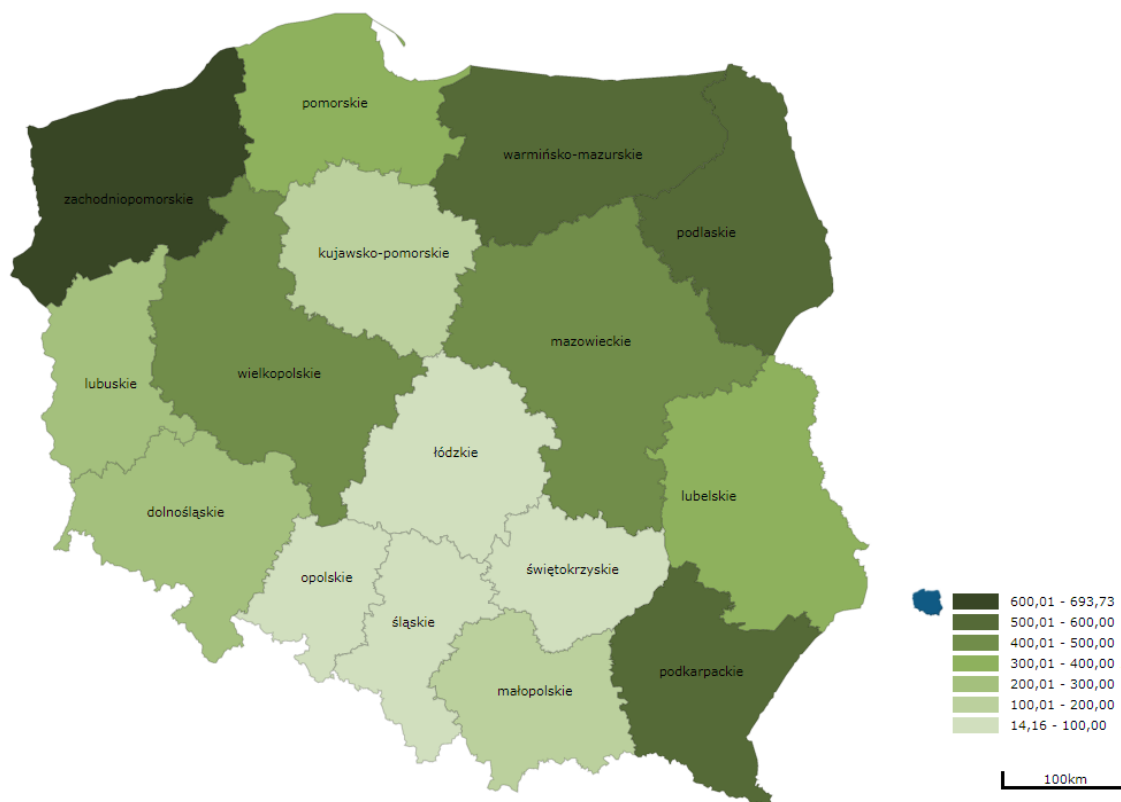
Rozkład sieci Natura 2000 dla poszczególnych województw jest nierównomierny, co bezpośrednio wynika z uwarunkowań występowania cennych przyrodniczo siedlisk i stanu różnorodności biologicznej danego obszaru. W skali kraju obszary objęte ochroną Natura 2000 w 2021 roku wzrosły w porównaniu do ubiegłego roku o średnio 0,076%.

Rys. 1. Rozmieszczenie przestrzenne specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO) [tys. ha] z podziałem na województwa w roku 2021

Opracowanie własne na podstawie GUS: <https://stat.gov.pl/projekty-unijne-w-statystyce/sisp/bank-danych-lokalnych/>

Największa powierzchnia specjalnych obszarów ochrony siedlisk występuje w województwie podlaskim 543,7 tys. ha, a zaraz po nim w województwie zachodniopomorskim - 427,3 tys. ha. Najmniej obszarów Natura 2000 obejmujących SOO znajduje się w województwie opolskim, zajmując łącznie 28,4 tys. ha.

Rys. 2. Rozmieszczenie przestrzenne obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) [tys. ha] z podziałem na województwa w roku 2021

Opracowanie własne na podstawie GUS: <https://stat.gov.pl/projekty-unijne-w-statystyce/sisp/bank-danych-lokalnych/>

W odniesieniu do obszarów specjalnej ochrony ptaków największą powierzchnię posiada województwo zachodniopomorskie (693,7 tys. ha), natomiast najmniejszą powierzchnię tego typu obszarów Natura 2000 ma województwo opolskie, gdzie występuje tylko 14,4 tys. ha OSO.

Znaczna część obszarów Natura 2000 w Polsce znajduje się w rękach prywatnych, na których prowadzona jest działalność rolnicza. Gospodarstwa rolne położone na obszarach Natura 2000 napotykają na szereg wymogów związanych z obowiązkiem realizacji zadań ochronnych przewidzianych dla danego obszaru, dlatego też wprowadzono instrument wsparcia dla tych gospodarstw. Działania związane z inwestycjami na obszarach Natura 2000 w okresie programowania 2007-2013 wchodziły w skład programu rolnośrodowiskowego, jako dwa wyodrębnione pakiety związane z ochroną zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk na obszarach Natura 2000 i poza obszarami Natura 2000. Obecnie działania te stanowią instrument wsparcia w ramach II filara WPR, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW 2014-2020), powołanego w ramach przepisów ustanowionych przez Unię Europejską tj. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17

grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFPROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej. Program ten stanowi jeden z elementów polityki rozwoju kraju w kontekście poprawy konkurencyjności rolnictwa, zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, realizacji działań odnoszących się do zmian klimatu i utrzymania zrównoważonego rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich. Obecnie trwa dwuletni okres przejściowy pomiędzy PROW 2014-2020, a nowym programem, gdzie kontynuowana jest zarówno pomoc finansowa, jak również wdrażanie dotychczasowych instrumentów wsparcia, a także tworzenie nowych.

W ramach funkcjonowania PROW 2014-2020 dla obszarów położonych na obszarach Natura 2000, w podziałaniu „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” wyodrębniono typ operacji „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000” [Dz. U. 2017 poz. 1469]. O pomoc w ramach tej operacji mogli ubiegać się rolnicy, których łączny areał trwałych użytków zielonych oraz pastwisk trwałych położonych na obszarze Natura 2000 wyniósł co najmniej 1 ha. Wsparcie było przyznawane w ramach refundacji części poniesionych kosztów. Standardowa wysokość dofinansowania wyniosła 50% kosztów kwalifikowanych, z korzyścią dla młodych rolników, którzy mogli otrzymać zwrot 60% kosztów kwalifikowanych. Pomoc finansowa była przyznawana dla inwestycji, które przyczynią się do utrzymania i użytkowania w gospodarstwie trwałych użytków zielonych (TUZ) położonych na obszarze Natura 2000, nie będą negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, nie są sprzeczne z działaniami ochronnymi obligatoryjnymi ustalonymi dla obszaru Natura 2000, na którym jest położone gospodarstwo, w planach zadań ochronnych lub w planach ochrony (jeśli plany takie zostały ustanowione). Złożone przez rolników wnioski o dofinansowanie inwestycji zostały poddane ocenie punktowej, której wynik pozwolił zakwalifikować wniosek do uzyskania pomocy lub odrzucić ze względu na niespełnione kryteria.

II. MATERIAŁY I METODYKA

Celem niniejszego opracowania jest ocena wyników realizacji operacji „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000” (Inwestycje... Natura 2000), realizowanej w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).

Ocena ta została przygotowana na podstawie badań kameralnych wykonanych w Oddziale we Wrocławiu ITP-PIB. Badania kameralne przeprowadzono na podstawie danych udostępnionych przez ARiMR w podziale na 2 części wynikające z etapu realizacji pomocy na dzień wygenerowania danych z baz ARiMR:

A. według stanu na dzień 30 kwietnia 2022 r. (2 283 - wnioski rozliczone)

B. według stanu na dzień 30 kwietnia 2022 r. (566 - wnioski nierozliczone)

Pomoc w ramach ocenianego programu była przyznawana na operacje polegające na realizacji inwestycji które:

1. Przyczynią się do utrzymania i użytkowania w gospodarstwie trwałych użytków zielonych położonych na obszarze Natura 2000;

2. Nie będą oddziaływać negatywnie na cele ochrony obszaru Natura 2000;

3. Nie będą sprzeczne z działaniami ochronnymi obligatoryjnymi, ustalonymi dla obszaru Natura 2000, na którym jest położone gospodarstwo, w planach zadań ochronnych ustanowionych na podstawie art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub w planach ochrony ustanowionych na podstawie art. 29 ust. 3 lub art. 30 ust. 1 tej ustawy [Dz. U. 2004 Nr 92 poz. 880], jeżeli dla tego obszaru Natura 2000 zostały ustanowione takie plany;

4. Będą spełniać wymagania określone przepisami prawa mającymi zastosowanie do takiej inwestycji.

Opracowanie zawiera:

- Analizę liczby wniosków złożonych;
- Analizę liczby wniosków, które otrzymały pomoc;
- Analizę przestrzenną złożonych wniosków;
- Analizę przestrzenną wniosków, które otrzymały pomoc;
- Analiza rodzajów inwestycji na jakie były składane wnioski
- Analizę rodzajów inwestycji na jakie została przyznana pomoc;
- Analizę gospodarstw ubiegających się o pomoc;
- Analiza rodzajów inwestycji na jakie nie została przyznana pomoc

- Analizę badań ankietowych,
- Rekomendacje dla wdrażania interwencji Planu Strategicznego WPR.

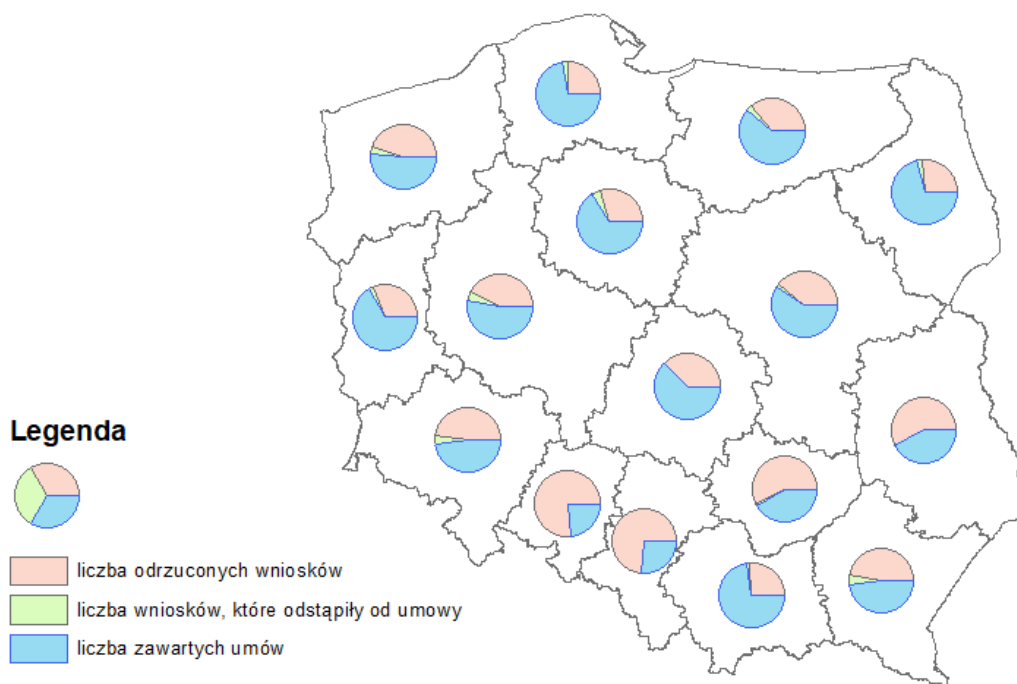
III OMÓWIENIE WYNIKÓW DANYCH OTRZYMANÝCH Z ARIMR

W ramach powyższego działania zostało złożonych 4 681 wniosków. Szczegółowe zestawienie przedstawia tabela 1 oraz rys.3. Pozytywnie rozpatrzono 2 980 (co stanowi 63,7%), w tym 131 beneficjentów zrezygnowało z podpisania umowy już po pozytywnej kwalifikacji wniosku do finansowania. Na dzień 30.04.2022 r., 2 283 wnioskodawców podpisało umowę z ARiMR i otrzymało płatności końcowe.

Tabela 1. Liczba złożonych i odrzuconych wniosków, zawartych umów oraz wniosków rozliczonych, poddziałanie 4.1.1

Województwo	liczba złożonych wniosków	liczba odrzuconych wniosków	liczba wniosków, które odstąpiły od umowy	liczba zawartych umów	liczba rozliczonych wniosków*
dolnośląskie	168	81	7	80	54
kujawsko - pomorskie	191	57	8	126	107
lubelskie	200	114	2	84	65
lubuskie	274	86	5	183	130
łódzkie	209	78	0	131	112
małopolskie	66	17	1	48	42
mazowieckie	632	248	11	373	293
opolskie	13	10	0	3	2
podkarpackie	143	68	7	68	51
podlaskie	1 122	290	34	798	684
pomorskie	332	82	10	240	189
śląskie	30	22	0	8	6
świętokrzyskie	85	49	1	35	29
warmińsko - mazurskie	415	149	13	253	194
wielkopolskie	519	222	23	274	221
zachodniopomorskie	282	128	9	145	104
Razem	4 681	1 701	131	2 849	2 283

* dane na dzień 30 kwietnia 2022, liczba wnioskodawców, którzy podpisali umowę i otrzymali płatności końcowe

Rys. 3. Analiza przestrzenna wniosków złożonych w ujęciu wojewódzkim.

Najwięcej, bo aż 75,3% ze wszystkich złożonych wniosków zostało pozytywnie rozpatrzone w województwie pomorskim. Podobna sytuacja miała miejsce w województwie małopolskim i podlaskim. W obu przypadkach 74,2% wszystkich podań, które wpłynęły do ARiMR zostały rekomendowane do udzielenia pomocy. Najwięcej wniosków – aż 24% ze wszystkich, które wpłynęły do ARiMR - zostało złożonych przez beneficjentów z województwa podlaskiego, które ma jedną z największych powierzchni obszarów Natura 2000. Duża liczba wniosków została złożona również w województwie mazowieckim (13,5%), wielkopolskim (11,1%) i warmińsko-mazurskim (8,9%). Najmniej wnioskodawców zwróciło się o pomoc z województw opolskiego (tylko 0,3%) i śląskiego (0,6%) co z pewnością wiąże się z relatywnie niewielką powierzchnią obszarów Natura 2000.

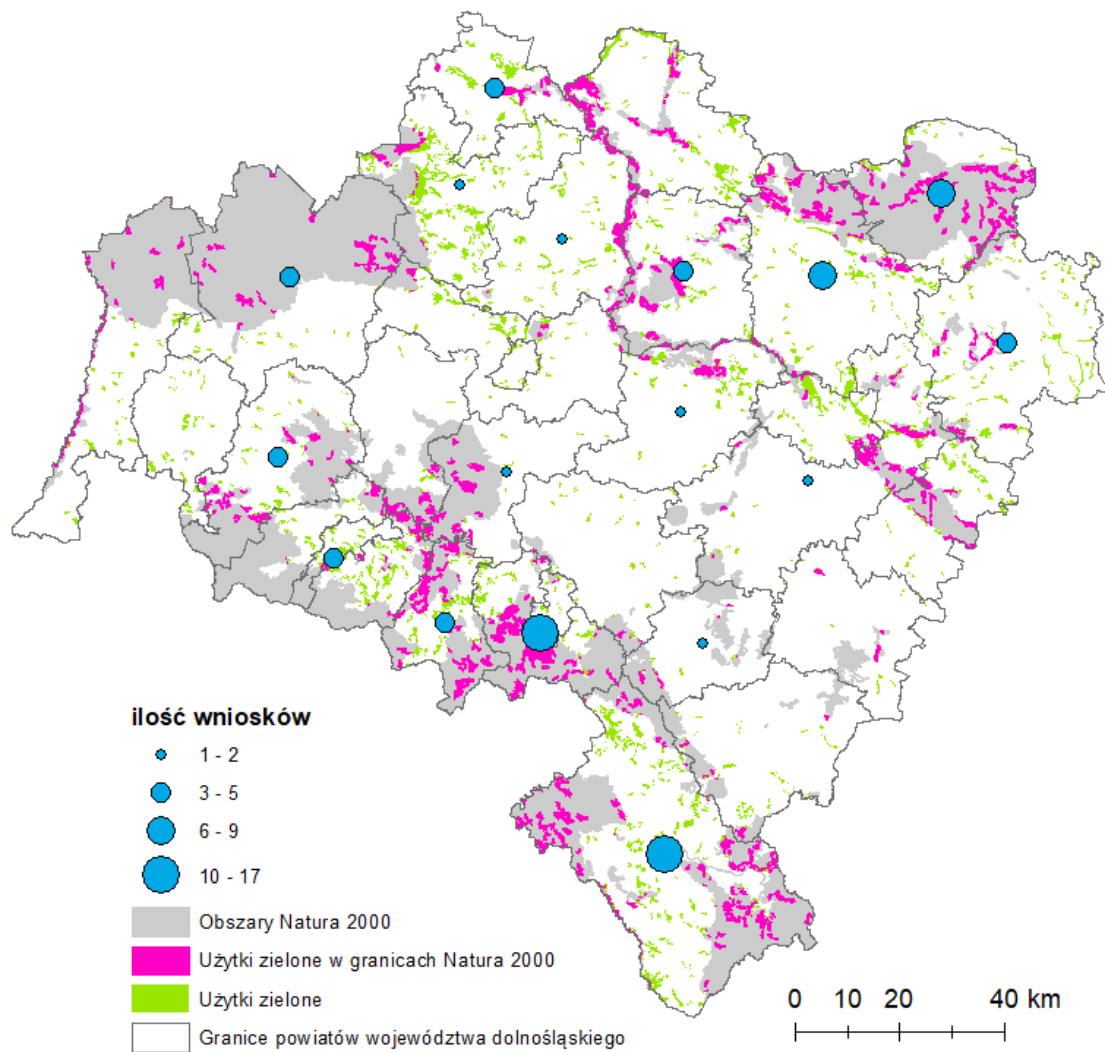
Dla każdego z województw opracowano graficzne przedstawienie rozmieszczenia użytków zielonych na obszarach Natura 2000 oraz określono udział powierzchniowy i procentowy tych użytków wraz z liczbą złożonych wniosków w ujęciu powiatowym (tabela 2, rysunki 4-19).

Tabela 2. Udział % użytków zielonych na obszarach Natura 2000 na tle ogólnej powierzchni użytków zielonych i całkowitej powierzchni obszarów Natura 2000 (w ujęciu wojewódzkim).

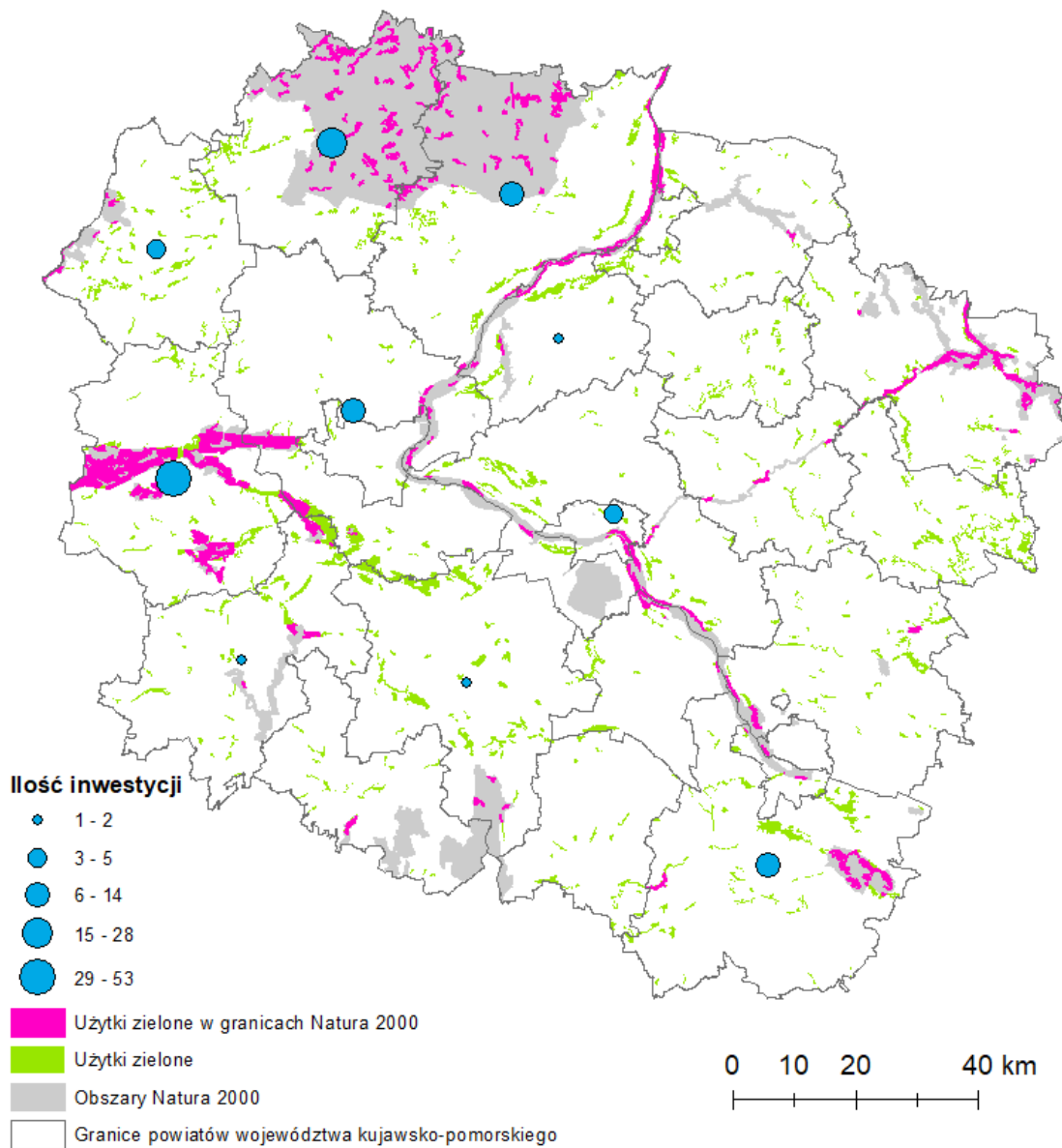
Województwa	Powierzchnia obszarów Natura 2000 **		Powierzchnia użytków zielonych		Powierzchnia użytków zielonych województwa na obszarze Natura 2000	
	km ²	%	km ²	%	km ²	%
łódzkie	715	3,9	1716	9,4	263,2	36,8
dolnośląskie	4 864,6	24,4	1 203,1	6,0	424,9	8,7
kujawsko-pomorskie	2 012,9	11,2	934,6	5,2	292,1	14,5
lubelskie	3 851	15,3	2813	11,2	652	16,9
lubuskie	3 597,2	25,7	1 198,5	8,6	574,5	16
małopolskie	2 331,5	15,4	1 124,5	7,4	227,6	9,8
mazowieckie	4 691,5	13,2	4 224,8	11,9	1 197,6	25,5
opolskie	430,1	4,6	493,3	5,2	47,7	11,1
podkarpackie	5 731,1	32,1	1 429,2	8,0	541,2	9,4
podlaskie	6 361,8	31,5	3 141,4	15,6	1 157,7	18,2
pomorskie *	4 789,9	25,8	1 265,2	6,8	107,3	2,2
śląskie	1 160,7	9,4	1 052,8	8,5	88,7	7,6
świętokrzyskie	1 589,1	13,6	1 086,7	9,3	348,3	21,9
warmińsko-mazurskie	6 611,9	27,4	1 704,2	7,1	484,3	7,3
wielkopolskie	4 802,4	16,1	2 465,6	8,3	888,7	18,5
zachodniopomorskie *	8 657,5	37,8	2 143,5	9,4	1 043,8	12,1

*udział użytków zielonych na obszarach Natura 2000 analizowano do granicy województwa, z pominięciem obszarów przybrzeżnych Bałtyku: Ostoja na Zatoce Puckiej, Ławica Słupska, Przybrzeżne Wody Bałtyku, Zatoka Pucka.

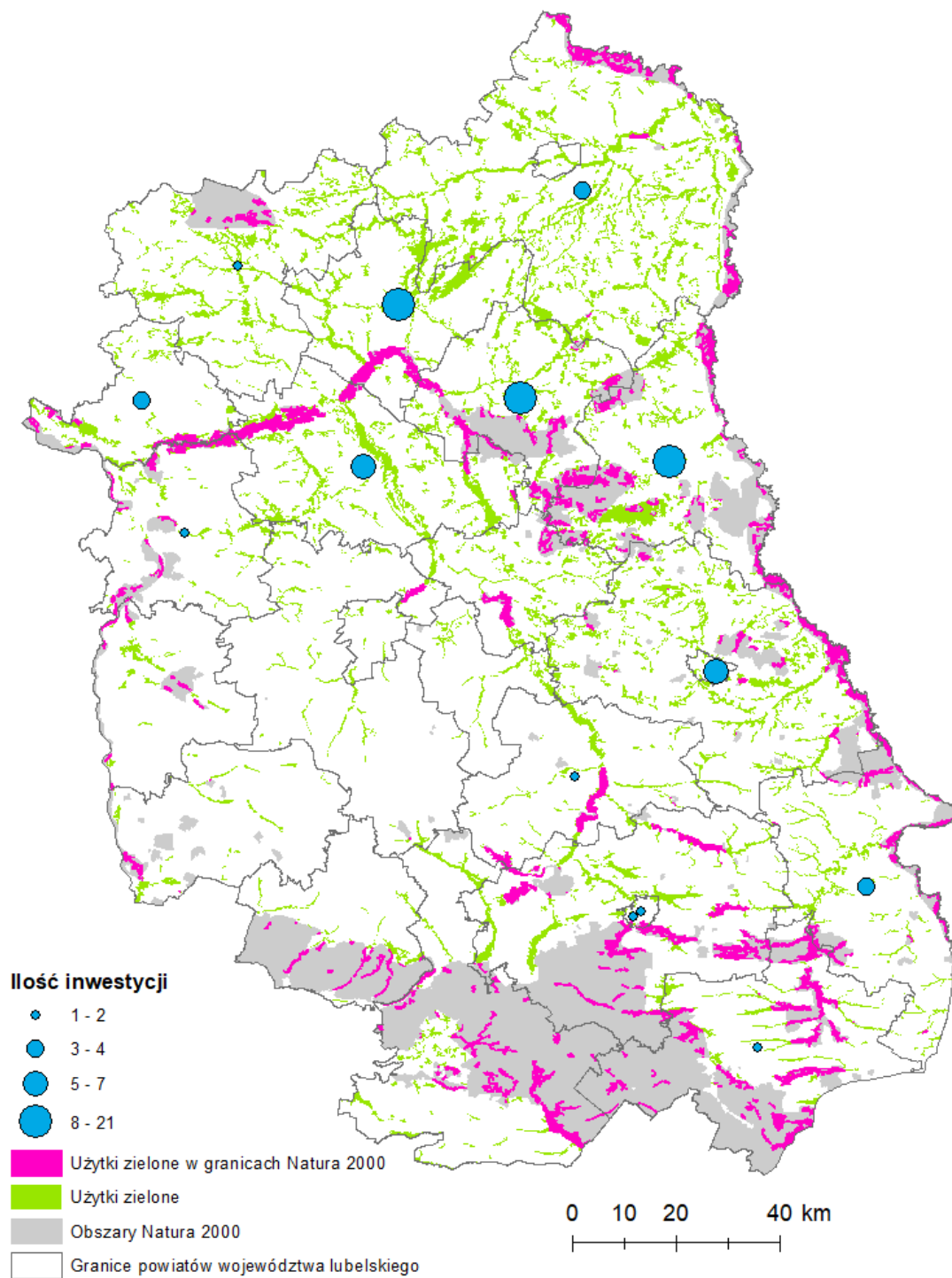
**Granica obszarów Natura 2000 w sprawozdaniu została utworzona poprzez ekstrapolację kartograficznych zasobów GDOŚ. Wykonano rozpuszczenie wspólnych granic Obszarów Natura 2000, OSO (obszary specjalnej ochrony wyznaczone na podstawie dyrektywy ptasiej, tzw. obszary „ptasie”) i SOO (specjalne obszary ochrony wyznaczone na podstawie dyrektywy siedliskowej, tzw. obszary „siedliskowe”) ujednolicając je. Efektem końcowym jest uzyskanie jednolitej powierzchni obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem części wspólnej w km².

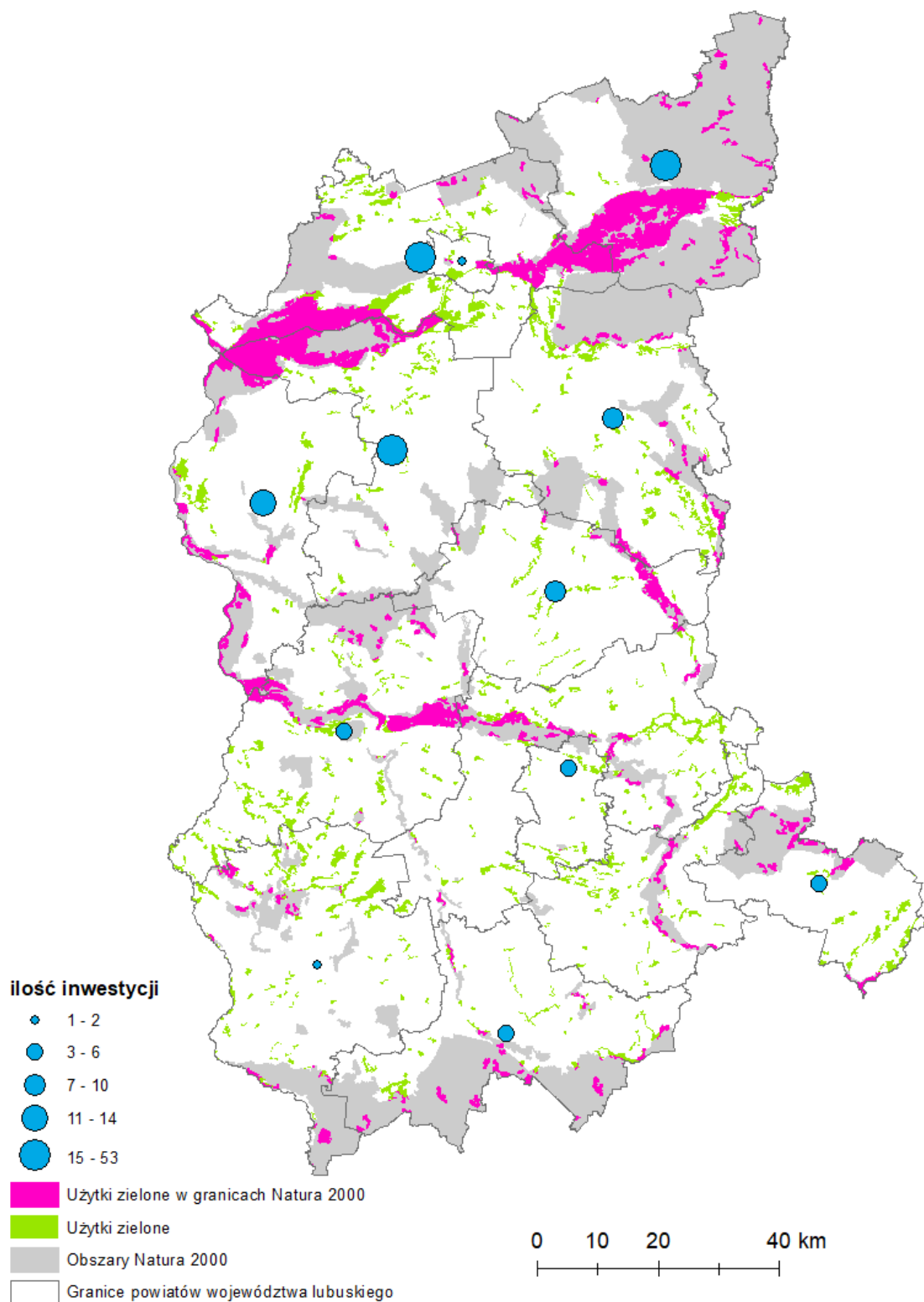
Rys. 4. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie dolnośląskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

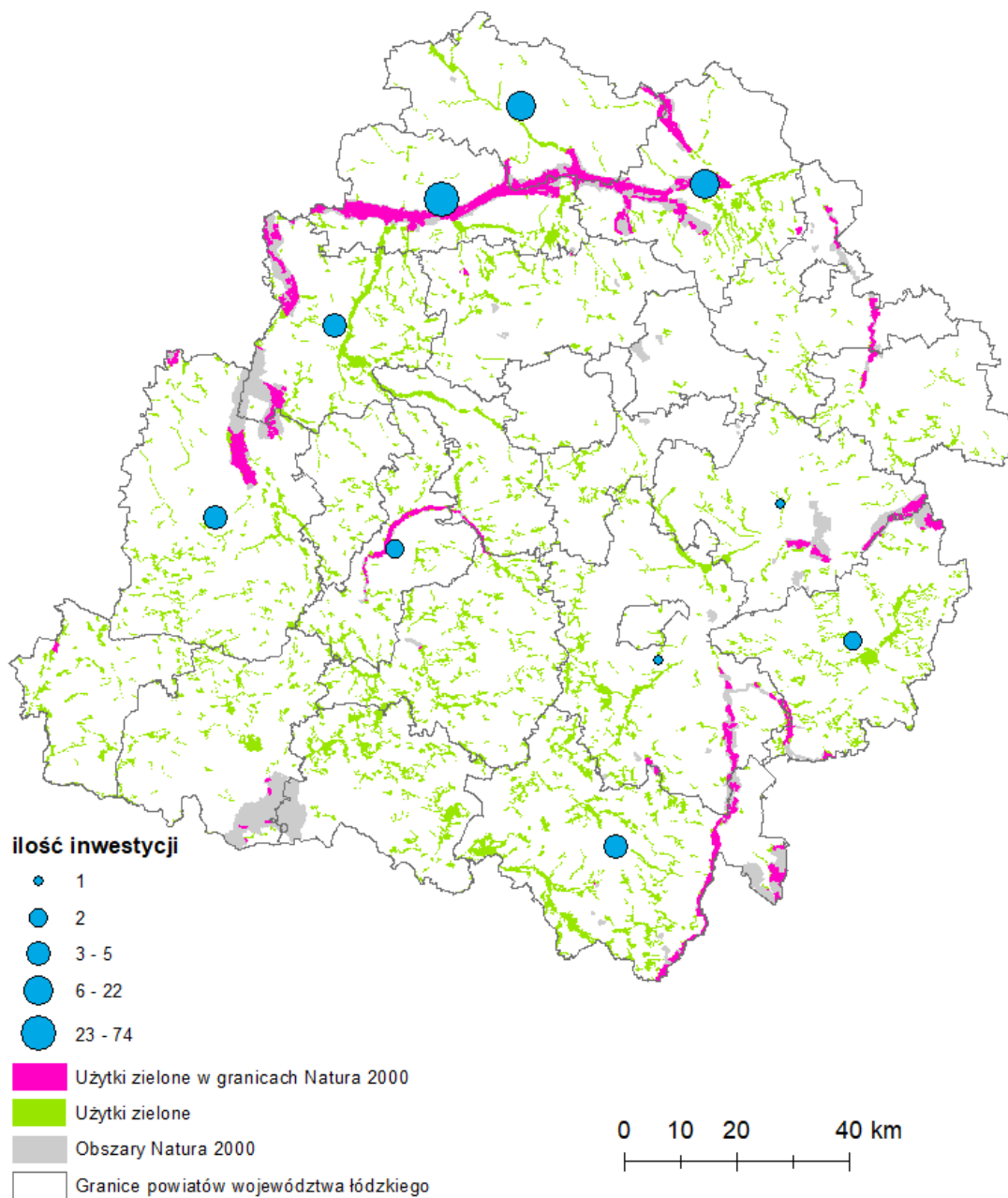
Rys. 5. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie kujawsko-pomorskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

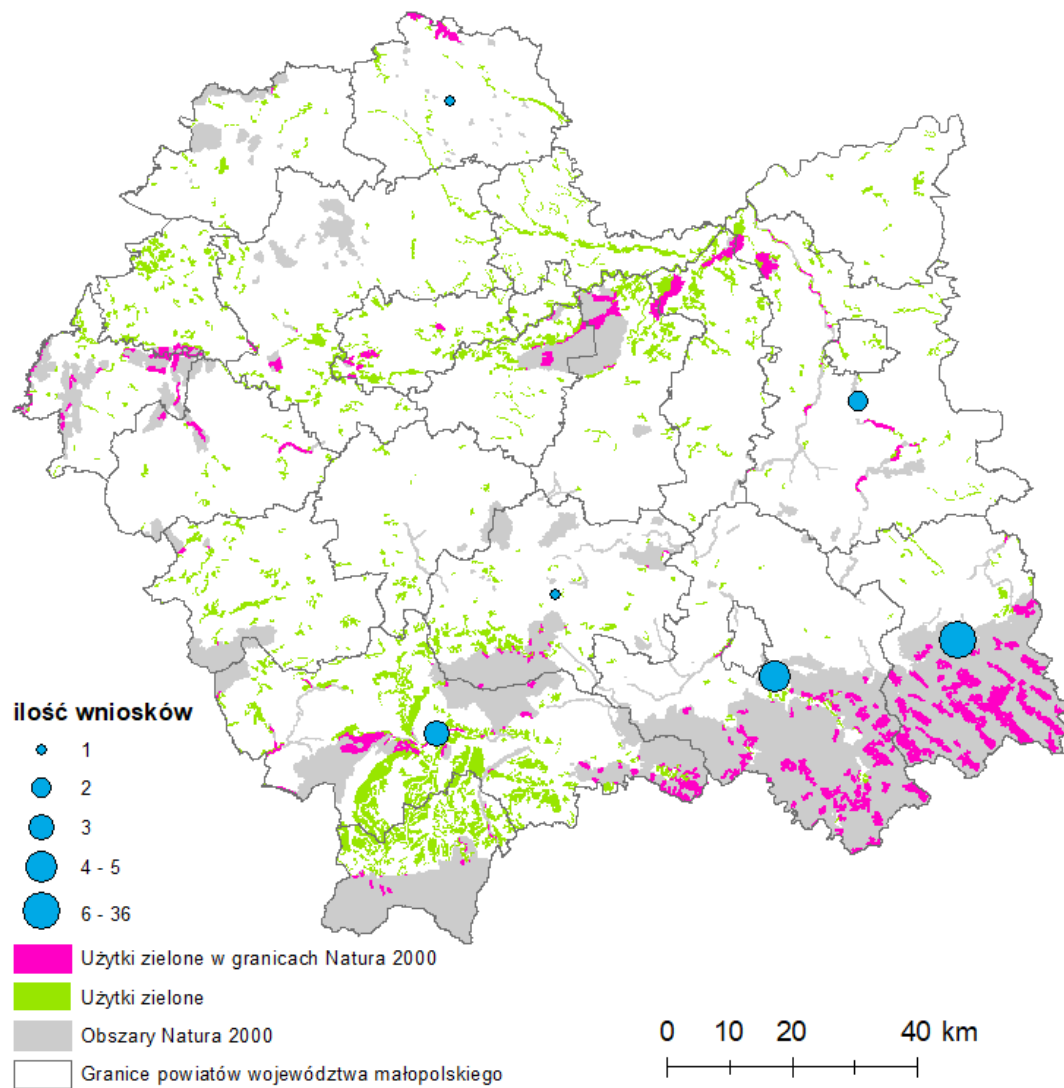
Rys. 6. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie lubelskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

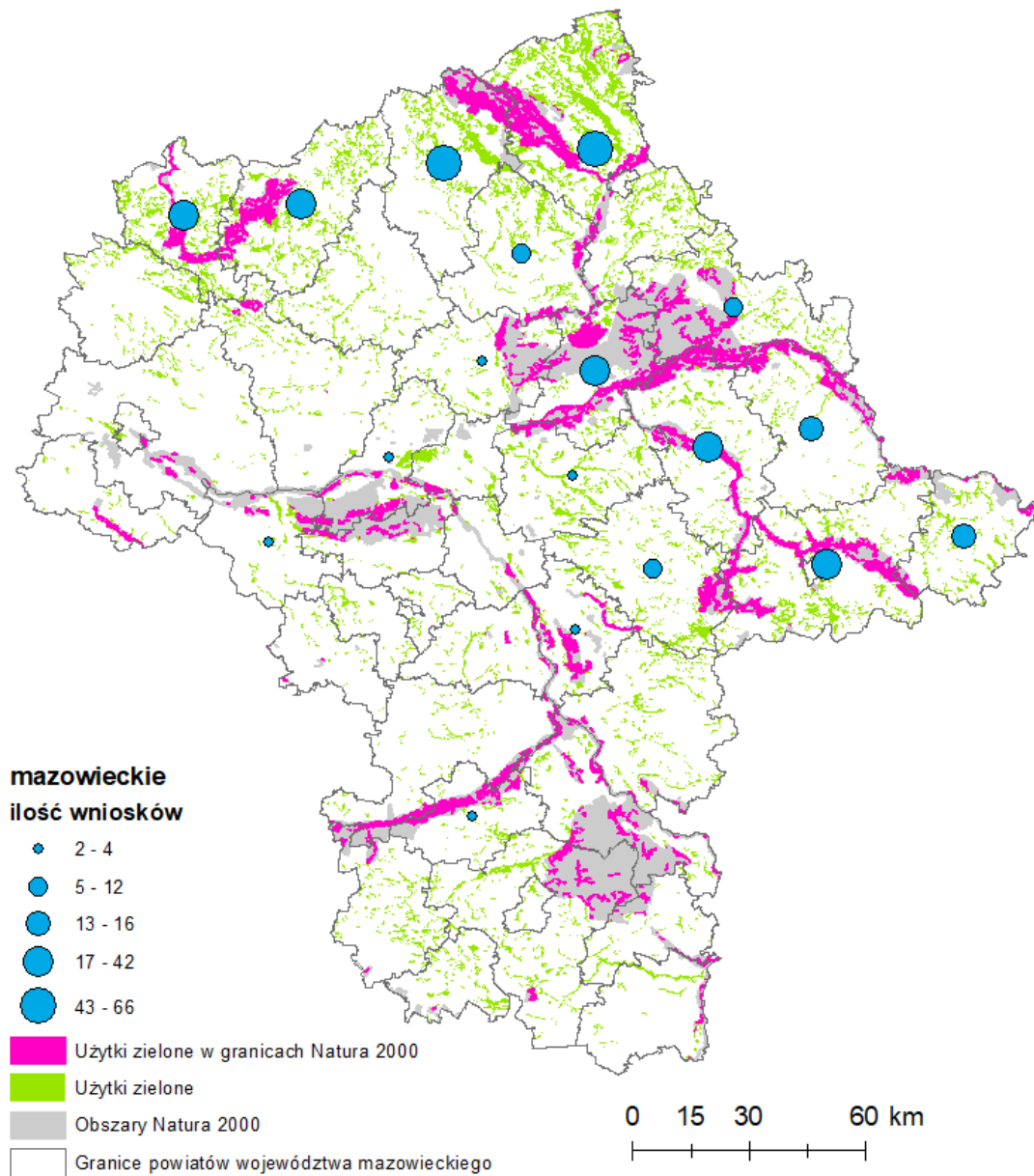
Rys. 7. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie lubuskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

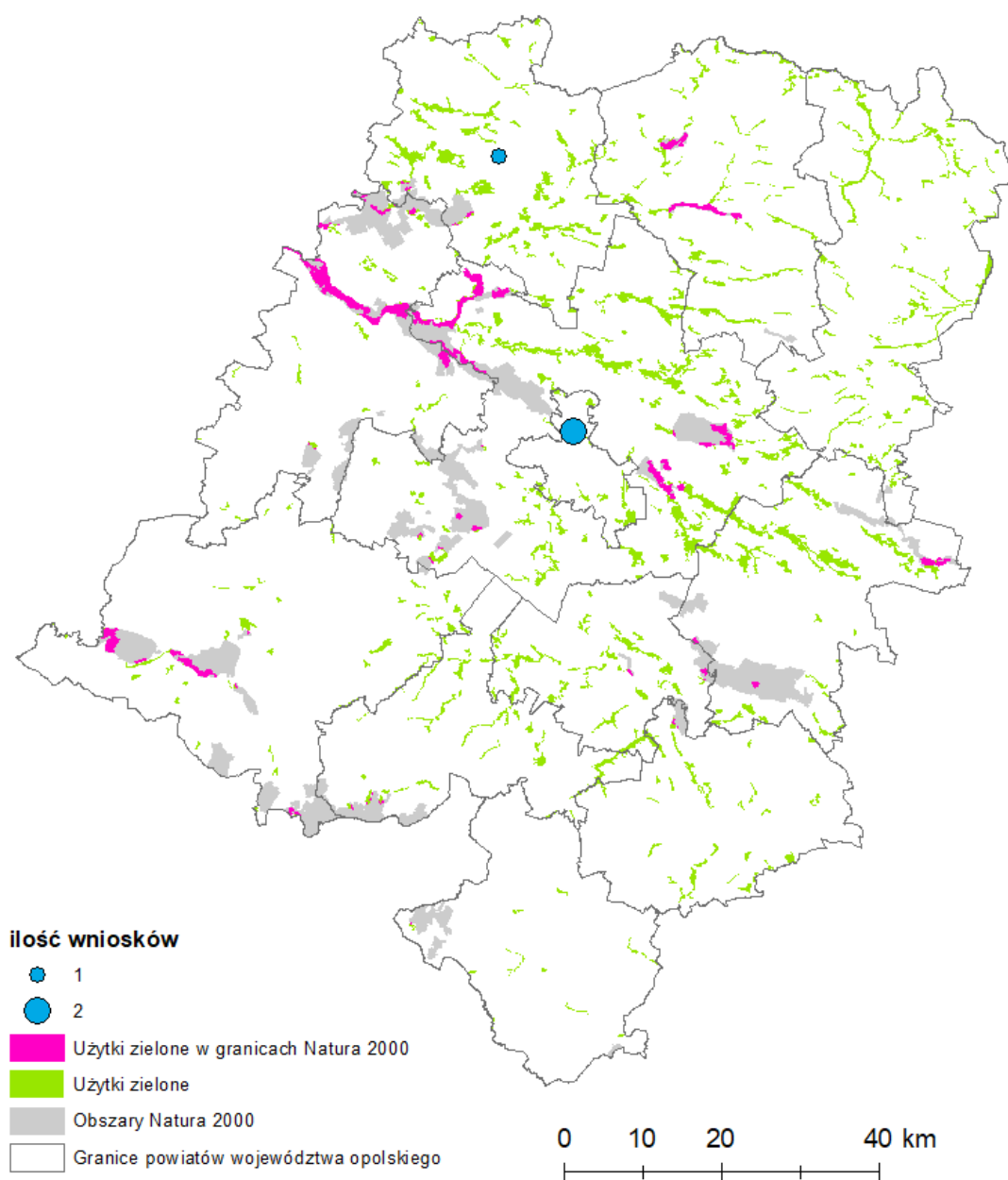
Rys. 8. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie łódzkim wraz z liczbą złożonych wniosków.

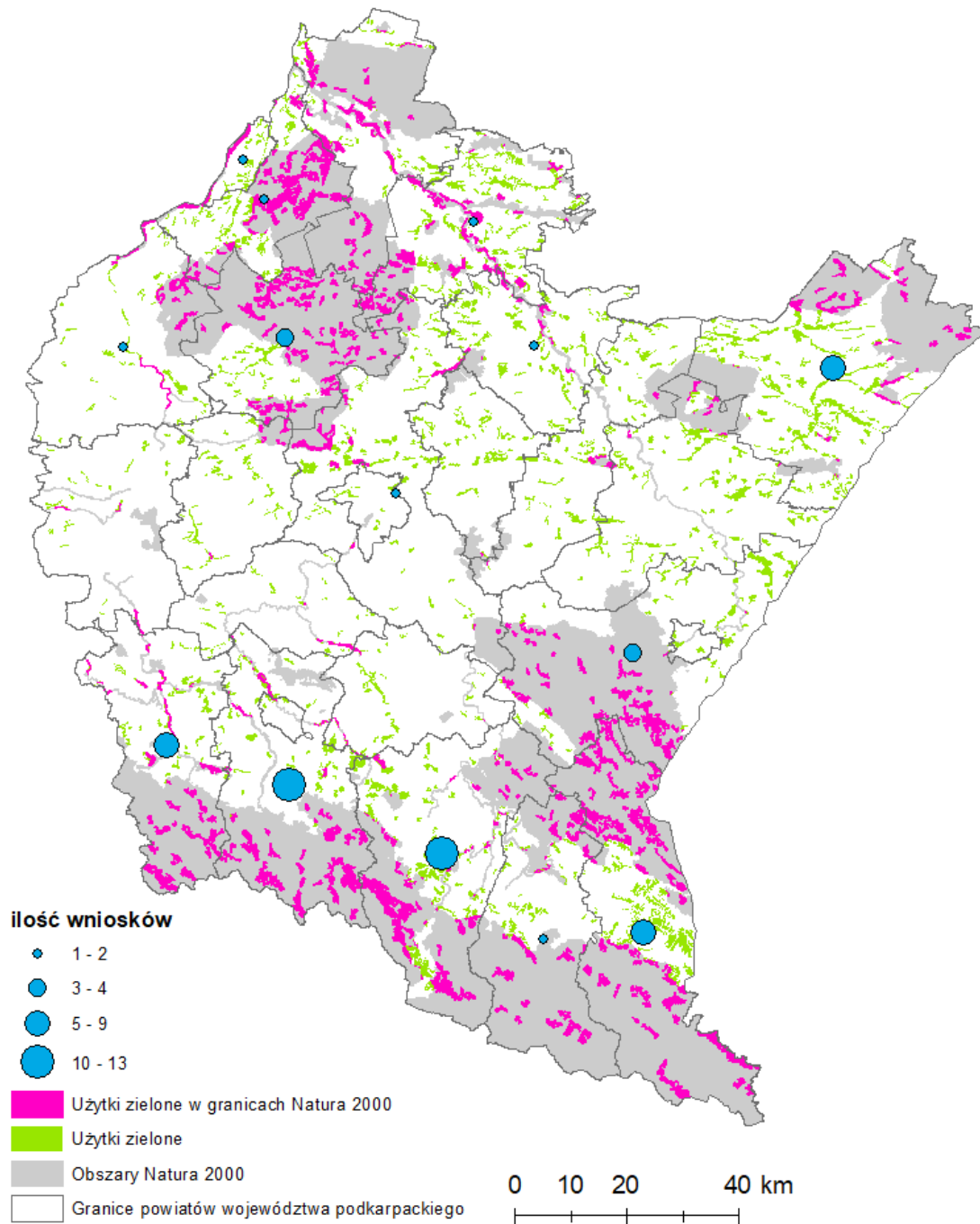
Rys. 9. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie małopolskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

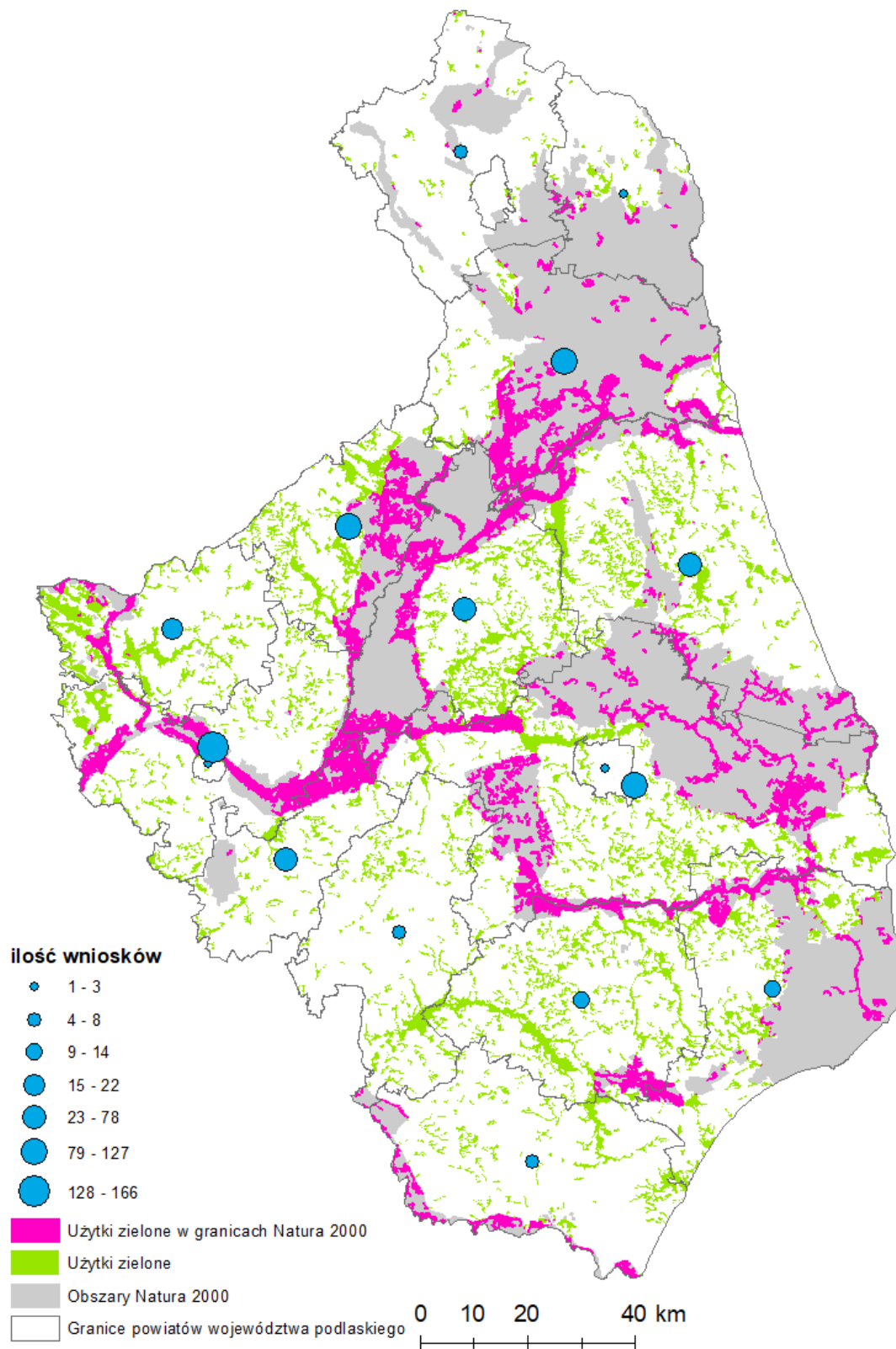
Rys. 10. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie mazowieckim wraz z liczbą złożonych wniosków.

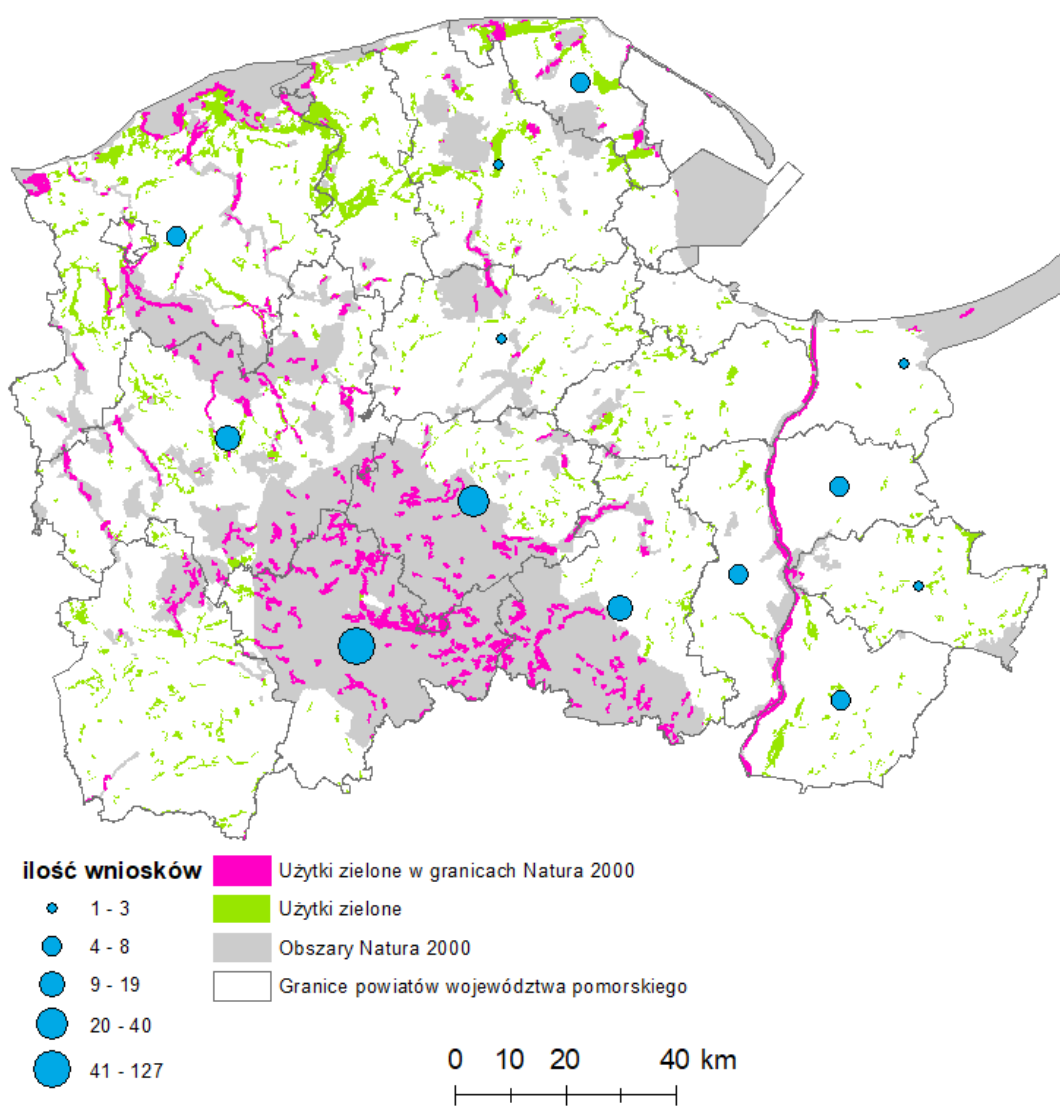
Rys. 11. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie opolskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

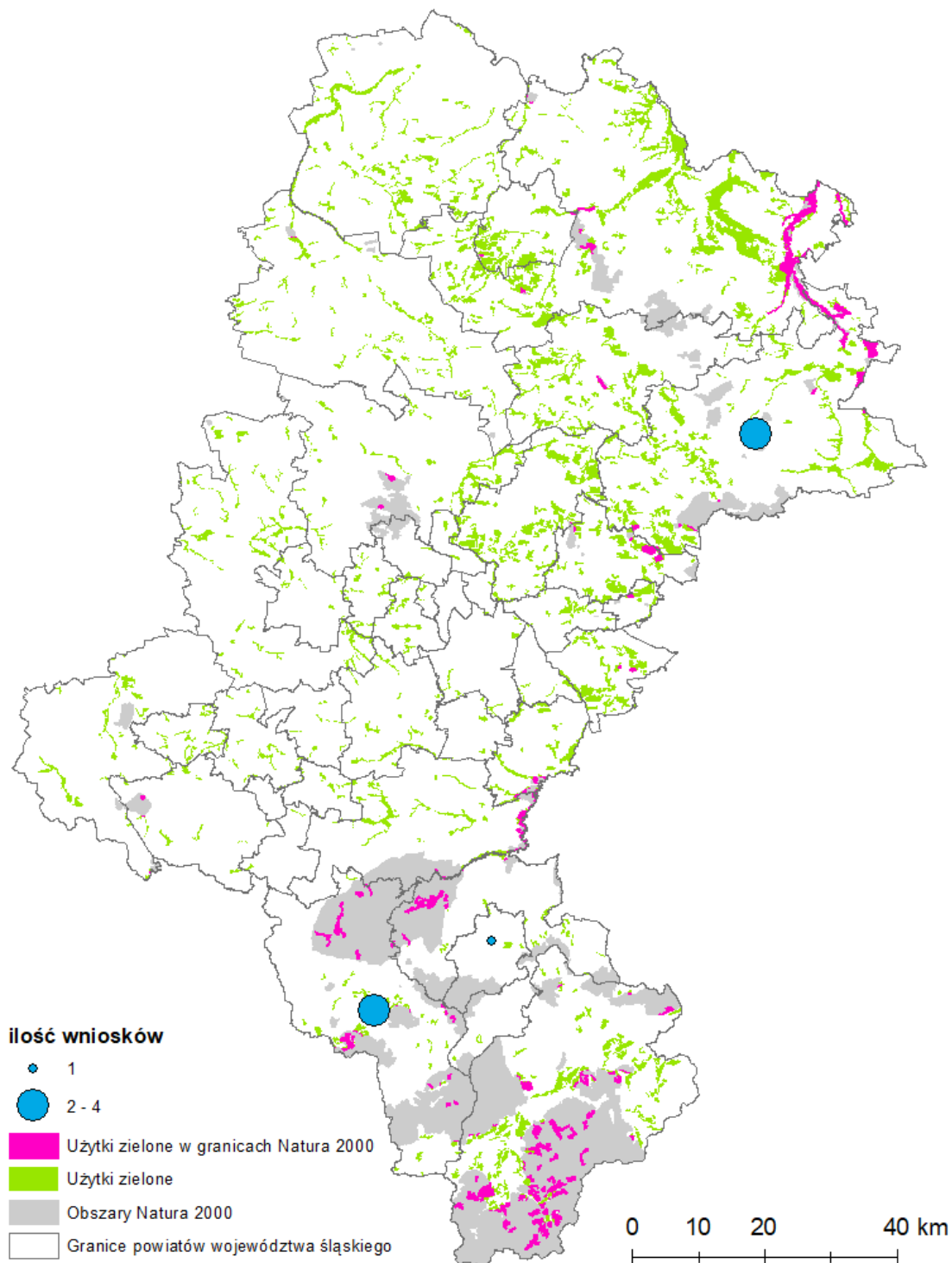
Rys. 12. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie podkarpackim wraz z liczbą złożonych wniosków.

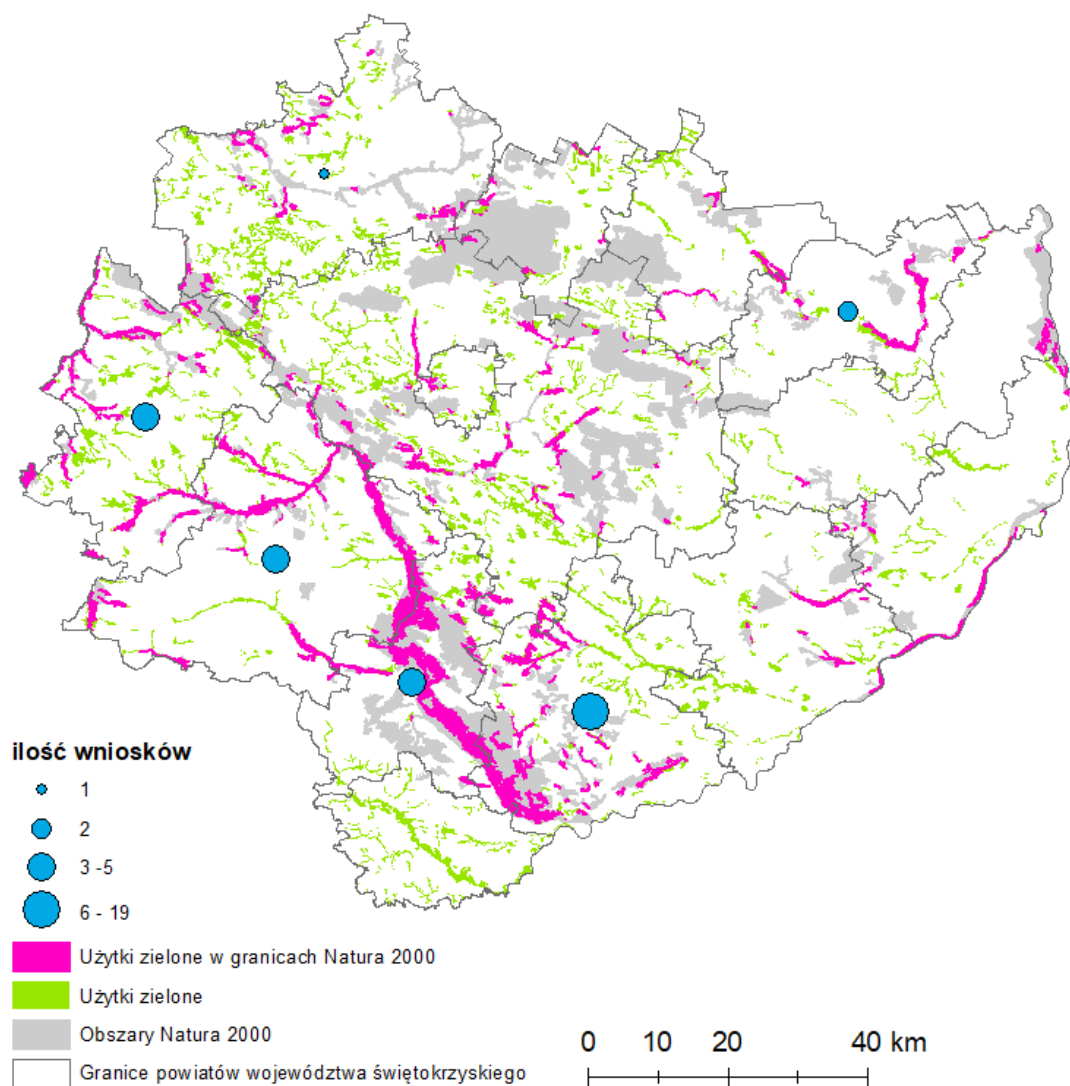
Rys. 13. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie podlaskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

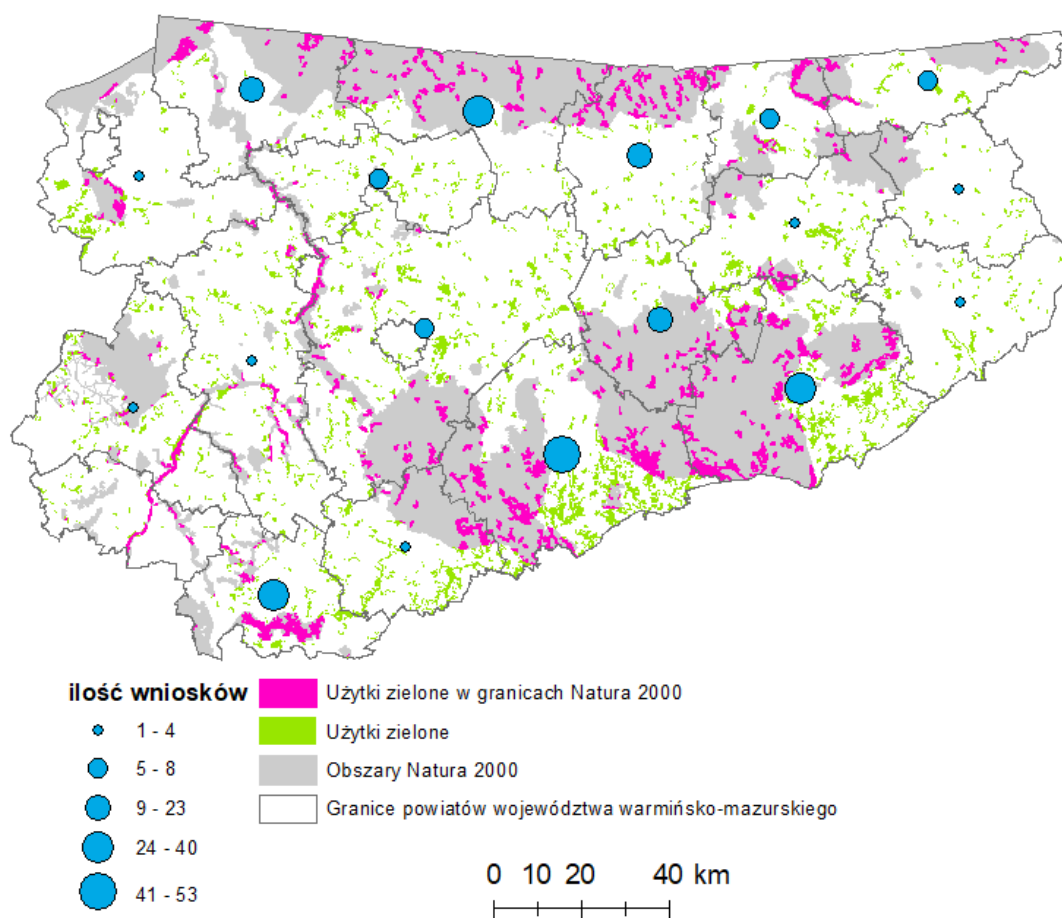
Rys. 14. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie pomorskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

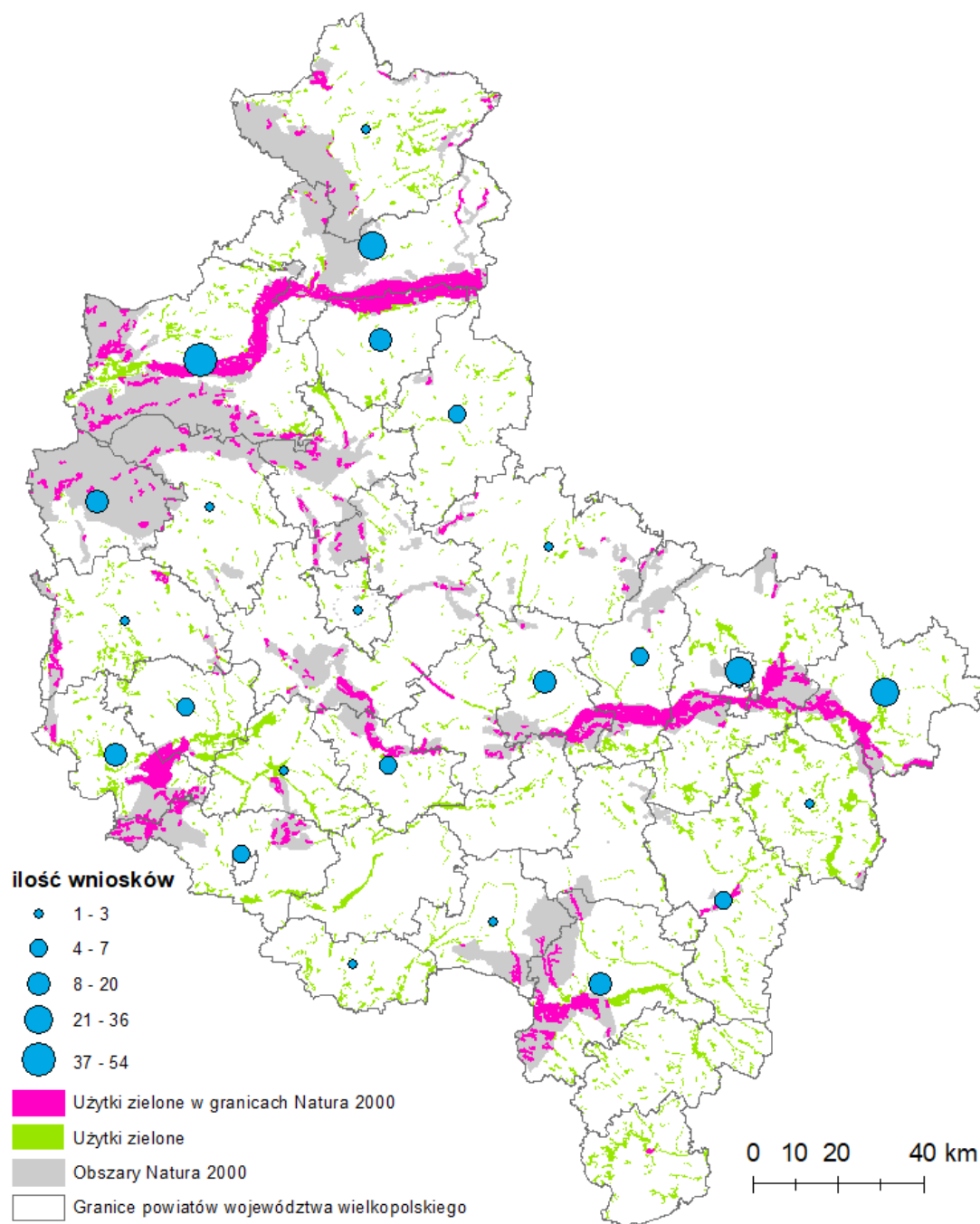
Rys. 15. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie śląskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

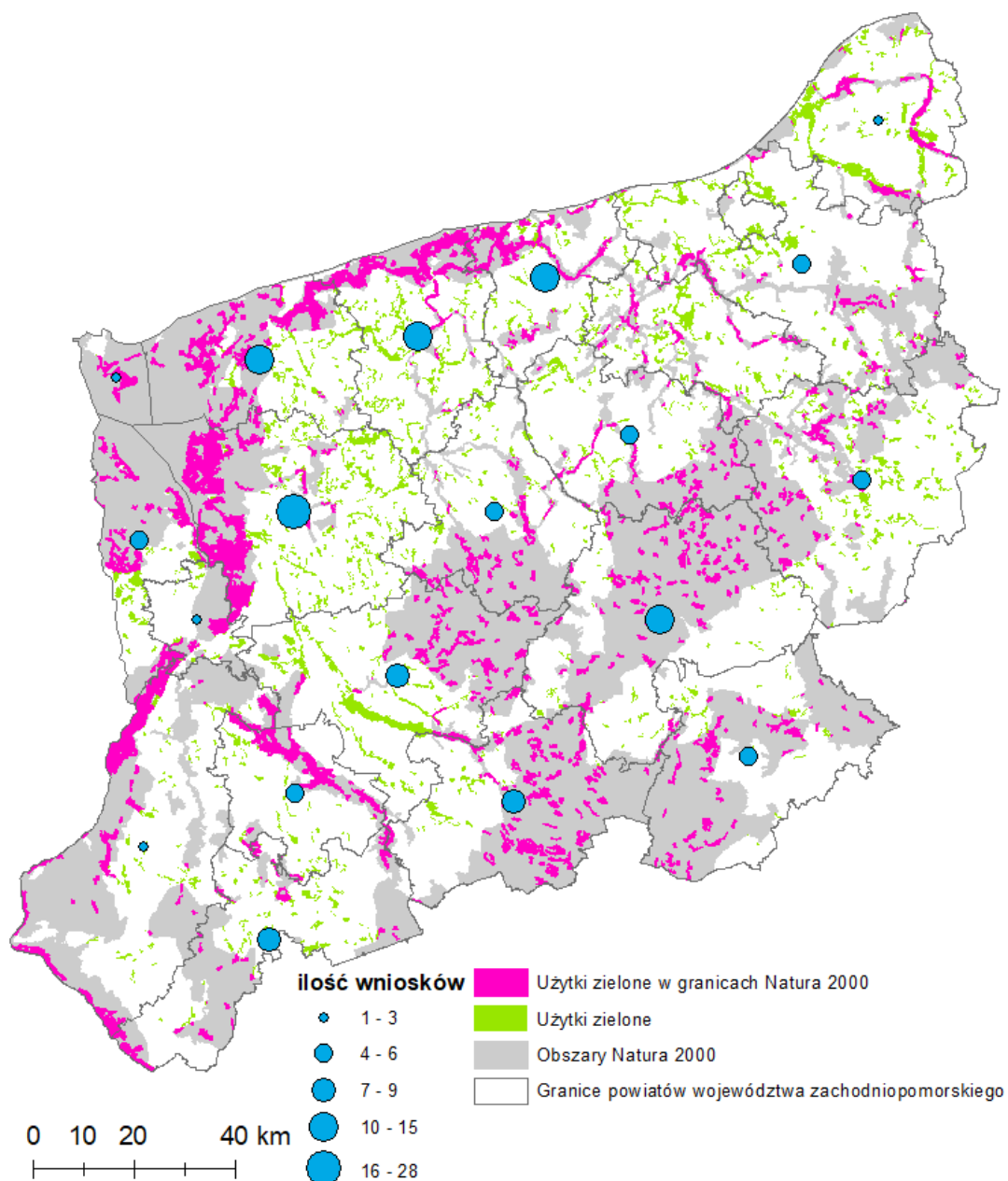
Rys. 16. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie świętokrzyskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

Rys. 17. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

Rys. 18. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie wielkopolskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

Rys. 19. Rozmieszczenie TUZ na obszarach Natura 2000 w województwie zachodniopomorskim wraz z liczbą złożonych wniosków.

Duże zróżnicowanie pod względem wielkości powierzchni użytków zielonych, wielkości obszarów Natura 2000, wielkości użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000 na obszarze poszczególnych województw skłoniło autorów do wykonania korelacji liniowej Pearsona w celu określenia, czy obszary te korelują z liczbą złożonych wniosków. W skali całego kraju wielkości wskaźników korelacji zamieszczono w tabeli 3. Uzyskane wartości współczynnika korelacji liniowej wskazują, że zależności opisane w punktach 2 (wielkość powierzchni użytków zielonych dla województw/ liczba złożonych

wniosków) i 3 (wielkość powierzchni użytków zielonych dla województw na obszarach Natura 2000/ liczba złożonych wniosków) tabeli są ze sobą przeciętnie skorelowane natomiast w odniesieniu do punktu 1 korelacja między powierzchnią obszarów Natura 2000, a liczbą złożonych wniosków jest słaba.

Tabela 3. Relacje pomiędzy wielkościami użytków zielonych, powierzchni obszarów Natura 2000 i liczbą złożonych wniosków

		Wartość współczynnika korelacji liniowej Pearsona
1.	Wielkość powierzchni obszaru Natura 2000 w województwach / Liczba złożonych wniosków	0,37
2.	Wielkość powierzchni użytków zielonych dla województw/ Liczba złożonych wniosków	0,54
3.	Wielkość powierzchni użytków zielonych dla województw na obszarach Natura 2000/ Liczba złożonych wniosków	0,55

Analiza przyczyn z powodu których pomoc nie została udzielona.

Na 100% złożonych wniosków odrzuconych zostało 36,3%. Najwyższy stosunek ilości negatywnie rozpatrzonych wniosków w stosunku do ilości złożonych wystąpił w województwach: opolskim (aż 76,9%), świętokrzyskim (57,6%) i lubelskim (57%) (tab.1). Analiza przyczyn odrzucenia w skali kraju wskazała, że 708 wniosków zostało odrzuconych z powodu uzyskania zbyt małej liczby punktów - mniej niż 25, § 15 ust. 3 Obwieszczenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi [Dz.U. 2021 poz. 915.]. Przepis art. 35 ust. 1 ustawy dotyczący odmowy przyznania pomocy stosuje się odpowiednio. Duża liczba wniosków (258) została odrzucona na podstawie § 12 ust. 3, który brzmi „Jeżeli we wniosku o przyznanie pomocy nie wskazano adresu podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy i adresu tego nie można ustalić na podstawie posiadanych danych lub podmiot ten pisemnie poinformował o rezygnacji z ubiegania się o pomoc, wniosek pozostawia się bez rozpatrzenia” [Dz.U. 2021 poz. 915.]. Zgodnie z § 2. pkt. 1 ww. Obwieszczenia pomoc przyznaje się rolnikowi posiadającemu gospodarstwo rolne na terenie RP obejmujące co najmniej 1 ha gruntów wykazanych w ewidencji gruntów i budynków w rozumieniu art. 2 pkt 8 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2020 r. poz. 2052) jako grunty rolne, z wyłączeniem gruntów zadrzewionych i zakrzewionych oraz nieużytków. Można zatem na tej podstawie ustalić adres do kontaktu z podmiotem zainteresowanym uzyskaniem pomocy. W przypadku wniosków, które posiadają adnotację dotyczącą § 12 ust. 3 wspomnianego Obwieszczenia powód odrzucenia jest zapewne związany z pisemną rezygnacją wnioskodawcy o

procedowaniu wniosku, a nie brakiem adresu do kontaktu. Nie można tego jednoznacznie wykazać na podstawie danych ARiMR, a także wskazać powodu rezygnacji przez wnioskodawcę z procedowania wniosku. Wskazanie powodu rezygnacji (np. wybranych spośród listy dołączonej do ewentualnego dokumentu rezygnacyjnego) mogłoby być w przyszłości wskazówką pomocną przy tworzeniu wytycznych nowych programów pomocowych.

Z powodu nie usunięcia w terminie wskazanych braków 252 wnioski nie uzyskały finansowania § 13 ust. 3 [Dz.U. 2021 poz. 915.]. Warto dodać, że terminy wprowadzania uzupełnień i poprawek we wnioskach wynikające z przepisów są dość długie. Jedną z przyczyn należy upatrywać w pandemii Covid 19, która spowodowała istotne zmiany w zasadach funkcjonowania społecznego, pracy urzędów państwowych, co z pewnością wiązało się z brakiem możliwości dotrzymania terminów. Był to też moment gdy sami wnioskodawcy w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego ograniczali swoje działania. Kolejną przyczyną może być swojego rodzaju autoweryfikacja wnioskodawców, którzy w aktualnej sytuacji obawiali się realizacji wniosków i nie kontynuowali procesu aplikacyjnego. Stosunkowo duża liczba odrzuconych wniosków dotyczyła wnioskodawców, którzy źle określili swój status prawny i nie spełniali ustawowej definicji młodego rolnika (jak niżej), a jako tacy składali wnioski o dotację.

Zgodnie z Obwieszczeniem [Dz.U. 2021 poz. 915.] za młodego rolnika uznaje się rolnika będącego osobą fizyczną, który:

1) w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy:

a) ma nie więcej niż 40 lat,

b) posiada kwalifikacje zawodowe określone w § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 lipca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej na operacje typu „Premie dla młodych rolników” w ramach poddziałania „Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 759 i 1021, z 2019 r. poz. 760, z 2020 r. poz. 839 oraz z 2021 r. poz. 389);

2) rozpoczął kierowanie gospodarstwem nie wcześniej niż 5 lat przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Sześćdziesiąt dwa wnioski odrzucono z powodu niedotrzymania warunków opisanych w § 11. ust. 1 i 2 Obwieszczenia [Dz.U. 2021 poz. 915.], które dotyczyły braku informacji

związanych min. z planami finansowymi, zestawieniami rzeczowo-finansowymi, kopiami umów, kwalifikacjami zawodowych, opisami planowanych inwestycji, innymi.

Analiza gospodarstw - formy własnościowe beneficjentów.

Z analizy rodzaju podmiotów, którym przyznano pomoc (w części danych A) wynika że najczęściej, bo aż 98,5% wszystkich beneficjentów to osoby fizyczne (tab. 4), a tylko 30 to osoby prawne. O wsparcie starały się 4 spółki osobowe KSH oraz 1 spółka cywilna. Wśród wszystkich 2 283 beneficjentów, którzy rozliczyli się z ARiMR z otrzymanych dotacji (dane na dzień 30.04.2022) 416 miało status młodego rolnika.

Tabela 4. Rodzaj podmiotu, któremu przyznano pomoc.

Stan na 30 kwietnia 2022 roku	Liczba podpisanych wniosków	Osoba Fizyczna	Osoba prawna	Spółka osobowa KSH	Spółka cywilna
A – wnioski rozliczone	2 283	2 248	30	4	1
B – wnioski nierozliczone	566	550	14	1	1

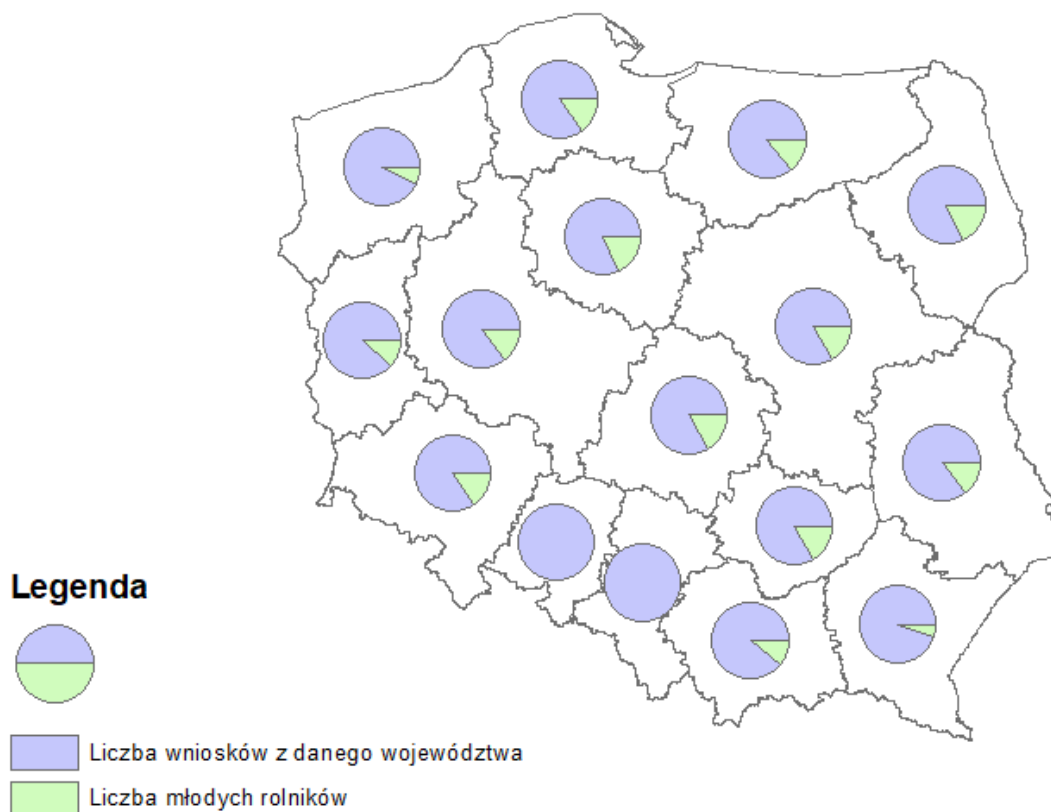
Wśród beneficjentów (566), którzy nie rozliczyli wniosków (na dzień 30 kwietnia 2022r.) 550 (97,2%) to osoby fizyczne, 14 to osoby prawne, 1 spółka osobowa KSH, 1 spółka cywilna.

Tabela 5. Liczba młodych rolników, którym przyznano pomoc, z podziałem na województwa

Wnioski rozliczone (A) Województwo	Liczba beneficjentów	Młodzi rolnicy	
		liczba	%
dolnośląskie	54	10	18,5
kujawsko-pomorskie	107	24	22,4
lubelskie	65	11	16,9
lubuskie	130	17	13,1
łódzkie	112	23	20,5
małopolskie	42	5	11,9
mazowieckie	293	57	19,5
opolskie	2	0	0,0
podkarpackie	51	3	5,9
podlaskie	684	146	21,3
pomorskie	189	34	18,0
śląskie	6	0	0,0
świętokrzyskie	29	6	20,7
warmińsko-mazurskie	194	33	17,0

wielkopolskie	221	38	17,2
zachodniopomorskie	104	9	8,7
Razem	2 283	416	-
Wnioski w trakcie realizacji (B) Województwo	Liczba beneficjentów	Młodzi rolnicy	
		liczba	%
dolnośląskie	25	1	4,0
kujawsko-pomorskie	19	4	21,1
lubelskie	19	2	10,5
lubuskie	54	5	9,3
łódzkie	18	1	5,6
małopolskie	6	2	33,3
mazowieckie	80	11	13,8
opolskie	1	-	-
podkarpackie	17	1	5,9
podlaskie	111	24	21,6
pomorskie	51	5	9,8
śląskie	2	-	-
świętokrzyskie	6	-	-
warmińsko-mazurskie	62	9	14,5
wielkopolskie	55	7	12,7
zachodniopomorskie	40	3	7,5
Razem	566	75	-

Z analizy wszystkich beneficjentów, z którymi podpisano umowę i którzy otrzymali płatności końcowe (A – na dzień 30.04.2022r.), wynika, że zdecydowanie największa liczba młodych rolników starających się o pomoc była w województwach podlaskim, następnie mazowieckim oraz wielkopolskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim, a najwyższy odsetek (powyżej 20 %) beneficjentów będących młodymi rolnikami odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim, łódzkim, podlaskim i świętokrzyskim (tab. 5, rys. 20).

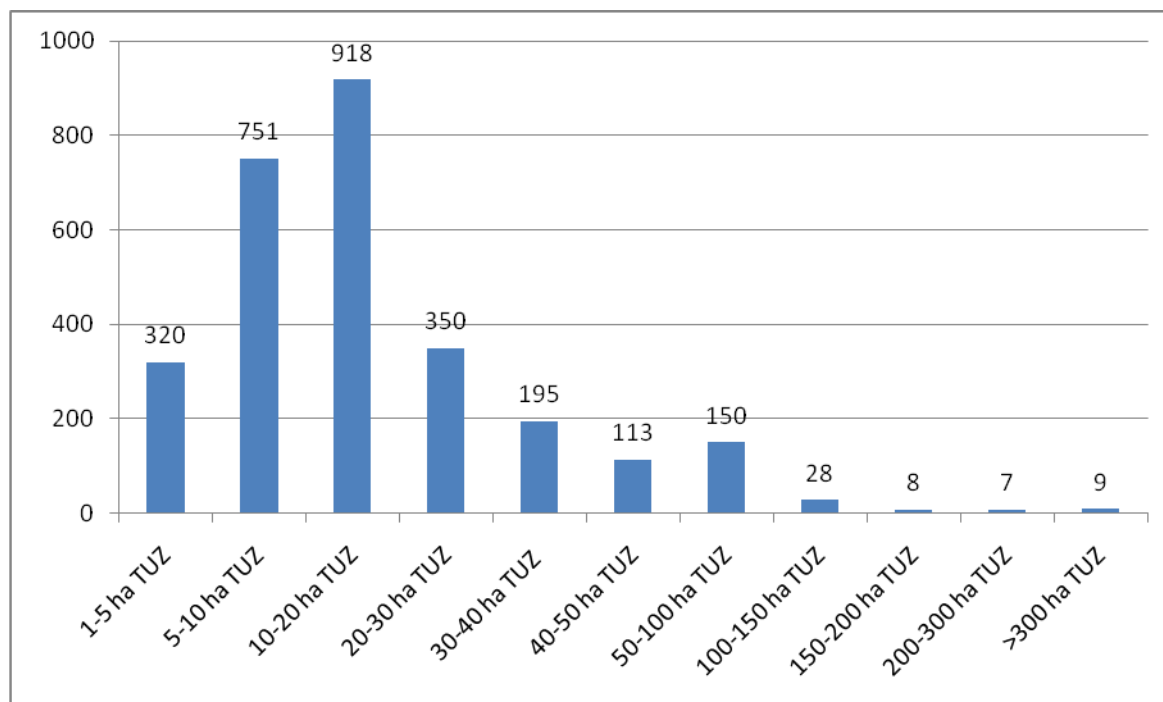
Rys. 20. Udział młodych rolników w realizacji programu, w ujęciu wojewódzkim (A).

W żadnym z analizowanych województw liczba młodych rolników nie przekraczała 25%, żaden młody rolnik nie otrzymał wsparcia w województwach opolskim i śląskim, a tylko kilku w województwach małopolskim, podkarpackim i zachodniopomorskim.

Wśród wszystkich 566 beneficjentów, którzy kontynuowali swoje inwestycje po 30 kwietnia 2022 r. tylko 75 miało status młodego rolnika co stanowi 13,3% wszystkich beneficjentów, którzy byli w trakcie realizacji operacji do dnia 30 kwietnia 2022. Największa liczba młodych rolników starających się o pomoc była w województwach małopolskim, podlaskim i kujawsko-pomorskim. Dużą aktywność wykazali również młodzi rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego, mazowieckiego i wielkopolskiego. Żaden młody rolnik nie otrzymał wsparcia w województwach opolskim, śląskim i świętokrzyskim, a w województwach dolnośląskim, łódzkim, podkarpackim i zachodniopomorskim jedynie kilku (tab. 5).

Z pomocy w ramach analizowanej operacji korzystały gospodarstwa bardzo zróżnicowane pod względem liczby hektarów TUZ położonych na obszarach Natura 2000 oraz różnej wielkości ekonomicznej gospodarstwa (wartość SO w euro). Z połączonych danych A i B otrzymanych od ARiMR wynika, że 32,2% beneficjentów (918 gospodarstw) miało w

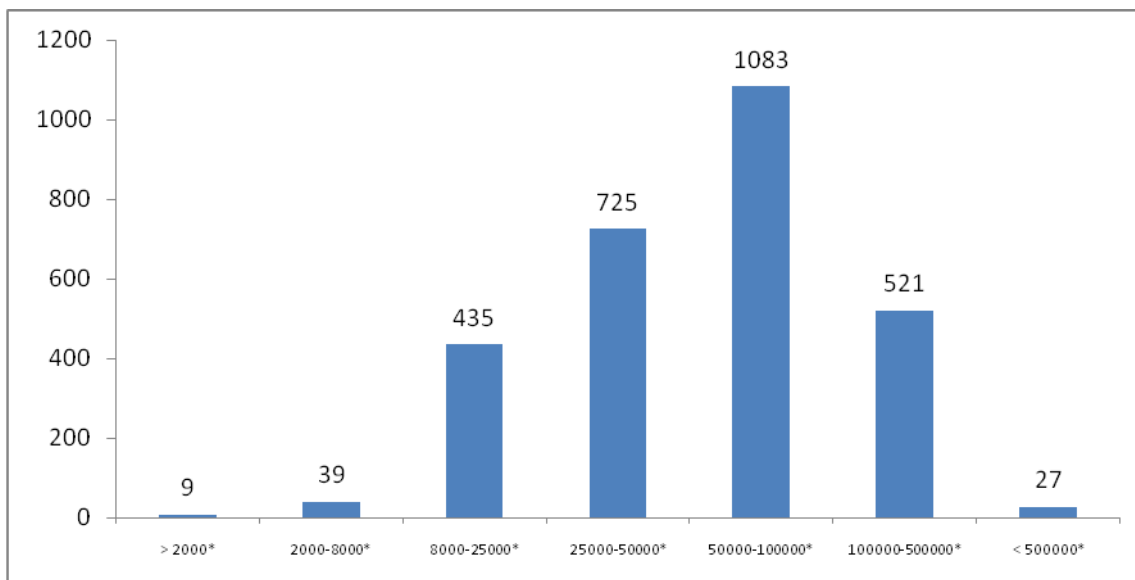
swoich zasobach od 10 do 20 ha TUZ na obszarach Natura 2000 i była to grupa najliczniejsza. Nieco ponad 26% stanowili beneficjenci których areał TUZ wynosił od 5 do 10 ha. Wśród beneficjentów dużą grupę stanowiły gospodarstwa, w których areał trwałych użytków zielonych na obszarach chronionych stanowił 20 ha i więcej. Grupa ta reprezentowana była przez ponad 860 gospodarstw co stanowi nieco ponad 30 % wszystkich beneficjentów (rys.21.). Z pomocy skorzystały również gospodarstwa, które posiadały nieznaczny areał TUZ (do 5 ha) na obszarach Natura 2000.

Rys. 21. Liczba beneficjentów operacji, w zależności od powierzchni TUZ [ha] w gospodarstwie położonych na obszarach Natura 2000.

Analiza beneficjentów (łącznie A i B) pod względem wielkość ekonomicznej określanej na podstawie standardowej produkcji (SO [€]) ich gospodarstw wykazała, że 38% (1083 beneficjentów) były to średnio-duże gospodarstwa, nieco ponad jedna czwarta to gospodarstwa średnio-małe. Poniżej 1% stanowiły gospodarstwa bardzo duże, tylko 27 beneficjentów. Wśród gospodarstw, które uzyskały pomoc w ramach analizowanego programu pomocowego było kilku beneficjentów o bardzo niskiej wartości ekonomicznej gospodarstwa, poniżej 2000 euro (9 beneficjentów 0,3%) rys.22. Jest to ważna informacja, która wskazuje, że w gospodarstwach o tak niskiej wielkości również możliwe jest skuteczne aplikowanie o środki pomocowe, a

fundusze w ramach operacji „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000” skutecznie wspierają niewielkie gospodarstwa.

*Klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych: bardzo małe: 2 000-8 000 €, małe: 8 000-25 000 €, średnio-małe: 25 000-50 000 €, średnio-duże: 50 000-100 000 €, duże: 100 000-500 000 €, bardzo duże: > 500 000 € (<https://www.cdr.gov.pl/images/ZDR/2021/ZDR-2021-2-SASS.pdf>) dostęp on line 28.12.2022.

Rys. 22. Liczba beneficjentów w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych (łącznie A i B).

Analiza rodzajów inwestycji na jakie została przyznana pomoc.

Pomoc na inwestycje przyznawana była w formie refundacji części kosztów kwalifikowanych, do których zaliczały się poniższe koszty:

- 1) budowy, przebudowy, remontu połączonego z modernizacją budynków lub budowli, wykorzystywanych w produkcji zwierzęcej, wraz z zakupem instalacji technicznej lub wyposażenia oraz rozbiórki i utylizacji materiałów pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji,
- 2) zakupu nowych maszyn lub urządzeń do:
 - a) przygotowywania, składowania lub zadawania pasz,
 - b) pojenia,
 - c) pozyskiwania lub przechowywania mleka,
 - d) przechowywania odchodów zwierzęcych– wraz z zakupem instalacji technicznej lub wyposażenia,

- 3) wyposażenia położonych na obszarze Natura 2000 trwałych użytków zielonych, na których są wypasane zwierzęta, lub wybiegów dla zwierząt,
- 4) zakupu nowych maszyn lub urządzeń, przeznaczonych do utrzymania trwałych użytków zielonych,
- 5) budowy lub zakupu wiat lub magazynów do przechowywania biomasy skoszonej na trwałych użytkach zielonych,

Z zestawienia danych w tabeli 6 wynika, że największym zainteresowaniem cieszyły się inwestycje związane z zakupem maszyn i urządzeń przeznaczonych, w szerokim ujęciu, bezpośrednio na i dla obsługi użytku zielonego w gospodarstwie: ciągniki rolnicze, urządzenia do zbioru skoszonej biomasy, przyczepy do transportu sianokiszzonek, maszyny i urządzenia do koszenia trawy lub przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy, maszyny do nawożenia, maszyny i urządzenia do siewu i pielęgnacji łąk, maszyny i urządzenia do zielonek, urządzenia do usuwania drzew lub krzewów lub selektywnego usuwania chwastów. W 2 283 pozytywnie rozpatrzonych wnioskach beneficjenci zaplanowali zakup 6 059 sztuk maszyn co stanowi 85,7% wszystkich inwestycji natomiast najmniej wniosków złożono na dofinansowanie inwestycji budowlanych (2,2% wszystkich zaplanowanych inwestycji).

Tabela 6. Rodzaj inwestycji, na jakie beneficjenci (A) otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa

Województwo	Inwestycje budowlane	Inwestycje maszynowe (szt.)	Inwestycje związane z produkcją zwierzęcą (szt.)	Pozostałe inwestycje
dolnośląskie	7	141	10	8
kujawsko-pomorskie	2	285	25	4
lubelskie	2	185	13	10
lubuskie	7	340	35	8
łódzkie	6	319	22	5
małopolskie	4	121	18	7
mazowieckie	10	804	89	29
opolskie	0	6	0	0
podkarpackie	2	139	23	6
podlaskie	74	1 677	205	37
pomorskie	13	562	76	26
śląskie	2	16	3	1
świętokrzyskie	0	74	10	1
warmińsko-mazurskie	15	517	53	20
wielkopolskie	13	575	63	23
zachodniopomorskie	0	298	18	7
Razem	157	6 059	663	192

Największa liczba inwestycji jakie otrzymały wsparcie była w województwach podlaskim (27,7%) oraz mazowieckim (13,3%). W województwie opolskim wszyscy beneficjenci, którzy podpisali umowy, starali się tylko i wyłącznie o dofinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń. Mimo dużego zróżnicowania pomiędzy województwami dotyczącego liczby składanych wniosków i zaplanowanych do zakupu maszyn i urządzeń średnio na jeden wniosek zaplanowano zakup ok. 3 urządzeń. W tabeli 6 przedstawiono także szczegółowe zestawienie rodzajów inwestycji maszynowych (urządzenia w sztukach), na jakie beneficjenci otrzymali wsparcie finansowe, w skali województw.

Wsparcie finansowe na inwestycje budowlane dostało 157 rolników, z czego aż 47,1% z województwa podlaskiego. Żaden beneficjent z województwa opolskiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego nie składał wniosku o przyznanie pomocy na tego rodzaju inwestycje.

Na inwestycje związane z produkcją zwierzęcą podpisało umowę i otrzymało płatności końcowe 663 beneficjentów, z czego 30,9% z województwa podlaskiego, 13,4% z mazowieckiego, 11,5% z pomorskiego i 9,5% z wielkopolskiego. W 192 przypadkach przyznano dofinansowanie na tzw. „pozostałe inwestycje” (które zostały uogólnione w wykazie danych uzyskanych z ARiMR).

Analiza danych uzyskanych od ARiMR wskazuje, że województwo podlaskie jest liderem w zakresie liczby skutecznie złożonych wniosków, liczby zaplanowanych do realizacji inwestycji budowlanych, największej zaplanowanej do zakupu liczby w maszyn i urządzeń oraz tzw. pozostałych inwestycji.

Z analizy danych zawartych w tabeli 7 dotyczących beneficjentów, którzy nie zakończyli realizacji swoich projektów na dzień 30.04.2022 (B) wynika że, największą pomoc udzielono na inwestycje związane z zakupem maszyn i urządzeń przeznaczonych do obsługi użytków zielonych (tzw. inwestycje maszynowe). W 566 pozytywnie rozpatrzonych wnioskach beneficjenci zaplanowali zakup 1 324 sztuk różnego rodzaju maszyn co stanowi aż 80% wszystkich inwestycji. We wszystkich województwach widać, że beneficjenci przede wszystkim starali się o zakup maszyn i urządzeń. Dużo mniejszym zainteresowaniem cieszyły się inwestycje budowlane (7,9% wszystkich zaplanowanych inwestycji) oraz inwestycje związane z produkcją zwierzęcą (8.6%). Najmniej starano się o tzw. pozostałe inwestycje, które zostały uogólnione w wykazie danych uzyskanych z ARiMR.

Tabela 7. Rodzaj inwestycji, na jakie beneficjenci (projekty niezakończone na dzień 30.04.2022) otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa

Województwo	Inwestycje budowlane	Inwestycje maszynowe (szt.)	Inwestycje związane z produkcją zwierzęcą (szt.)	Pozostałe inwestycje
dolnośląskie	6	64	3	4
kujawsko-pomorskie	5	43	5	1
lubelskie	5	46	1	2
lubuskie	5	162	13	4
łódzkie	-	48	4	1
małopolskie	-	14	2	2
mazowieckie	24	187	23	5
opolskie	0	1	1	-
podkarpackie	6	44	3	4
podlaskie	44	209	31	5
pomorskie	14	114	22	6
śląskie	-	5	1	1
świętokrzyskie	1	15	1	-
warmińsko-mazurskie	16	139	9	12
wielkopolskie	9	121	16	4
zachodniopomorskie	3	112	8	5
Razem	131	1 324	143	56

Najwięcej skutecznie złożonych wniosków, aż 29,1%, dotyczących wsparcia na inwestycje maszynowe (zakup sprzętu ruchomego), które otrzymały pozytywną ocenę ARiMR dotyczyło zakupu maszyn i urządzeń do koszenia trawy oraz do przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy, w tym głównie dla beneficjentów z województwa podlaskiego. Ten rodzaj inwestycji został również wsparty istotnie w województwach mazowieckim, wielkopolskim i warmińsko-mazurskim. Beneficjenci otrzymali również znaczną pomoc na zakup urządzeń do zbioru skoszonej biomasy, maszyn do nawożenia i przyczep do transportu sianokiszonek – największa liczba w województwach podlaskim, mazowieckim, pomorskim i wielkopolskim. Najmniej wniosków składano o dofinansowanie zakupu urządzeń do usuwania drzew i krzewów lub urządzeń do selektywnego usuwania chwastów (tab.8, rys.23.).

Tabela 8. Rodzaj inwestycji maszynowych (urządzenia w sztukach), na jakie beneficjenci, otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (A).

Województwo	Ciągniki rolnicze	Urządzenia do zbioru skoszonej biomasy	Przyczepy do transportu sianokiszzonek	Maszyny i urządzenia do koszenia trawy lub przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy	Maszyny do nawożenia	Maszyny i urządzenia do siewu i pielęgnacji łąk	Maszyny i urządzenia do zielonek	Urządzenia do usuwania drzew lub krzewów lub selektywnego usuwania chwastów
dolnośląskie	14	36	17	45	15	8	3	3
kujawsko-pomorskie	31	61	31	92	38	22	7	3
lubelskie	23	43	25	48	20	12	9	5
lubuskie	35	89	46	103	40	18	7	2
łódzkie	31	72	40	83	53	23	15	2
małopolskie	14	27	7	31	19	15	6	2
mazowieckie	81	189	69	237	135	54	31	8
opolskie		1	1	2	1	1		
podkarpackie	12	23	14	41	20	17	10	2
podlaskie	127	410	189	495	228	135	67	26
pomorskie	61	129	50	152	74	55	33	8
śląskie	4	3	1	4	3		1	
świętokrzyskie	10	18	10	22	10	2	2	
warmińsko-mazurskie	36	112	46	161	71	57	29	5
wielkopolskie	59	130	66	163	78	42	30	7
zachodniopomorskie	22	68	49	85	32	24	14	4
Razem	560	1411	661	1764	837	485	264	77

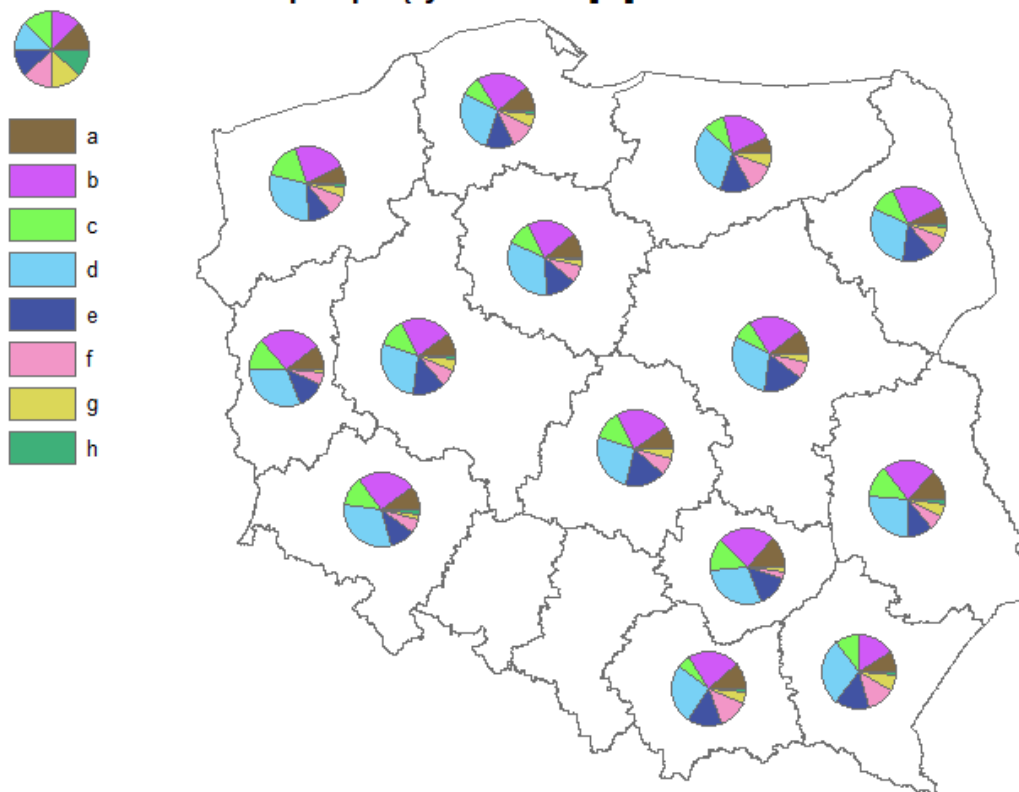
W kolejnej tabeli (9) przedstawiono szczegółowe zestawienie rodzajów inwestycji maszynowych w projektach będących w realizacji na dzień 30 kwietnia 2022r. (B) w skali województw. Najwięcej środków, aż 28,5%, przeznaczonych na wsparcie inwestycji maszynowych ARiMR przekazał na zakup maszyn i urządzeń do koszenia trawy oraz do przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy, w tym głównie dla beneficjentów z województwa podlaskiego i mazowieckiego. Ten rodzaj inwestycji został również wsparty istotnie w województwach lubuskim i warmińsko-mazurskim. Beneficjenci otrzymali również znaczną pomoc na zakup urządzeń do zbioru skoszonej biomasy, maszyn do nawożenia i przyczep do transportu sianokiszzonek (22,9% funduszy przeznaczonych na inwestycje maszynowe).

Tabela 9. Rodzaj inwestycji maszynowych (urządzenia w sztukach), na jakie beneficjenci będący w trakcie realizacji inwestycji w dniu 30.04.2022r., otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (B).

Województwo	Ciągniki rolnicze	Urządzenia do zbioru skoszonej biomasy	Przyrządy do transportu sianokiszzonek	Maszyny i urządzenia do koszenia trawy lub przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy	Maszyny do nawożenia	Maszyny i urządzenia do siewu i pielęgnacji łąk	Maszyny i urządzenia do zielonek	Urządzenia do usuwania drzew lub krzewów lub selektywnego usuwania chwastów
dolnośląskie	6	13	9	18	6	6	2	4
kujawsko-pomorskie	3	9	9	11	7	3	-	1
lubelskie	5	12	6	13	5	3	1	1
lubuskie	13	39	34	42	17	12	3	2
łódzkie	6	11	6	11	7	6	1	-
małopolskie	1	1	3	2	4	3	-	-
mazowieckie	12	45	19	53	34	18	2	4
opolskie	-	1	-	-	-	-	-	-
podkarpackie	6	8	5	12	4	5	1	3
podlaskie	15	48	26	68	18	20	11	3
pomorskie	7	27	9	34	16	11	6	4
śląskie	2	-	1	-	2	-	-	-
świętokrzyskie	2	4	2	5	2	-	-	-
warmińsko-mazurskie	10	31	15	44	19	10	7	3
wielkopolskie	9	27	15	34	19	12	5	-
zachodniopomorskie	9	27	22	30	12	5	6	1
Razem	106	303	181	377	172	114	45	26

Tego rodzaju urządzenia najczęściej były kupowane w województwach podlaskim, mazowieckim i lubuskim. Beneficjenci w najmniejszym stopniu starali się o dofinansowanie zakupu urządzeń do usuwania drzew i krzewów lub urządzeń do selektywnego usuwania chwastów. Wyraźnie widać również, że tylko nieliczni rolnicy z województw opolskiego i śląskiego starali się o fundusze na zakup maszyn lub urządzeń przeznaczonych do obsługi użytków zielonych.

Planowane do zakupu sprzęty ruchome [%]

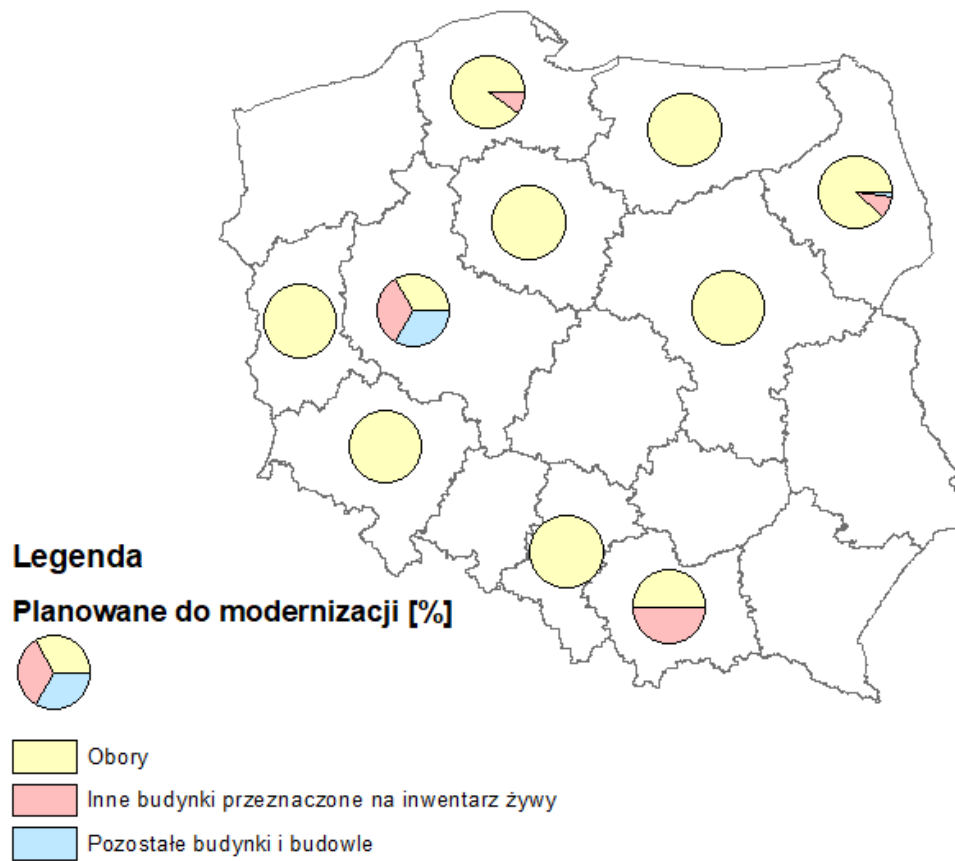
Rys. 23. Planowane do zakupu sprzęty ruchome.

gdzie: a – ciągniki rolnicze, b - urządzenia do zbioru skoszonej biomasy, c - przyczepy do transportu sianokiszzonek, d - maszyny i urządzenia do koszenia trawy lub przetrząsania lub zgrabiania skoszonej biomasy, e - maszyny do nawożenia, f - maszyny i urządzenia do siewu i pielęgnacji łąk, g - maszyny i urządzenia do zielonek, h - urządzenia do usuwania drzew lub krzewów lub selektywnego usuwania chwastów.

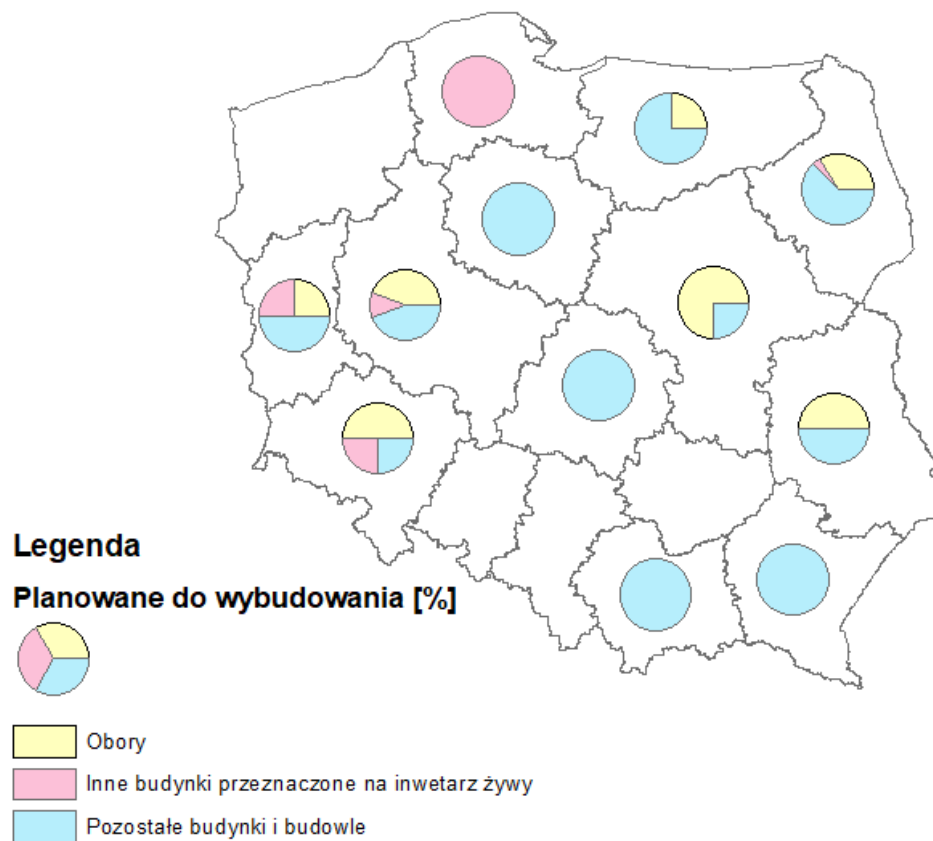
W ramach analizowanego w opracowaniu typu operacji możliwe było uzyskanie wsparcia na różnego typu inwestycje budowlane. Poniżej, w tabeli 10 i na rysunkach 24-25 oraz w tabeli 11, przedstawiony został szczegółowy podział rodzajów inwestycji budowlanych, na jakie udzielona została pomoc finansowa beneficjentom z poszczególnych województw. Rolnicy, którzy zakończyli swoje inwestycje (A, tab. 10) w głównej mierze zaplanowali modernizację budynków inwentarskich (57% zatwierdzonych wniosków). Największe wsparcie przekazano na modernizację budynków oborowych (ponad połowa wniosków) oraz dla beneficjentów z województwa podlaskiego. Rolnicy skutecznie wnioskowali również o pomoc na budowę pomieszczeń gospodarskich: obór (22 wnioski) i innych budynków (41 wniosków). Możliwe było także złożenie wniosków na budowę miejsc składowania nawozów naturalnych, na które skutecznie złożono 13 wniosków. W województwach opolskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim żaden z beneficjentów nie starał się o dofinansowanie jakiegokolwiek inwestycji budowlanej.

Tabela 10. Rodzaj inwestycji budowlanych, na jakie beneficjenci otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (A).

Województwo	Planowane do wybudowania			planowane do modernizacji			Płyty obornikowe	Zbiorniki na gnojówkę
	Obory	Inne budynki przeznaczone na inwentarz żywy	Pozostałe budynki i budowle	Obory	Inne budynki przeznaczone na inwentarz żywy	Pozostałe budynki i budowle		
dolnośląskie	2	1	1	1			1	1
kujawsko-pomorskie			1	1				
lubelskie	1		1					
lubuskie	1	1	2	3				
łódzkie			5				1	
małopolskie			1	1	1		1	
mazowieckie	3		1	6				
opolskie								
podkarpackie			2					
podlaskie	9	1	17	37	4	1	2	3
pomorskie		1		9	1		1	1
śląskie				2				
świętokrzyskie								
warmińsko-mazurskie	2		6	6				1
wielkopolskie	4	1	4	1	1	1	1	
zachodniopomorskie								
Razem	22	5	41	67	7	2	7	6

Rys. 24. Planowane do modernizacji budynki i budowle w ujęciu wojewódzkim (A).

Rys. 25. Planowane do wybudowania budynki i budowle w ujęciu wojewódzkim (A).

W tabeli 11 przedstawiony został szczegółowy podział rodzajów inwestycji budowlanych, na jakie udzielona została pomoc finansowa beneficjentom z poszczególnych województw z grupy danych B. Rolnicy ci w głównej mierze starali się o fundusze na modernizację budynków, zwłaszcza obór (39,9% zatwierdzonych wniosków). Największe wsparcie przekazano na modernizację budynków dla beneficjentów z województwa podlaskiego. Rolnicy wnioskowali również o pomoc na budowę pomieszczeń gospodarskich, zwłaszcza obór (20 wnioski) i tzw. pozostałych budynków (32 wnioski). Pomoc przyznano beneficjentom głównie z województw mazowieckiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. Niewielkie wsparcie przyznano rolnikom z województw dolnośląskiego, podlaskiego i pomorskiego na budowę miejsc składowania nawozów naturalnych. W województwach łódzkim, małopolskim, opolskim i śląskim żaden z beneficjentów nie starał się o dofinansowanie jakiegokolwiek inwestycji budowlanej.

Tabela 11. Rodzaj inwestycji budowlanych, na jakie beneficjenci otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (B).

Województwo	Planowane do wybudowania			Planowane do modernizacji			Płyty obornikowe	Zbiorniki na gnojówkę
	Obory	Inne budynki przeznaczone na inwentarz żywy	Pozostałe budynki i budowle	Obory	Inne budynki przeznaczone na inwentarz żywy	Pozostałe budynki i budowle		
dolnośląskie	1	-	-	-	-	1	2	2
kujawsko-pomorskie	1	-	-	3	1	-	-	-
lubelskie	1	1	2	-	-	1	-	-
lubuskie	-	1	3	1	-	-	-	-
łódzkie	-	-	-	-	-	-	-	-
małopolskie	-	-	-	-	-	-	-	-
mazowieckie	2	1	7	12	1	1	-	-
opolskie	-	-	-	-	-	-	-	-
podkarpackie	1	1	3	1	-	-	-	-
podlaskie	8	2	8	24	1	-	-	1
pomorskie	1	-	1	8	1	1	1	1
śląskie	-	-	-	-	-	-	-	-
świętokrzyskie	-	-	-	-	-	1	-	-
warmińsko-mazurskie	5	2	5	3	-	1	-	-
wielkopolskie	-	1	2	2	2	2	-	-
zachodnio-pomorskie	-	-	1	1	1	-	-	-
Razem	20	9	32	55	7	8	3	4

W tabeli 12 przedstawiono rodzaj inwestycji związanych z produkcją zwierzęcą, z których beneficjenci rozliczyli wsparcie finansowe otrzymane z ARiMR, z podziałem na województwa. Jedną z najczęściej wnioskowanych inwestycji był zakup maszyn lub urządzeń

do przygotowywania, składowania lub zadawania pasz – 80,9%. Beneficjenci z województw kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, śląskiego i świętokrzyskiego nie starali się o dofinansowanie na inny zakup w ramach tego rodzaju inwestycji.

Tabela 12. Rodzaj inwestycji związanych z produkcją zwierzęcą, na jakie beneficjenci otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (A).

Województwo	Maszyny lub urządzenia do przygotowywania, składowania lub zadawania pasz	Maszyny lub urządzenia do pojenia	Maszyny lub urządzenia do pozyskiwania lub przechowywania mleka	Zbiorniki do przechowywania pasz	Wypożyczenie pastwisk lub wybiegów dla zwierząt trawożernych
dolnośląskie	8	1	-	-	1
kujawsko-pomorskie	25	-	-	-	-
lubelskie	13	-	-	-	-
lubuskie	23	-	3	-	9
łódzkie	15	-	3	-	4
małopolskie	7	1	8	-	2
mazowieckie	76	1	11	1	-
opolskie				-	-
podkarpackie	13	1	4	-	5
podlaskie	176	1	27	1	
pomorskie	61	2	9	2	2
śląskie	3	-	-	-	-
świętokrzyskie	10	-	-	-	-
warmińsko-mazurskie	44	2	4	1	2
wielkopolskie	49	5	6	1	2
zachodniopomorskie	14	2			2
Razem	537	16	75	6	29

W grupie gospodarstw, w których proces realizacji projektów dofinansowanych nie został zakończony do dnia 30 kwietnia 2022r. (tab. 13) jedną z najczęściej planowanych inwestycji był zakup maszyn lub urządzeń do przygotowywania, składowania lub zadawania pasz (74,1% rolników uzyskało na to pomoc), podobnie jak wśród beneficjentów którzy zakończyli realizację swoich inwestycji. Były to głównie województwa: mazowieckie, podlaskie i pomorskie. Beneficjenci z województw lubelskiego, łódzkiego, opolskiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego nie starali się o dofinansowanie na inny zakup w ramach tego rodzaju inwestycji. W obydwu grupach analizowanych beneficjentów najrzadziej wnioskowano o dofinansowanie zakupu zbiorników do przechowywania pasz.

Tabela 13. Rodzaj inwestycji związanych z produkcją zwierzęcą, na jakie beneficjenci otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (B).

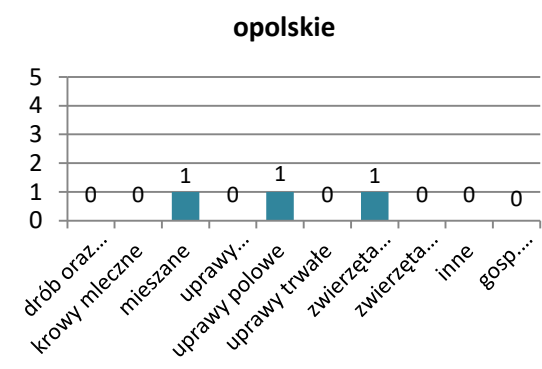
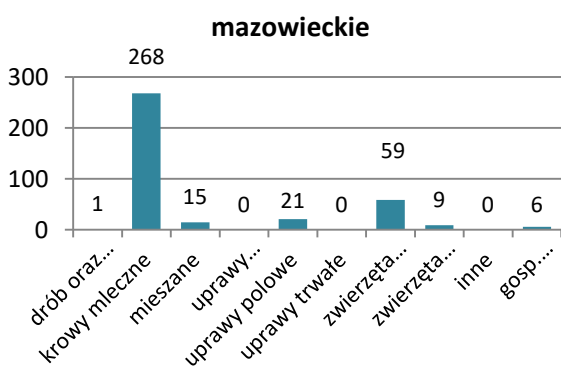
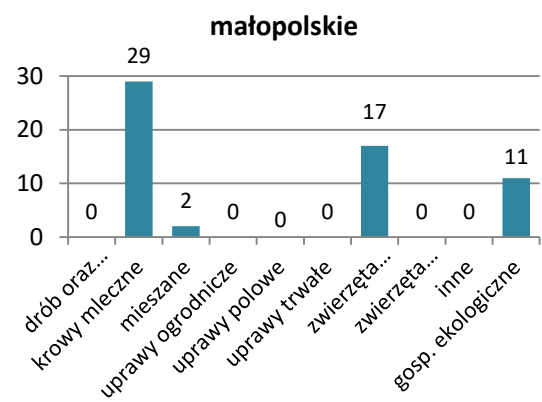
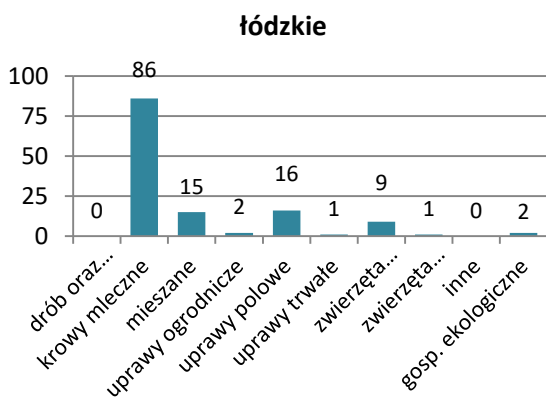
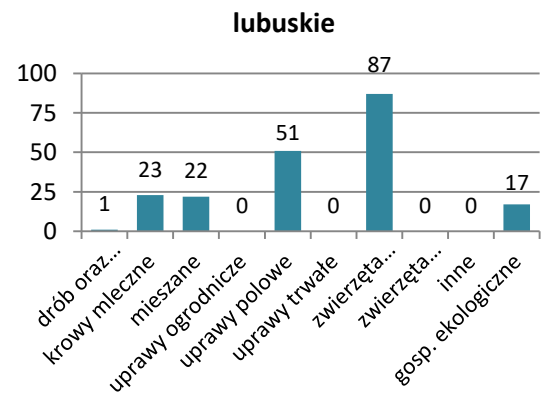
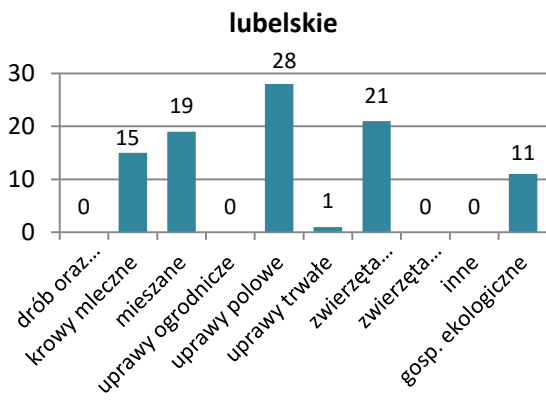
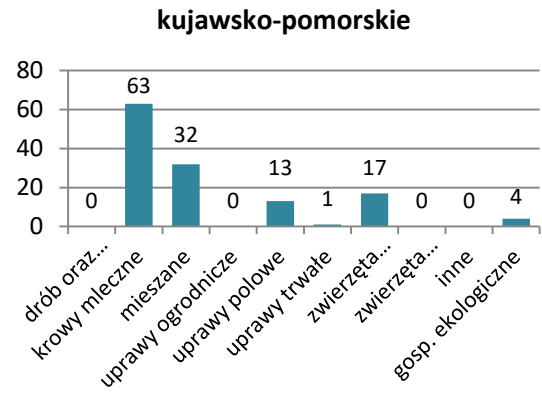
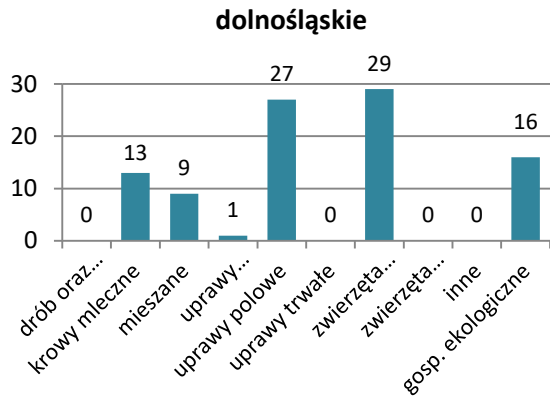
Województwo	Maszyny lub urządzenia do przygotowywania, składowania lub zadawania pasz	Maszyny lub urządzenia do pojenia	Maszyny lub urządzenia do pozyskiwania lub przechowywania mleka	Zbiorniki do przechowywania pasz	Wyposażenie pastwisk lub wybiegów dla zwierząt trawożernych
dolnośląskie	2	-	1	-	-
kujawsko-pomorskie	4	-	1	-	-
lubelskie	1	-	-	-	-
lubuskie	8	2	-	-	3
łódzkie	4	-	-	-	-
małopolskie	1	-	1	-	-
mazowieckie	18	1	4	-	-
opolskie	1	-	-	-	-
podkarpackie	2	-	-	-	-
podlaskie	22	2	4	1	2
pomorskie	19	-	-	-	1
śląskie	1	-	-	-	-
świętokrzyskie	1	-	-	-	-
warmińsko-mazurskie	7	1	1	-	-
wielkopolskie	11	1	3	-	1
zachodniopomorskie	4	-	-	-	3
Razem	106	7	18	1	11

W tabeli 14 przedstawiono zmiany jakie nastąpiły w docelowej działalności gospodarstw (w skali województw), w wyniku otrzymanego dofinansowania z grupy beneficjentów A. W skali kraju liczby gospodarstw w typie rolniczym „uprawy ogrodnicze” i „uprawy trwałe” nie zmieniły się i wyniosły odpowiednio 4 i 5 gospodarstw. Przybyło gospodarstw w typie rolniczym „krowy mleczne” (wzrost liczby o 16 gospodarstw) i „zwierzęta trawożerne” (wzrost o 11 gospodarstw). Ubyło natomiast gospodarstw w typie „rolniczym mieszanym” (o 7 szt.), „uprawy polowe” o 21 gospodarstw i „zwierzęta ziarnożerne – trzoda chlewna”- zmniejszenie liczby o 1 gospodarstwo. Na rysunkach 27-56 oraz w załączniku nr 1 tab.1-32, przedstawiono szczegółowy wykaz gospodarstw (w skali województw i powiatów) w odniesieniu do bazowej działalności beneficjentów, w skali powiatów dla beneficjentów, którzy zakończyli realizację programu (A i B).

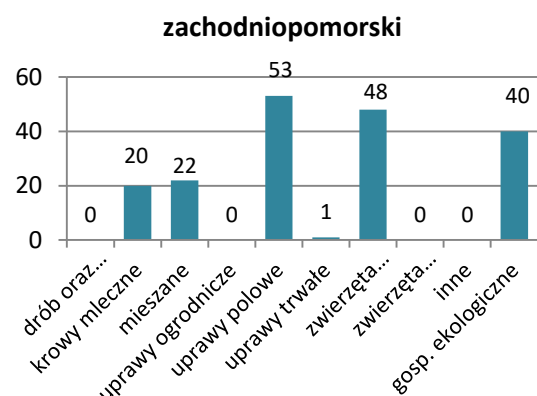
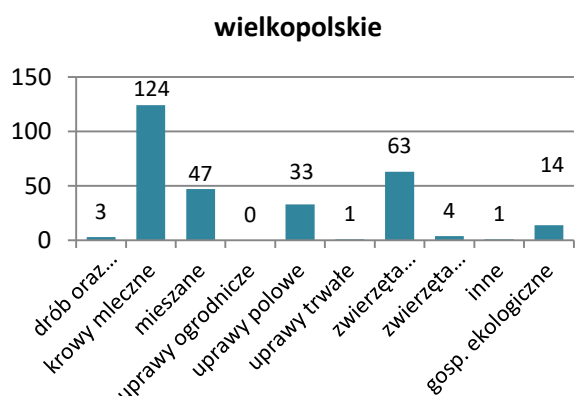
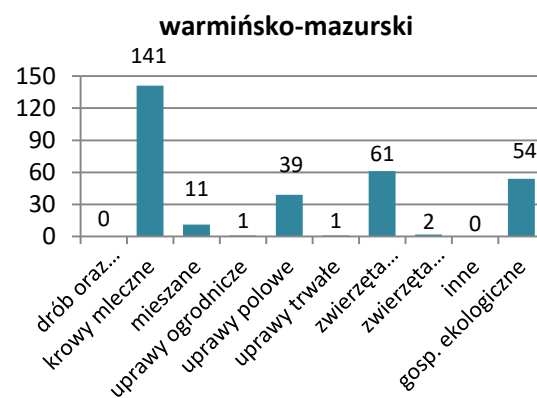
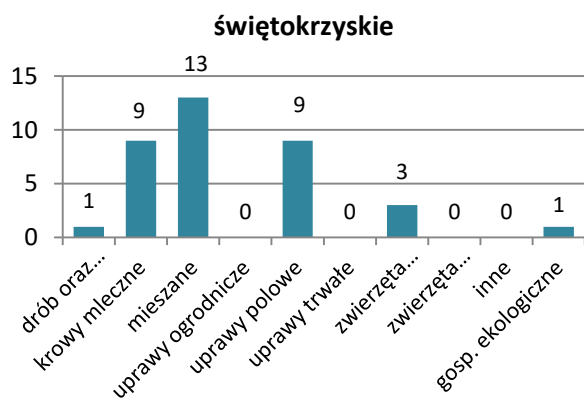
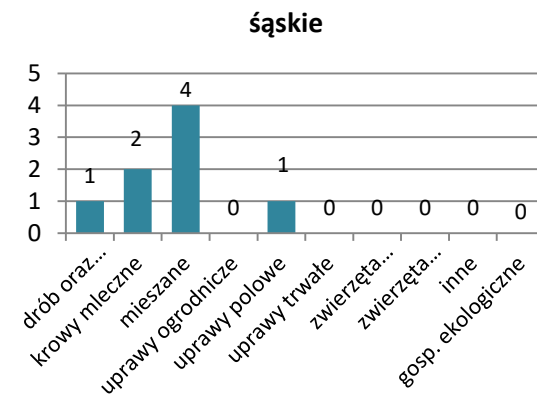
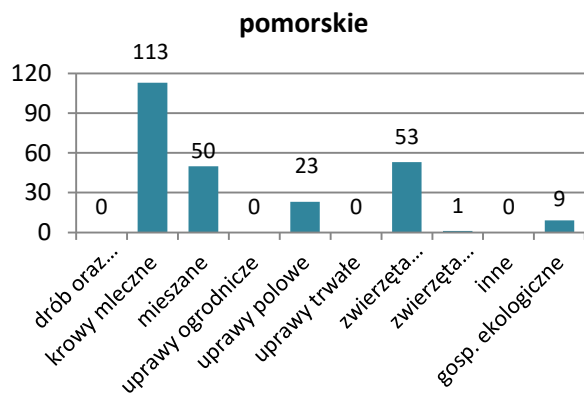
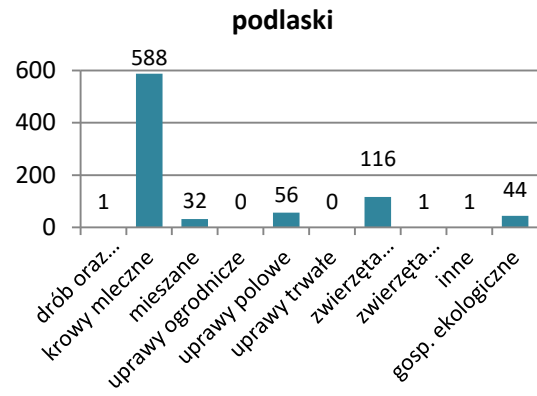
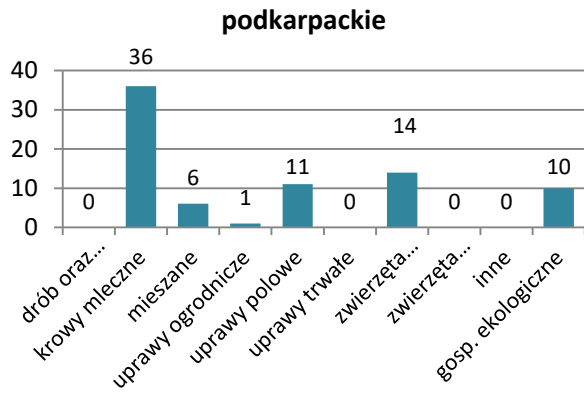
Tabela 14. Zestawienie bazowej i docelowej działalności beneficjentów, którzy otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa (A).

Typ rolniczy *	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne
dolnośląskie									
bazowy		11	8	1	19		15		
docelowy		11	10	1	17		15		
kujawsko-pomorskie									
bazowy		52	29		10	1	15		
docelowy		55	29		8	1	14		
lubelskie									
bazowy		13	16		20		16		
docelowy		14	12		20		18		1
lubuskie									
bazowy	1	21	15		28		65		
docelowy	1	21	16		25		67		
łódzkie									
bazowy		75	14	2	12	1	7	1	
docelowy		77	12	2	10	1	10		
małopolskie									
bazowy		26	2				14		
docelowy		26	2				14		
mazowieckie									
bazowy		220	12		15		42	4	
docelowy	1	225	11		15		37	4	
opolskie									
bazowy					1		1		
docelowy					1		1		
podkarpackie									
bazowy		30	5	1	5		10		
docelowy		31	5	1	5		9		
podlaskie									
bazowy	1	514	27		42		99		1
docelowy	1	517	28		37		100		1
pomorskie									
bazowy		91	37		17		44		
docelowy		92	36		13		48		
śląskie									
bazowy	1	1	3		1				
docelowy	1	2	2		1				
świętokrzyskie									
bazowy		8	10		8		3		
docelowy		9	9		8		3		
warmińsko-mazurskie									
bazowy		111	9		25	1	47	1	
docelowy		111	10		23	1	48	1	
wielkopolskie									
bazowy	3	103	37		28	1	48	1	
docelowy	3	101	34		28	1	53	1	
zachodniopomorskie									
bazowy		15	15		34	1	39		
docelowy		15	16		33	1	39		

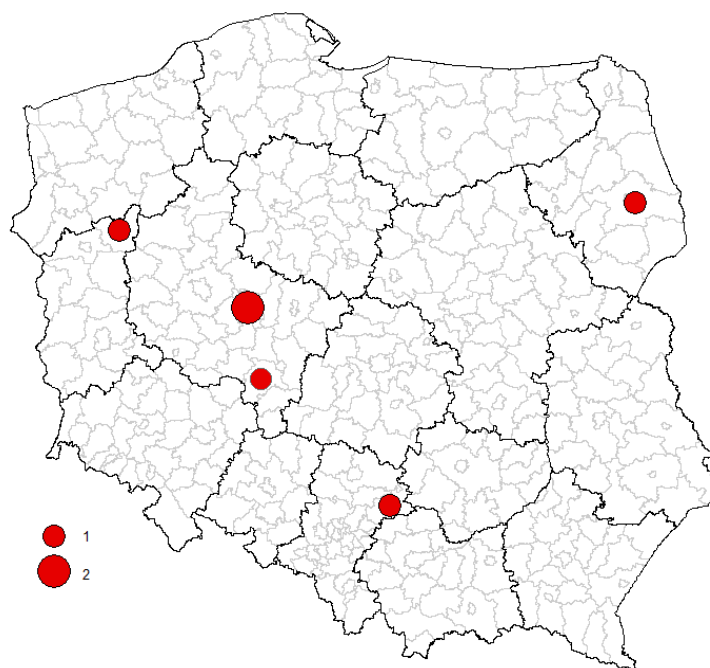
*Typ rolniczy gospodarstw rolnych określany jest udziałem wartości Standardowej Produkcji z poszczególnych grup działalności rolniczych w całkowitej wartości Standardowej Produkcji gospodarstwa. https://fadn.pl/wp-content/uploads/2013/05/typy_rolnicze1.pdf

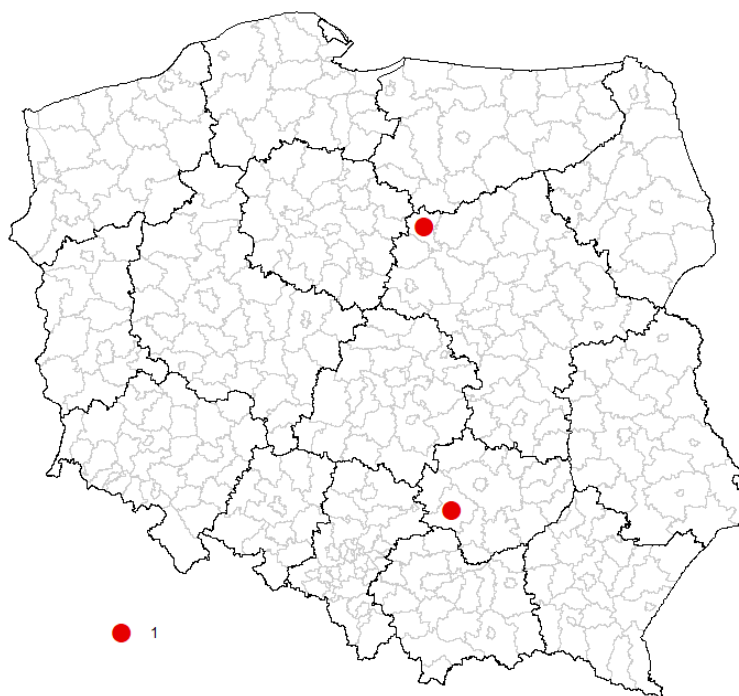
Rys.26a. Typy bazowe gospodarstw (A i B) - liczba beneficjentów w ujęciu wojewódzkim.

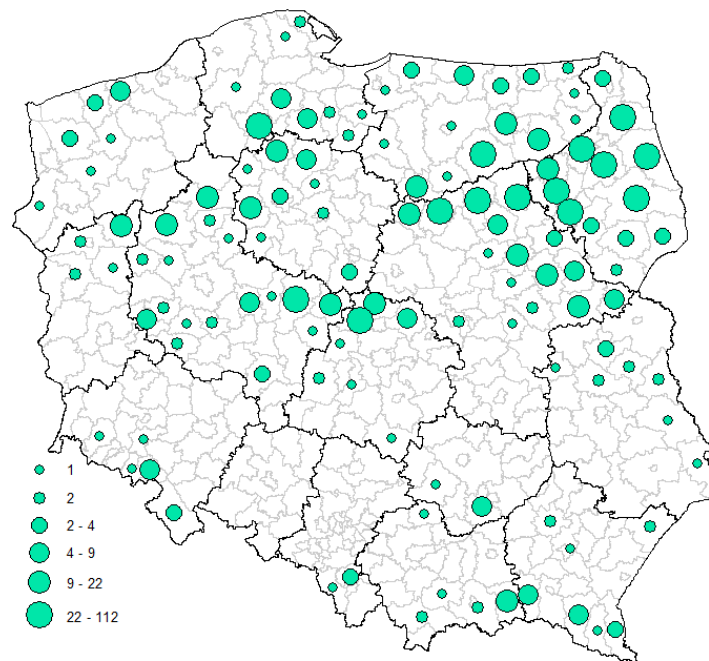
Rys.26b. Typy bazowe gospodarstw (A i B) - liczba beneficjentów w ujęciu wojewódzkim.

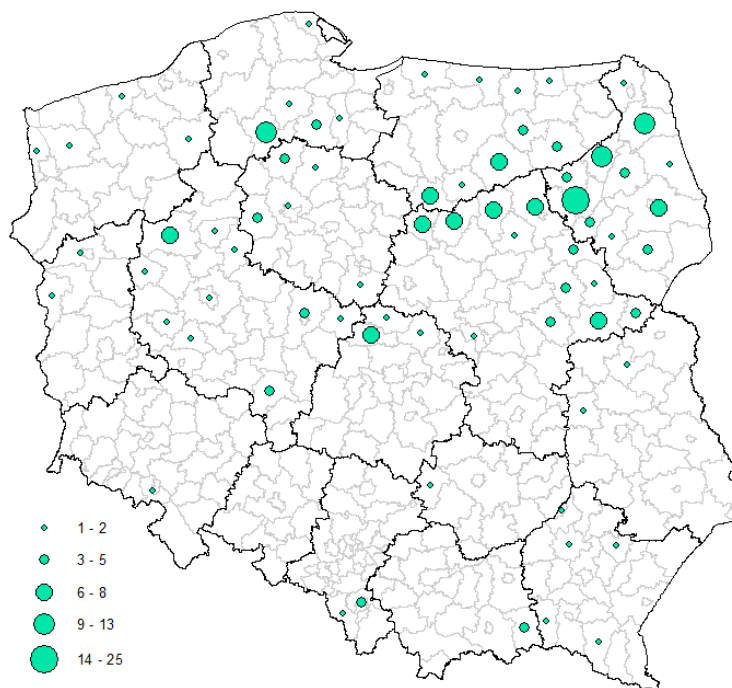
Rys. 27. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Drób oraz pozostałe ziarnożerne (A) – liczba beneficjentów

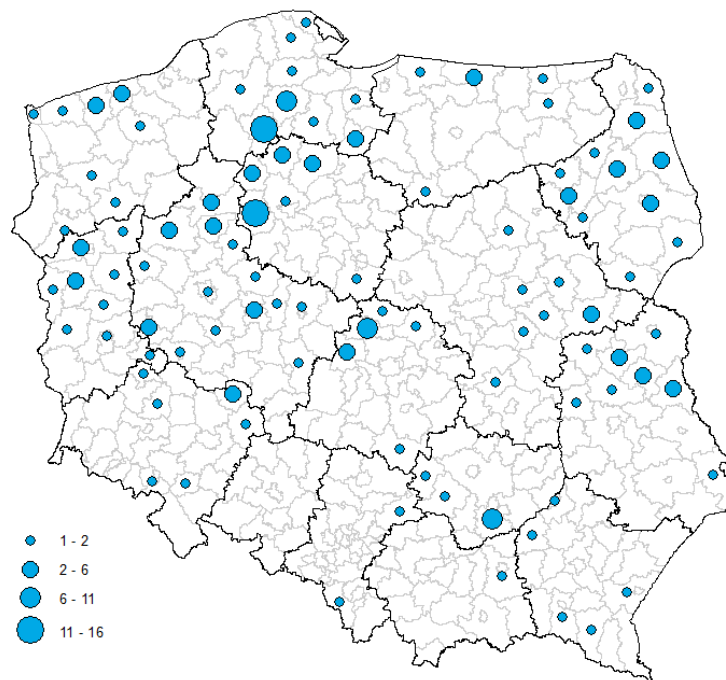
Rys. 28. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Drób oraz pozostałe ziarnożerne (B) – liczba beneficjentów

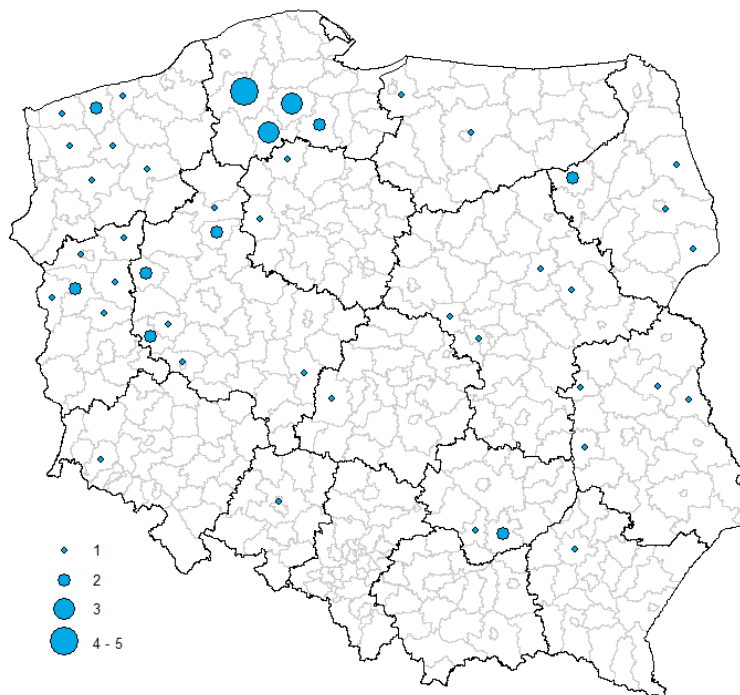
Rys. 29. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Krowy mleczne (A) – liczba beneficjentów

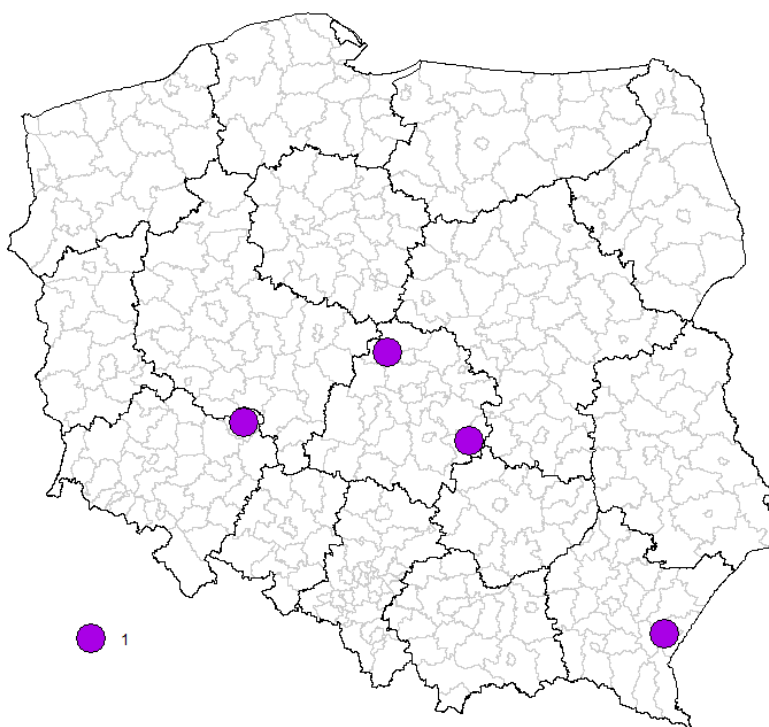
Rys. 30. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Krowy mleczne (B) – liczba beneficjentów

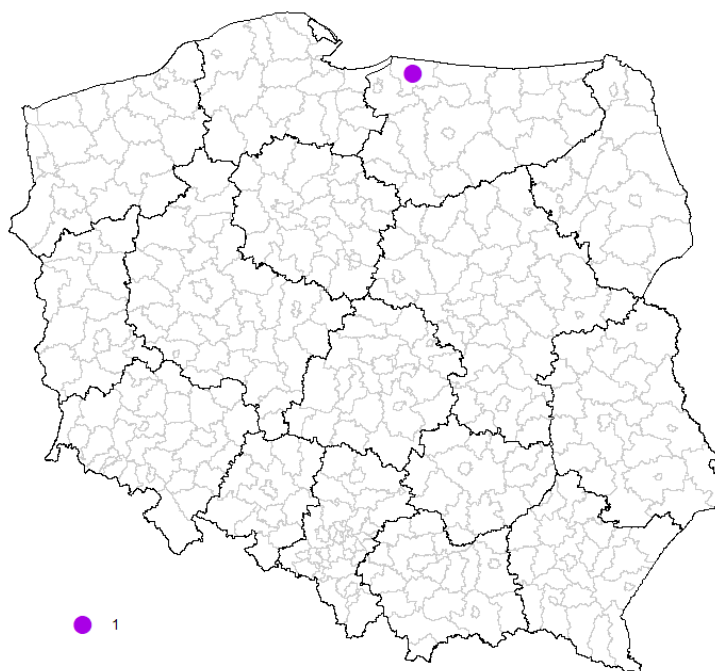
Rys. 31. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Mieszane (A) – liczba beneficjentów

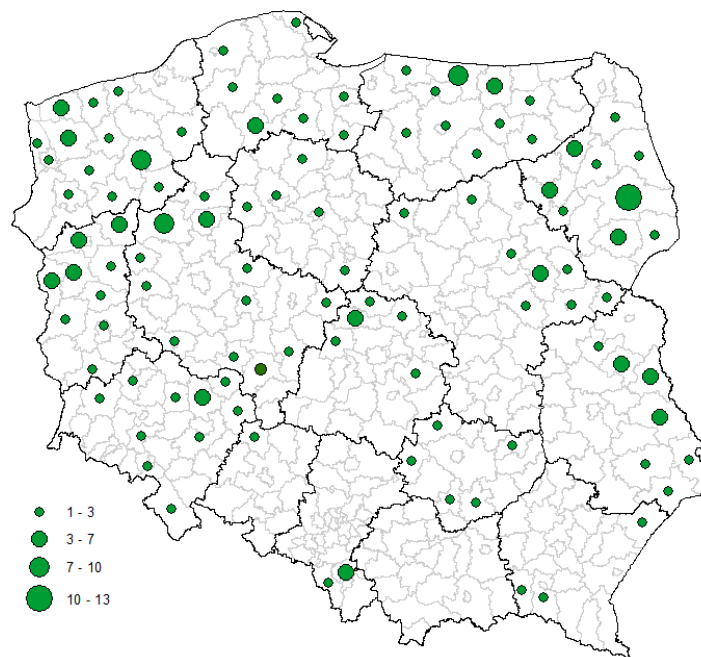
Rys. 32. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Mieszane (B) – liczba beneficjentów

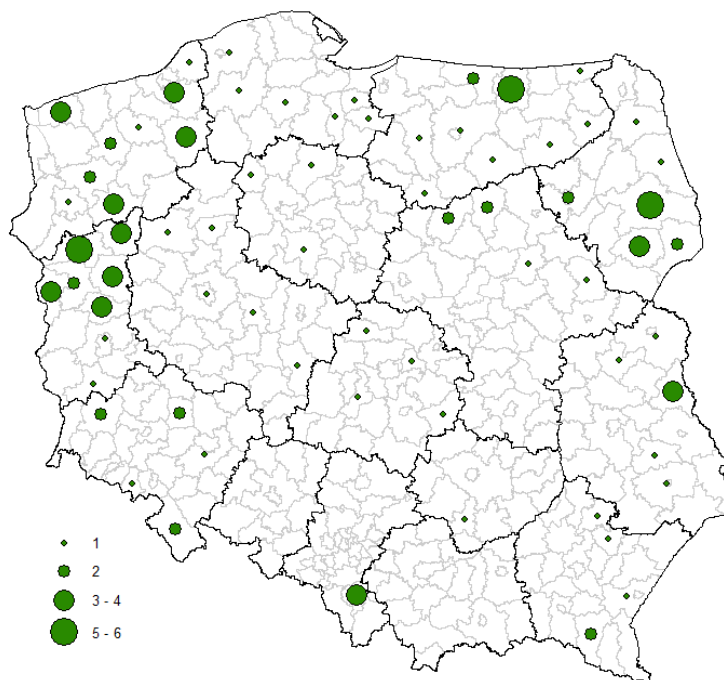
Rys. 33. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Uprawy ogrodnicze (A) – liczba beneficjentów

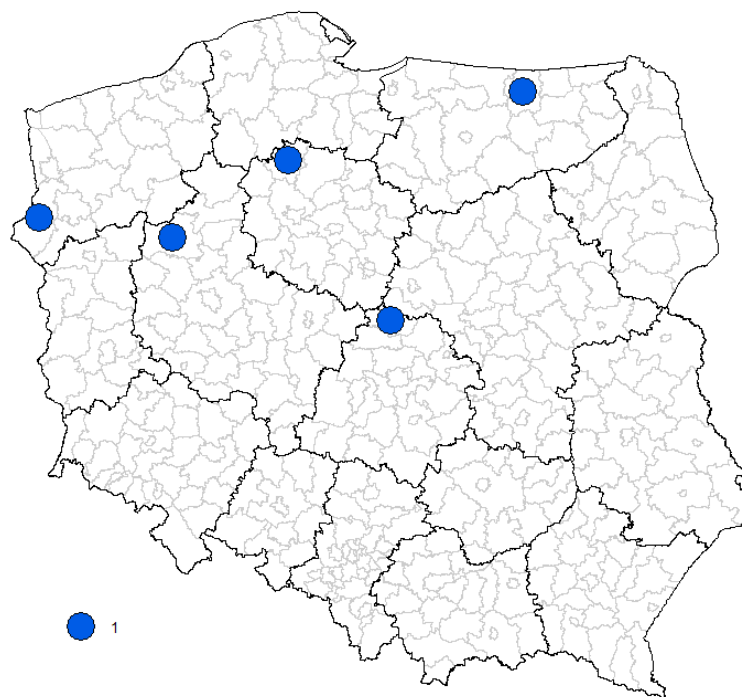
Rys. 34. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Uprawy ogrodnicze (B) – liczba beneficjentów

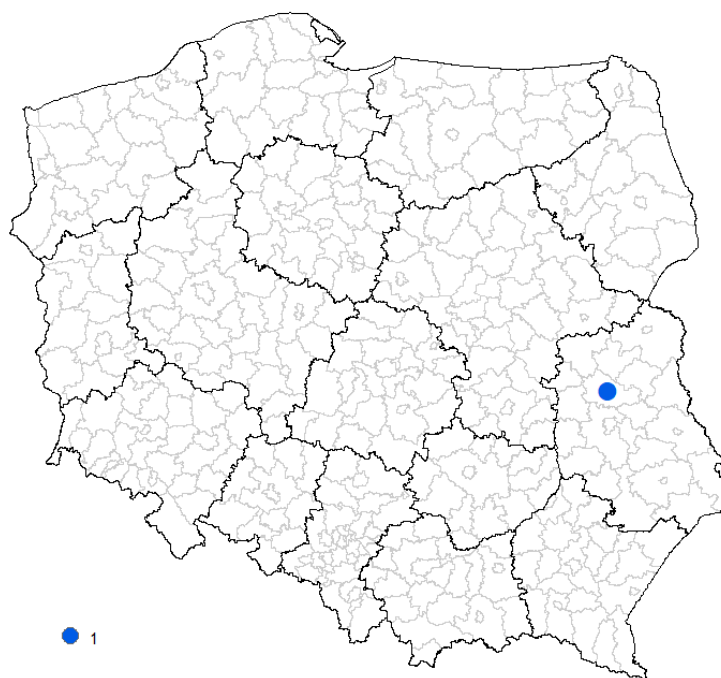
Rys. 35. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Uprawy polowe (A) – liczba beneficjentów

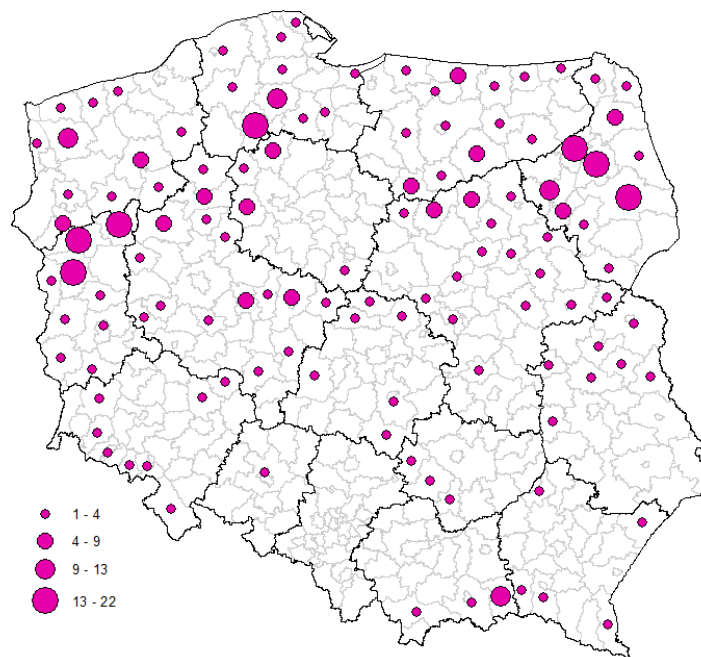
Rys. 36. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Uprawy polowe (B) – liczba beneficjentów

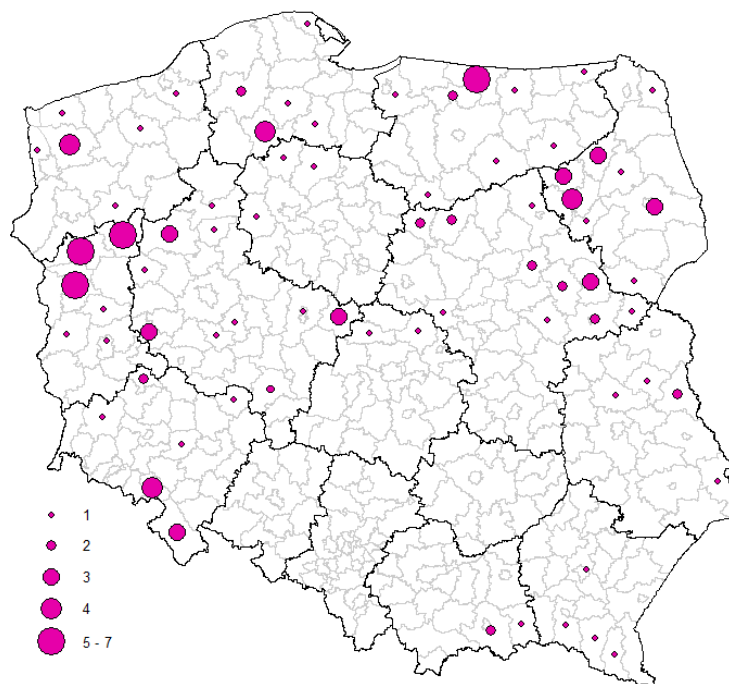
Rys. 37. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Uprawy trwałe (A) – liczba beneficjentów

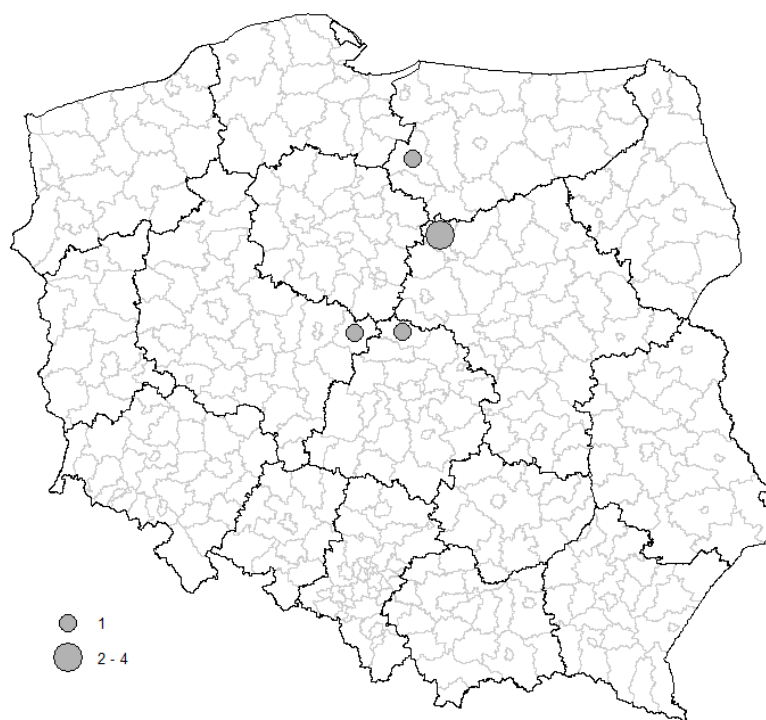
Rys. 38. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Uprawy trwałe (B) – liczba beneficjentów

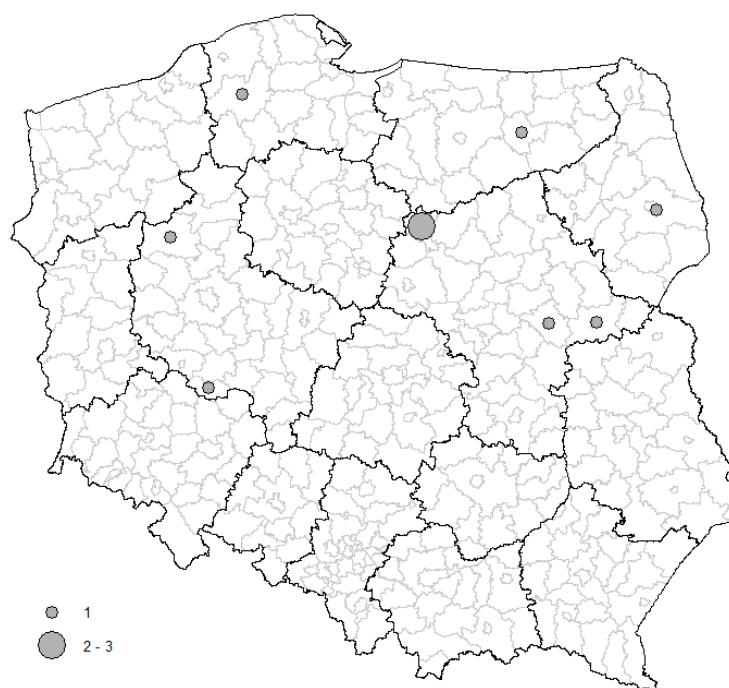
Rys. 39. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Zwierzęta trawożerne (A) – liczba beneficjentów

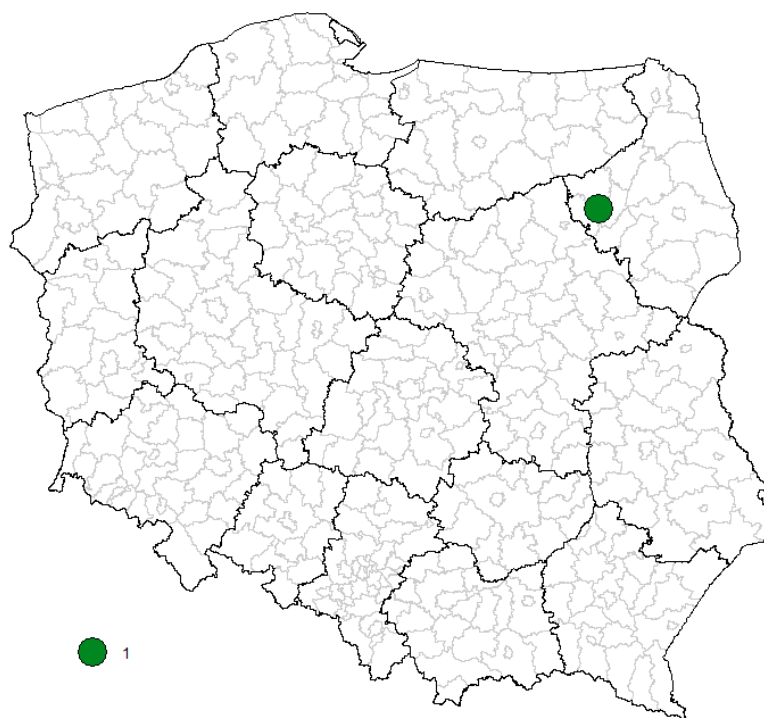
Rys. 40. Typ rolniczy bazowy gospodarstwa – Zwierzęta trawożerne (B) – liczba beneficjentów

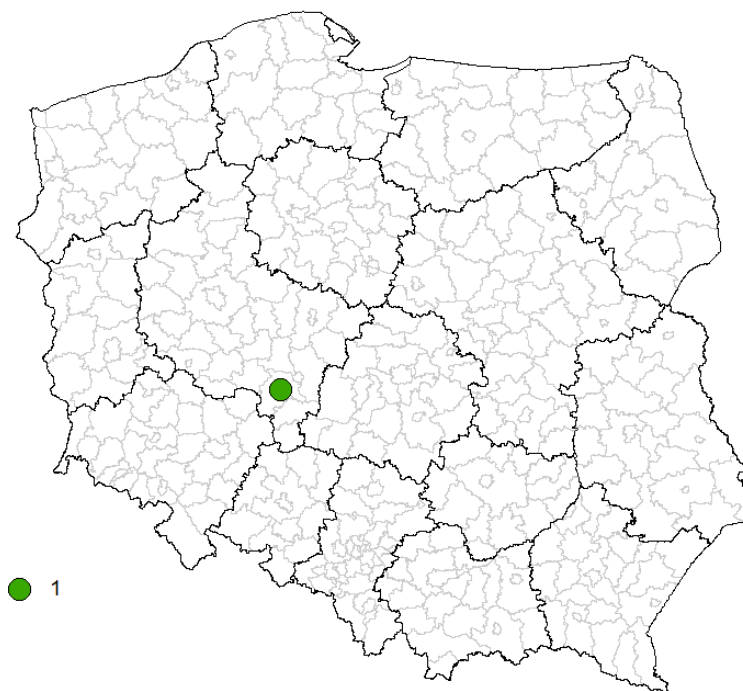
Rys. 41. Typ rolniczy bazowy gospodarstw – Zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna (A) – liczba beneficjentów

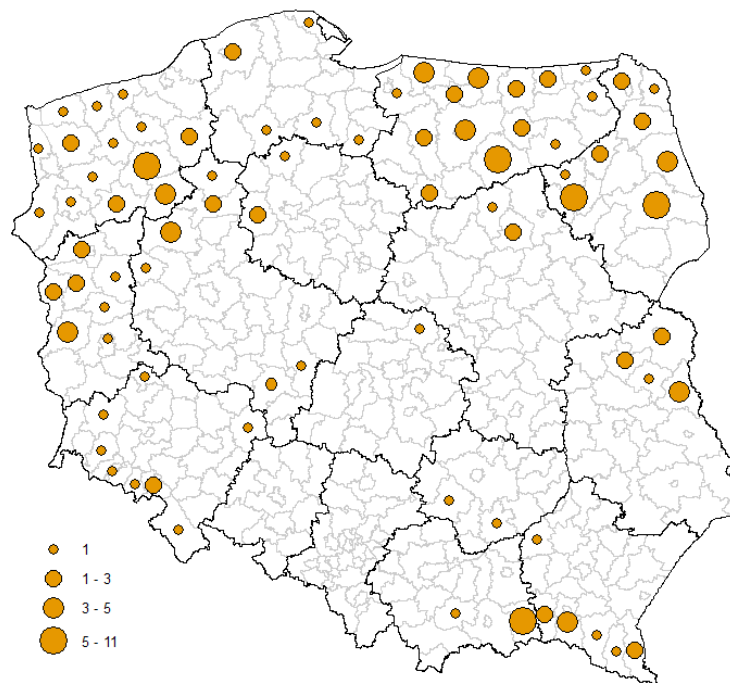
Rys. 42. Typ rolniczy bazowy gospodarstw – Zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna (B) – liczba beneficjentów

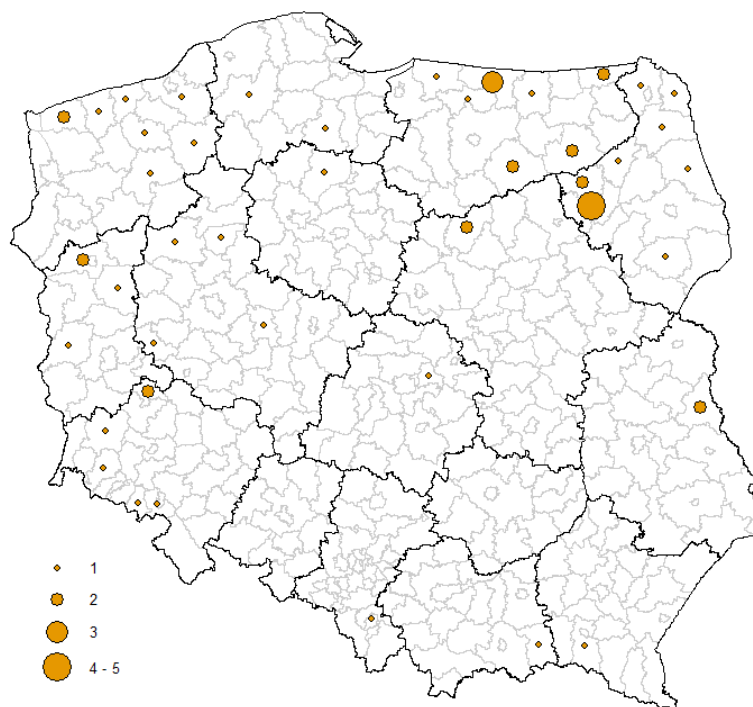
Rys. 43. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Inne (A) – liczba beneficjentów

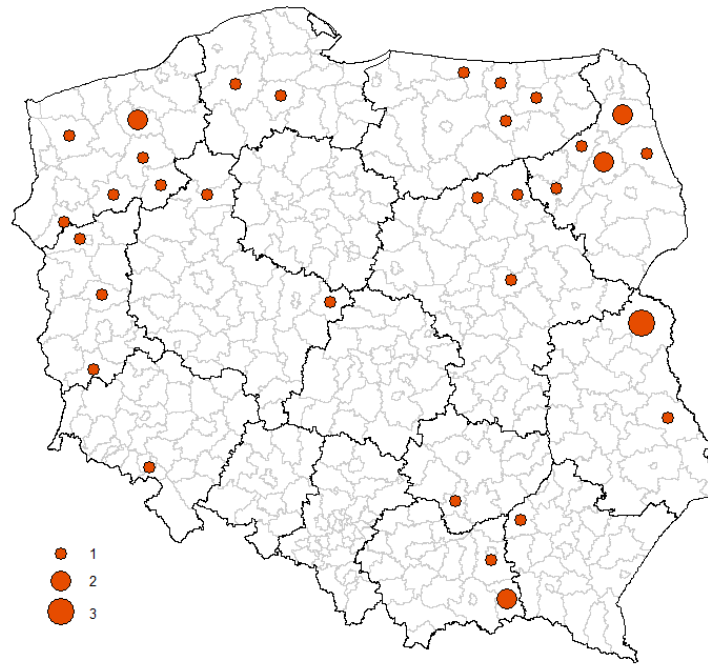
Rys. 44. Typ rolniczy bazowy gospodarstw - Inne (B) – liczba beneficjentów

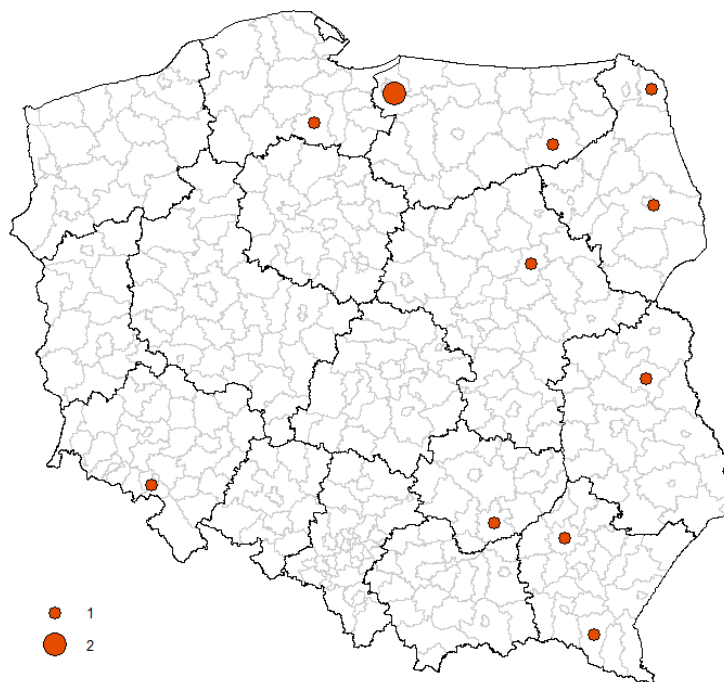
Rys. 45. Gospodarstwa ekologiczne (A) – liczba beneficjentów

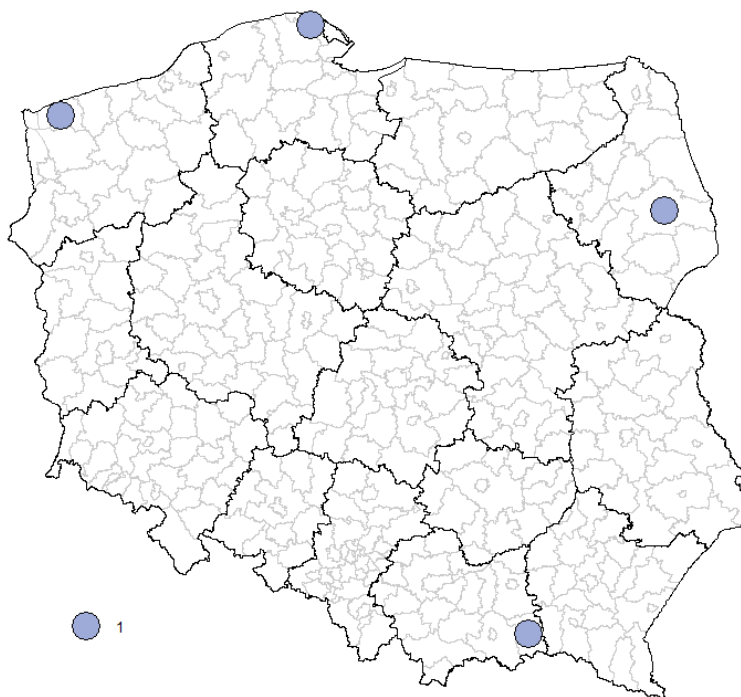
Rys. 46. Gospodarstwa ekologiczne (B) – liczba beneficjentów

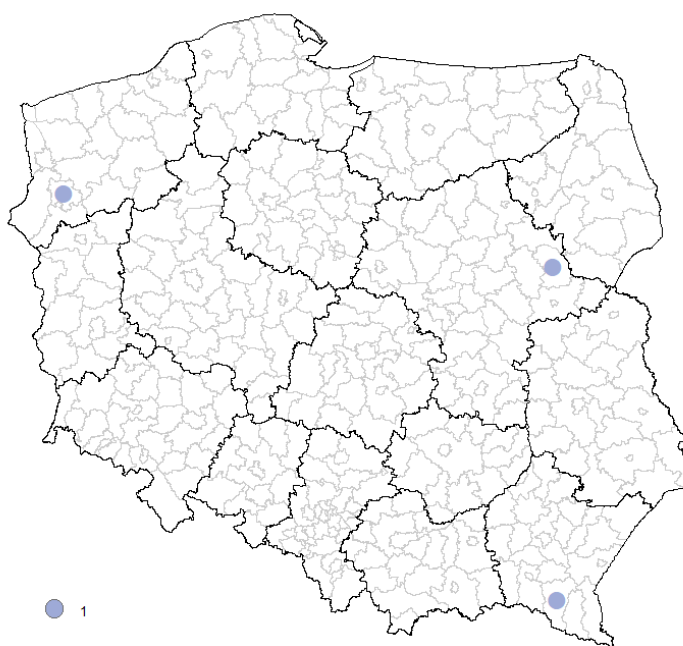
Rys. 47. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Konie i osły (A) – liczba beneficjentów

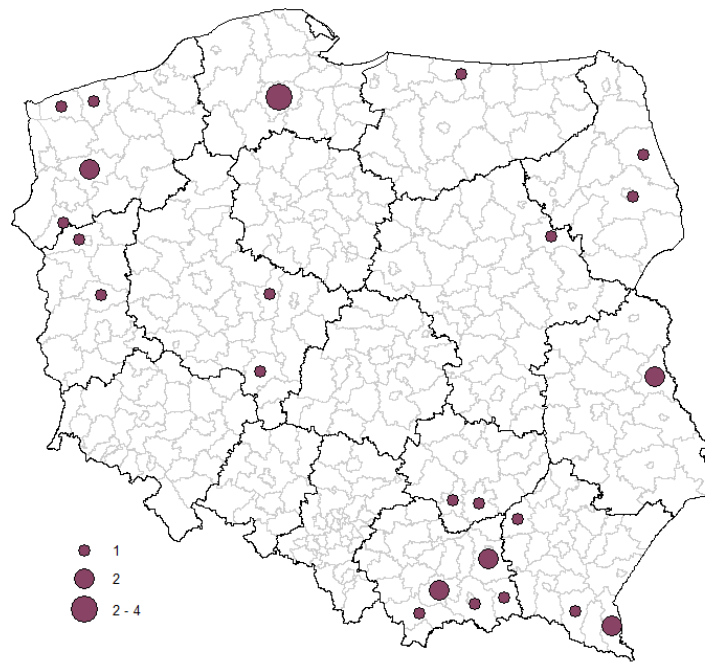
Rys. 48. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Konie i osły (B) – liczba beneficjentów

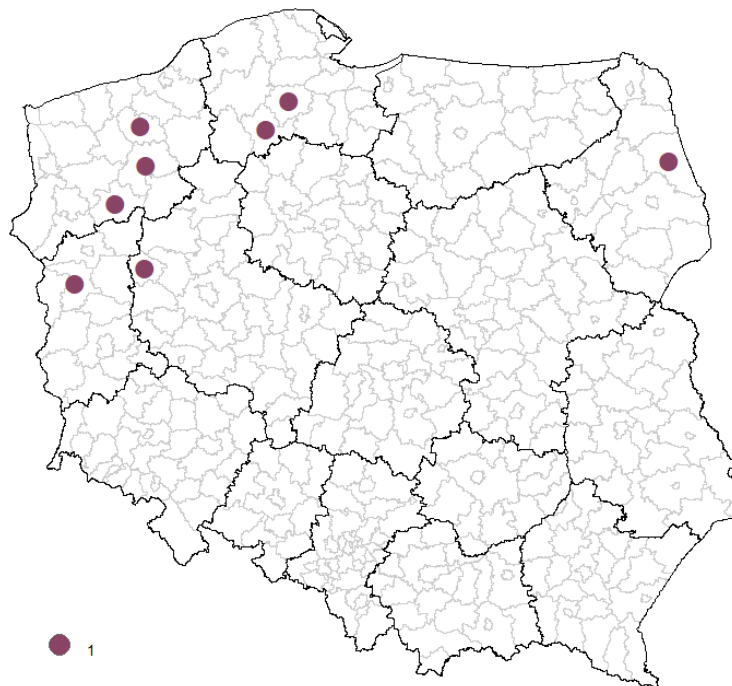
Rys. 49. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Kozy (A) – liczba beneficjentów

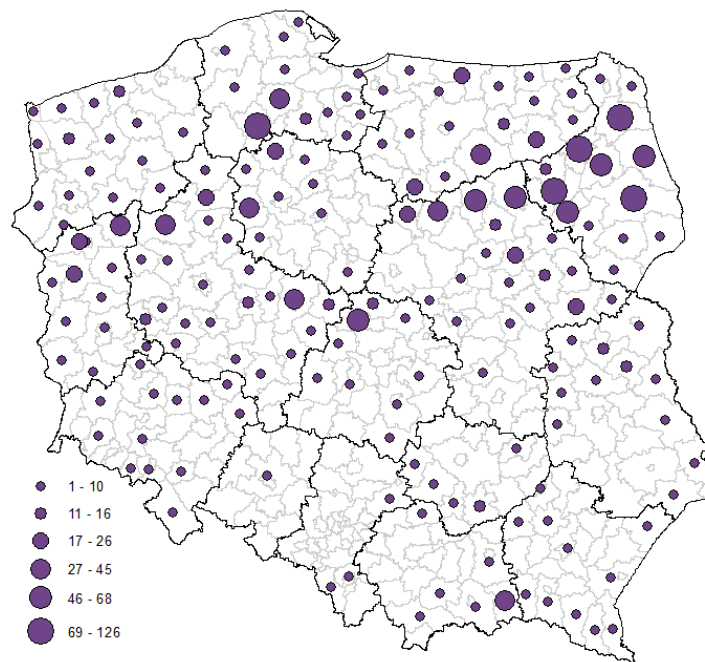
Rys. 50. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Kozy (B) – liczba beneficjentów

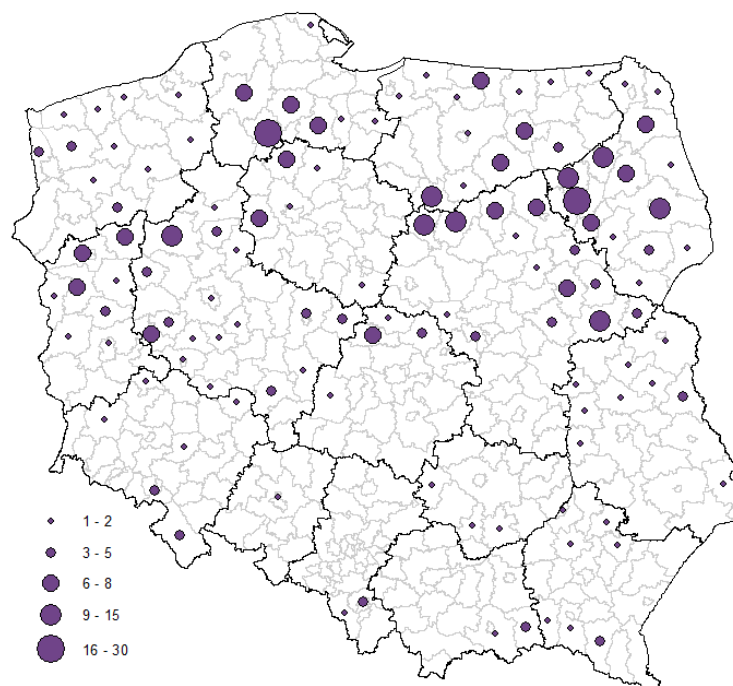
Rys. 51. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Owce (A) – liczba beneficjentów

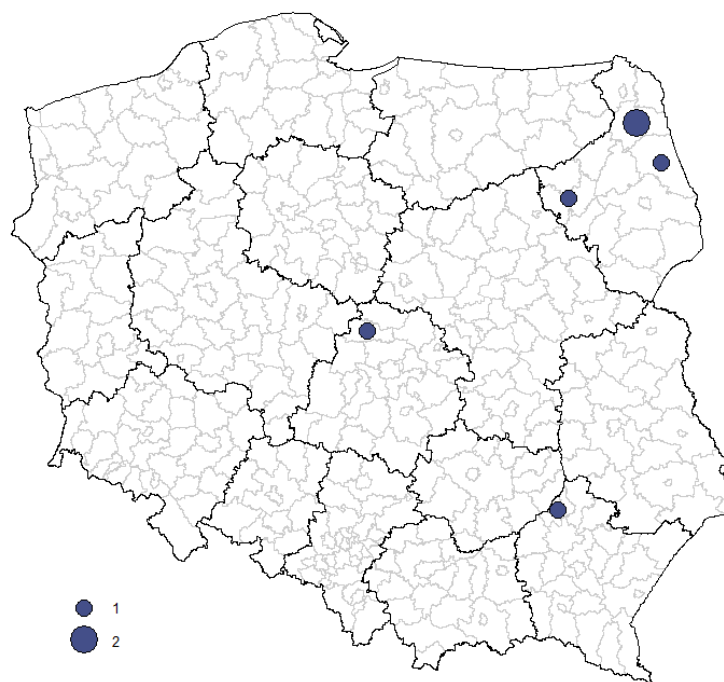
Rys. 52. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Owce (B) – liczba beneficjentów

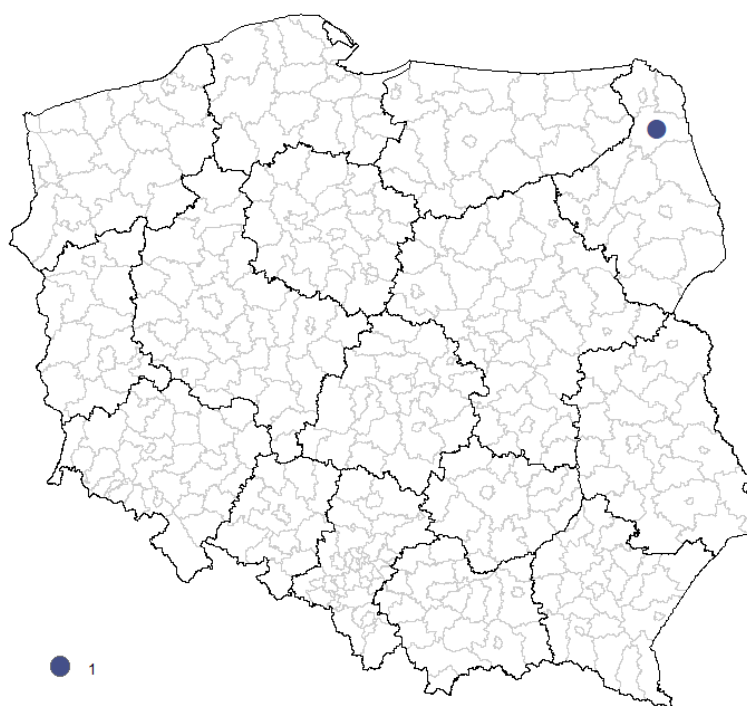
Rys. 53. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Bydło domowe i bawoły (A) – liczba beneficjentów

Rys. 54. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) – Bydło domowe (B) – liczba beneficjentów

Rys. 55. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Daniele (A) – liczba beneficjentów

Rys. 56. Zwierzęta trawożerne (w przeliczeniu na DJP) - Daniele (B) – liczba beneficjentów

W ujęciu wojewódzkim (tab.15) dane wskazują, że wśród beneficjentów którzy nie zakończyli realizacji swoich projektów ogólna liczba gospodarstw w typie bazowym: „drób”, „krowy mleczne”, „uprawy ogrodnicze”, „uprawy trwałe”, „zwierzęta ziarnożerne – trzoda chlewna” i „inne” nie uległa zmianie. Przewidziano, że w wyniku realizacji programu wzrośnie o 8 liczba gospodarstw w typie bazowym zwierzęta trawożerne, a zmniejszy się (o 7 sztuk) liczba gospodarstw w typie uprawy polowe i przybyło jedno gospodarstwo w typie mieszanym.

Tabela 15. Zestawienie bazowej i docelowej działalności beneficjentów, którzy otrzymali wsparcie finansowe, z podziałem na województwa, którzy nie zakończyli realizacji inwestycji do dnia 30 kwietnia 2022r. (B).

Typ rolniczy *	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne
dolnośląskie									
bazowy		2	1		8		14		
docelowy		2	2		7		14		
kujawsko-pomorskie									
bazowy		11	3		3		2		
docelowy		11	3		3		2		
lubelskie									
bazowy		2	3		8	1	5		
docelowy		2	3		7	1	6		
lubuskie									
bazowy		2	7		23		22		
docelowy		2	7		21		24		
łódzkie									
bazowy		11	1		4		2		
docelowy		10	2		4		2		
małopolskie									
bazowy		3					3		
docelowy		3					3		
mazowieckie									
bazowy	1	48	3		6		17	5	
docelowy	1	49	3		8		14	5	
opolskie									
bazowy			1						
docelowy							1		
podkarpackie									
bazowy		6	1		6		4		
docelowy		6			5		6		
podlaskie									
bazowy		74	5		14		17	1	
docelowy		73	5		12		20	1	
pomorskie									
bazowy		22	13		6		9	1	
docelowy		22	14		5		9	1	
śląskie									
bazowy		1	1						

docelowy		1	1						
świętokrzyskie									
bazowy	1	1	3		1				
docelowy	1	1	2		1		1		
warmińsko-mazurskie									
bazowy		30	2	1	14		14	1	
docelowy		31	2	1	13		14	1	
wielkopolskie									
bazowy		21	10		5		15	3	1
docelowy		21	9		5		16	3	1
zachodniopomorskie									
bazowy		5	7		19		9		
docelowy		5	7		19		9		

*Typ rolniczy gospodarstw rolnych określany jest udziałem wartości Standardowej Produkcji z poszczególnych grup działalności rolniczych w całkowitej wartości Standardowej Produkcji gospodarstwa. https://fadn.pl/wp-content/uploads/2013/05/typy_rolnicze1.pdf

Analiza beneficjentów w odniesieniu do punktacji uzyskanej za: posiadanie TUZ na obszarze gospodarstwa, realizację zadań ochronnych, zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne.

W tabeli 16 przedstawiono zestawienie liczby gospodarstw (beneficjentów z grupy danych A) w odniesieniu do uzyskanej punktacji za posiadanie w gospodarstwie areału TUZ. Wynika z niej, że wśród rolników, którzy zakończyli inwestycje do 30 kwietnia 2022 r. i którzy otrzymali płatności końcowe ok. 44% gospodarstw (1 007 gospodarstw), miało w swoich zasobach gruntowych między 30% a 60% trwałych użytków zielonych na obszarach Natura 2000. U ok. 24% beneficjentów areał stanowił ponad 60% powierzchni TUZ na obszarze Natura 2000, a 725 gospodarstw (ok. 1/3) dysponowało mniej niż 30% areału na Naturze 2000. Poza trzema województwami (lubuskim, małopolskim i podkarpackim) udział gospodarstw o małym i średnim areale TUZ na obszarach Natura 2000, w stosunku do powierzchni UR w gospodarstwie wyniósł 2/3 lub więcej.

Ponad połowa analizowanych beneficjentów (ok. 53%, tab.16) nie otrzymała punktów w kryterium oceniającym brak sprzeczności zaplanowanej inwestycji z działaniami ochronnymi obligatoryjnymi ustalonymi dla obszaru Natura 2000, na którym jest położone gospodarstwo, opisanymi w planach zadań ochronnych bądź w planach ochrony. Najniższy wskaźnik realizacji (poniżej 20% gospodarstw w danym województwie) działań ochronnych dotyczył beneficjentów z województw: lubuskiego, wielkopolskiego, małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego. Najwięcej gospodarstw realizowało działania ochronne (ponad 80% beneficjentów) w województwach: łódzkim, pomorskim i zachodniopomorskim.

Spośród analizowanych 2 283 wnioskodawców tylko 19,5% spełniało wymogi § 14 ust. 2 pkt.6 a i b [Dz.U. 2021 poz. 915.] i realizowało zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne (Dz. U. poz. 415, z późn. zm.26), w ramach wariantów pakietów: Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000, Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000, wariantów 7.1, 7.2, 7.3 oraz 7.5 pakietu 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie, a także nie realizowały zobowiązań ekologicznych (Dz. U.z 2018 r. poz. 1784, z 2019 r. poz. 451 i 1243, z 2020 r. poz. 316 oraz z 2021 r. poz. 434), w ramach: „Trwałe użytki zielone w okresie konwersji” lub „Trwałe użytki zielone po okresie konwersji” z czym wiązała się możliwość uzyskania dodatkowej punktacji przy ocenie wniosku. Najkorzystniej wypadają beneficjenci z województw: małopolskiego, zachodniopomorskiego i lubuskiego (powyżej 30% gospodarstw).

Tabela 16. Liczba gospodarstw, które uzyskały określoną punktację (w skali krajowej i wojewódzkiej) w odniesieniu do punktacji uzyskanej podczas oceny/weryfikacji wniosków (A).

Województwo	Punkty za udział TUZ na obszarze Natura 2000, w odniesieniu do łącznej powierzchni UR wchodzących w skład gospodarstwa			Punkty za realizację inwestycji ściśle związanych z wymogami, jakie wynikają dla danego gospodarstwa z planu zadań ochronnych lub planu ochrony wyznaczonego dla danego obszaru Natura 2000		Punkty za zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne lub ekologiczne		
	Punkty			Punkty		Punkty		
	0	20	30	0	20	n.d.	0	20
Suma	725	1 008	550	1 212	1 071	1 343	495	445
dolnośląskie	21	18	15	37	17	36	2	16
kujawsko-pomorskie	58	41	8	48	59	72	19	16
lubelskie	41	19	5	17	48	44	5	16
lubuskie	17	49	64	124	6	79	10	41
łódzkie	59	47	6	15	97	57	44	11
małopolskie	3	10	29	35	7	22	1	19
mazowieckie	51	147	95	78	215	153	96	44
opolskie	0	2	0	1	1	2	0	0
podkarpackie	8	16	27	46	5	40	1	10
podlaski	217	303	164	472	212	382	181	121
pomorskie	69	109	11	38	151	116	54	19
śląskie	6	0	0	5	1	5	0	1
świętokrzyskie	12	16	1	9	20	15	6	8
warmińsko-mazurskie	61	70	63	90	104	121	34	39
wielkopolskie	68	122	31	178	43	153	31	37
zachodniopomorski	34	39	31	19	85	46	11	47

W grupie beneficjentów, którzy nie ukończyli swoich inwestycji na dzień 30 kwietnia 2022 r. (tab. 17), punktację dodatkową za udział TUZ na obszarze Natura 2000, w odniesieniu do łącznej powierzchni UR wchodzących w skład gospodarstwa, otrzymało 55,6% wnioskodawców. Największy odsetek gospodarstw o dużym udziale TUZ na obszarach Natura 2000 miały województwa: małopolskie (69%), podkarpackie (52%) i lubuskie (49%). 46,3% otrzymało punkty za realizację inwestycji ściśle związanych z wymogami, jakie wynikają dla danego gospodarstwa z planu zadań ochronnych lub planu ochrony wyznaczonego dla danego obszaru Natura 2000. W tej grupie analizowanych beneficjentów ponad połowa (56,2%) otrzymała dodatkowe punkty za realizację zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych.

Tab. 17 Liczba gospodarstw, które uzyskały określoną punktację (w skali krajowej i wojewódzkiej) w odniesieniu do punktacji uzyskanej podczas oceny/weryfikacji wniosków (B).

Województwo	Punkty za udział TUZ na obszarze Natura 2000, w odniesieniu do łącznej powierzchni UR wchodzących w skład gospodarstwa			Punkty za realizację inwestycji ściśle związanych z wymogami, jakie wynikają dla danego gospodarstwa z planu zadań ochronnych lub planu ochrony wyznaczonego dla danego obszaru Natura 2000		Punkty za zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne lub ekologiczne	
	Pkt. 0	Pkt. 20	Pkt. 30	Pkt. 0	Pkt. 20	Pkt. 0	Pkt. 20
Suma	251	213	102	304	262	248	318
dolnośląskie	9	8	8	21	4	2	23
kujawsko-pomorskie	8	9	2	10	9	8	11
lubelskie	8	10	1	7	12	5	14
lubuskie	21	13	20	50	4	6	48
łódzkie	14	4	-	3	15	15	3
małopolskie	-	1	5	5	1	1	5
mazowieckie	35	30	15	21	59	60	20
opolskie	-	1	-	1	-	-	1
podkarpackie	6	3	8	16	1	6	11
podlaski	49	46	16	72	39	53	58
pomorskie	26	23	2	10	41	32	19
śląskie	1	1	-	1	1	2	-
świętokrzyskie	4	2	-	2	4	1	5
warmińsko-mazurski	33	19	10	20	42	26	36
wielkopolskie	17	31	7	48	7	26	29
zachodniopomorski	20	12	8	17	23	5	35

Beneficjenci, którzy otrzymali dofinansowanie, w przeważającej większości (79,4%) realizowali swoje inwestycje w okresie 24 miesiące (tab. 18). Wynika to z form inwestycji zaplanowanych przez beneficjentów, jakimi były zakupy szeroko rozumianych maszyn i urządzeń, co nie wymagało wydłużenia czasu realizacji.

Tabela 18. Okres realizacji inwestycji.

	Liczba etapów operacji	
	24 miesiące (bez podziału na etapy)	36 miesięcy (w 2 etapach)
Zakończone do 30 kwietnia 2022r. (grupa A)	1882	401
Realizowane po 30 kwietnia 2022r. (grupa B)	380	186

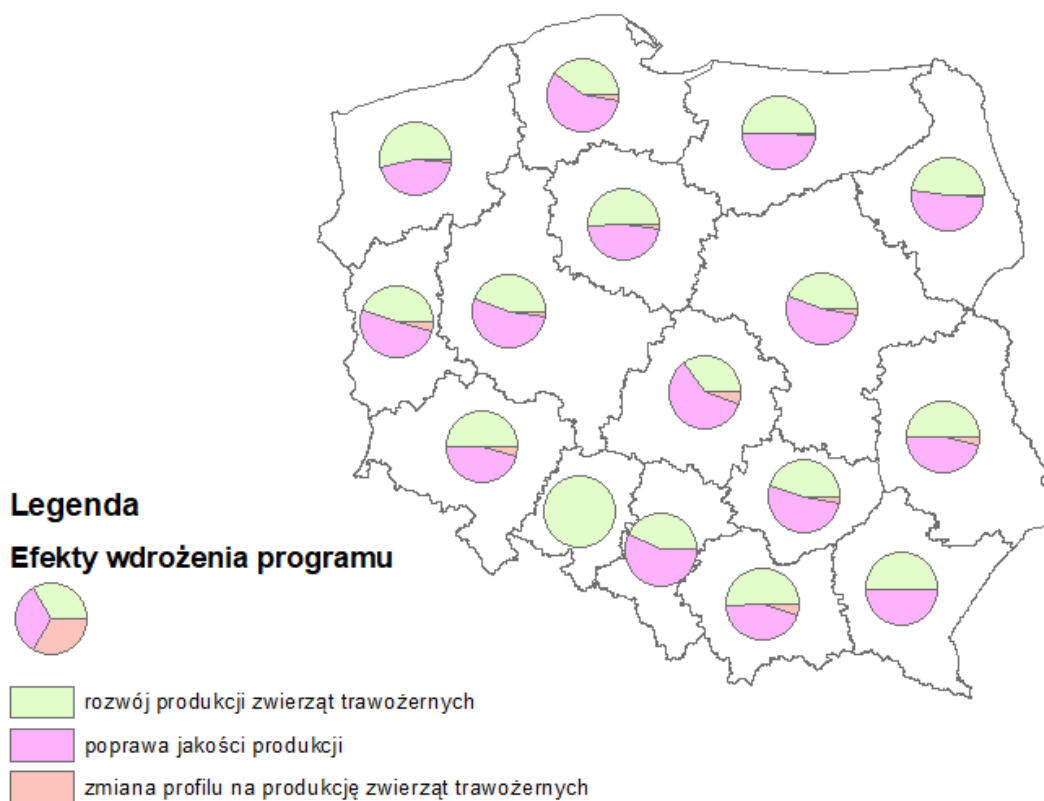
Efekty wdrożenia programu

Analiza wniosków, w których beneficjenci wskazali kierunki rozwoju swoich gospodarstw po uzyskaniu dotacji wykazała, że dotacje w najmniejszym stopniu przeznaczone były na zmianę profilu gospodarstwa (w kierunku produkcji zwierząt trawożernych ok. 2%). Liczby skutecznie złożonych wniosków na rozwój produkcji i poprawę jakości produkcji były (zgodnie ze wskazaniami beneficjentów) na zbliżonym poziomie i wynosiły odpowiednio 45,4% i 52,3% finansowanych wniosków (tab.19). Dodatkowo na, rys.57. przedstawiono kierunki rozwoju gospodarstw w grupie beneficjentów którzy zakończyli realizację programu.

Tabela 19. Kierunki rozwoju gospodarstw (A i B)

Województwo	Rozwój produkcji zwierząt trawożernych	Poprawa jakości produkcji	Zmiana profilu na produkcję zwierząt trawożernych
dolnośląskie	22	20	2
kujawsko-pomorskie	28	26	1
lubelskie	27	25	2
lubuskie	34	39	3
łódzkie	25	43	4
małopolskie	32	28	3
mazowieckie	141	169	9
opolskie	1	0	0
podkarpackie	25	25	0
podlaski	355	377	9
pomorskie	85	126	5
śląskie	3	4	0
świętokrzyski	14	16	1
warmińsko-mazurskie	85	82	2

wielkopolskie	72	87	4
zachodniopom	28	23	1
Suma	977	1 090	46
(B)	Rozwój produkcji zwierząt trawożernych	Poprawa jakości produkcji	Zmiana profilu na produkcję zwierząt trawożernych
dolnośląskie	10	8	-
kujawsko-	6	8	-
lubelskie	4	4	1
lubuskie	12	18	2
łódzkie	2	8	-
małopolskie	3	4	1
mazowieckie	33	38	2
opolskie	1	-	-
podkarpackie	8	6	1
podlaski	44	53	2
pomorskie	10	40	1
śląskie	-	1	-
świętokrzyski	-	-	-
warmińsko-	20	21	1
wielkopolskie	14	22	1
zachodniopom	8	8	-
Suma	175	239	12

Rys. 57. Efekty wdrożenia programu – kierunki rozwoju gospodarstw beneficjentów w ujęciu wojewódzkim (A)

Struktura alokacji środków w ujęciu kwotowym.

Dystrybucja środków pomocowych przyznanych na realizację inwestycji w ramach operacji typu „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach natura 2000” w ramach poddziałania 4.1 „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, w ujęciu kwotowym, w skali kraju w ponad 84% została przyznana na realizację działań związanych z zakupem maszyn, urządzeń, ciągników i innych sprzętów wykorzystywanych na użytkach zielonych i obsługi zwierząt trawożernych.

Tabela. 20. Stan realizacji operacji typu M04.1 NATURA 2000 na dzień 31.10.2022 r.

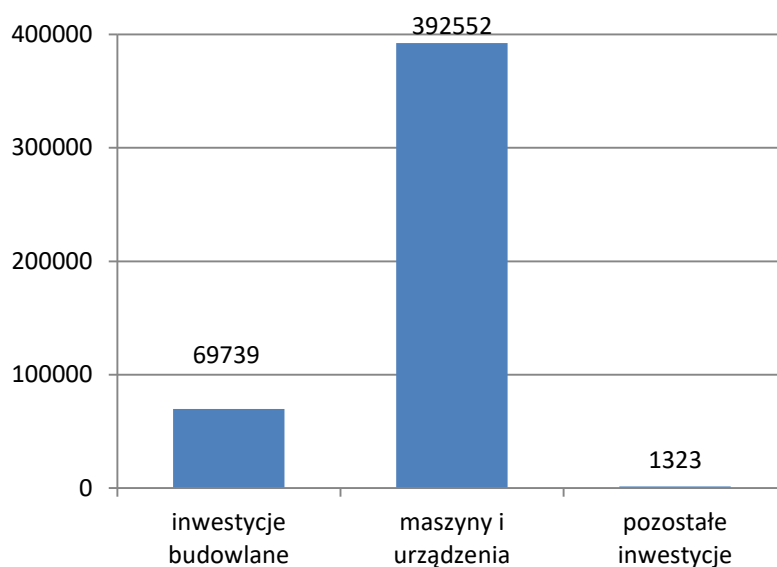
Województwo	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowana [zł]	Liczba zawartych umów przyznających pomoc	Umowy czynne [zł]	Liczba beneficjentów*	Kwota zrealizowanych płatności [zł]
Dolnośląskie	168	29 326 431,00	80	12 386 075,00	66	10 310 075,50
Kujawsko - pomorskie	191	26 971 673,10	122	15 918 702,30	107	14 161 592,90
Lubelskie	200	39 441 269,12	84	13 090 608,30	76	10 956 253,60
Lubuskie	274	50 385 253,40	180	27 974 514,40	153	23 058 814,50
Łódzkie	209	32 470 845,50	129	16 718 032,60	115	15 585 365,60
Małopolskie	66	7 856 205,80	48	4 712 068,50	41	4 139 255,50
Mazowieckie	632	105 297 948,61	369	56 496 978,90	316	47 610 801,50
Opolskie	13	2 235 949,00	3	419 550,00	3	404 550,00
Podkarpackie	143	20 119 800,05	67	7 372 168,60	59	5 671 061,60
Podlaskie	1122	202 542 240,87	795	131 467 383,17	693	115 294 296,83
Pomorskie	332	54 864 362,80	240	35 143 444,00	196	29 109 614,70
Śląskie	30	6 678 552,50	8	1 715 492,50	6	1 443 925,00
Świętokrzyskie	85	14 315 942,95	35	5 355 357,70	30	4 492 494,00
Warmińsko - mazurskie	415	76 019 975,70	250	38 269 182,60	222	32 489 628,70
Wielkopolskie	519	85 503 944,80	274	37 903 605,20	230	31 756 361,30
Zachodniopomorskie	282	51 456 340,50	143	21 214 443,70	123	16 871 236,00
Razem	4 681	805 486 735,70	2827	426 157 607,47	2436	363 355 327,23

*Liczba unikatowych beneficjentów – jeżeli beneficjent składa wniosek w kilku województwach w pozycji razem jest liczony tylko raz.

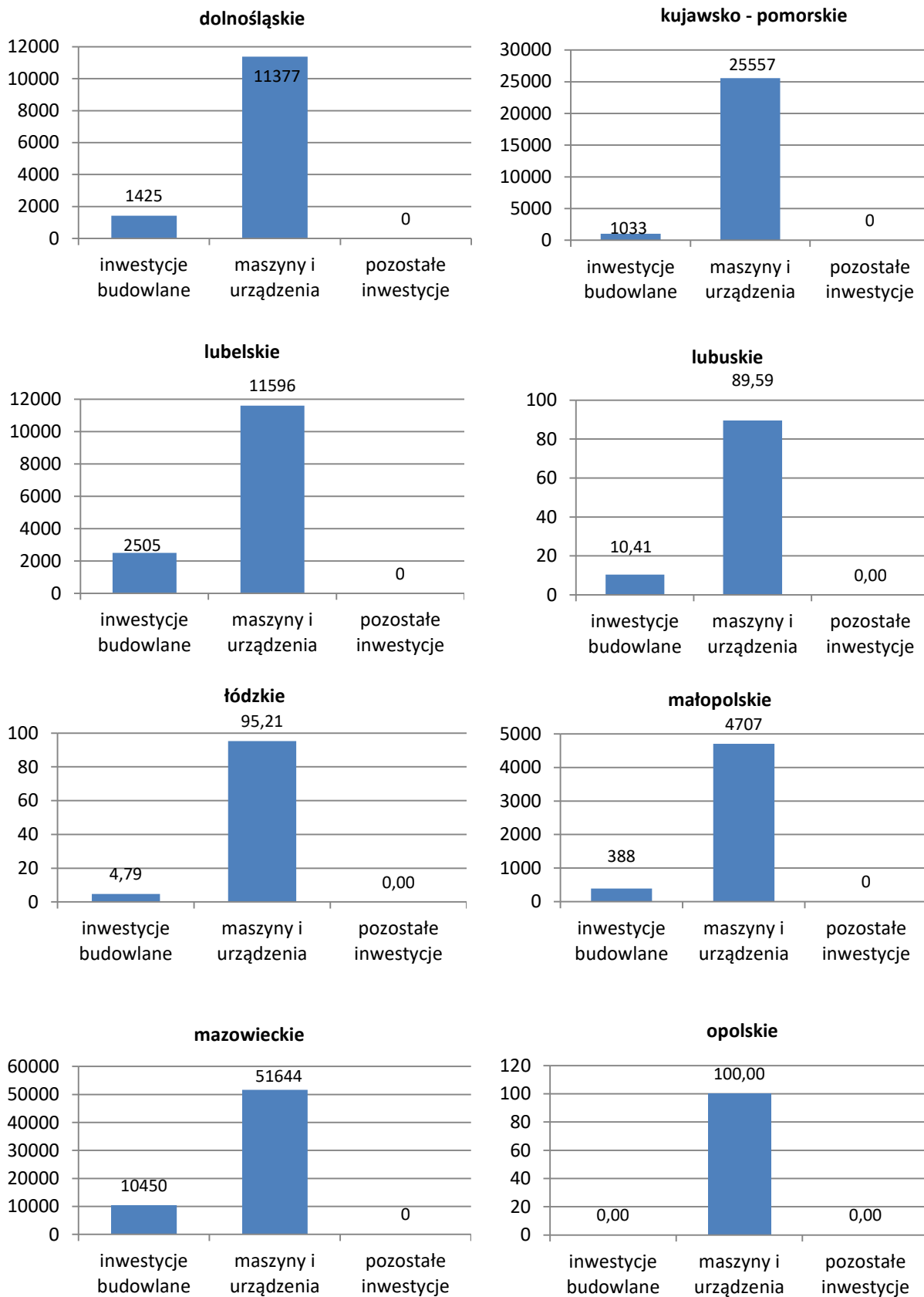
Źródło: System Informacji Zarządczej ARiMR Data sporządzenia: 28.11.2022 r.

Osoba odpowiedzialna za treść informacji: Katarzyna Kotańska p.o. Dyrektora Departamentu Analiz i Sprawozdawczości.

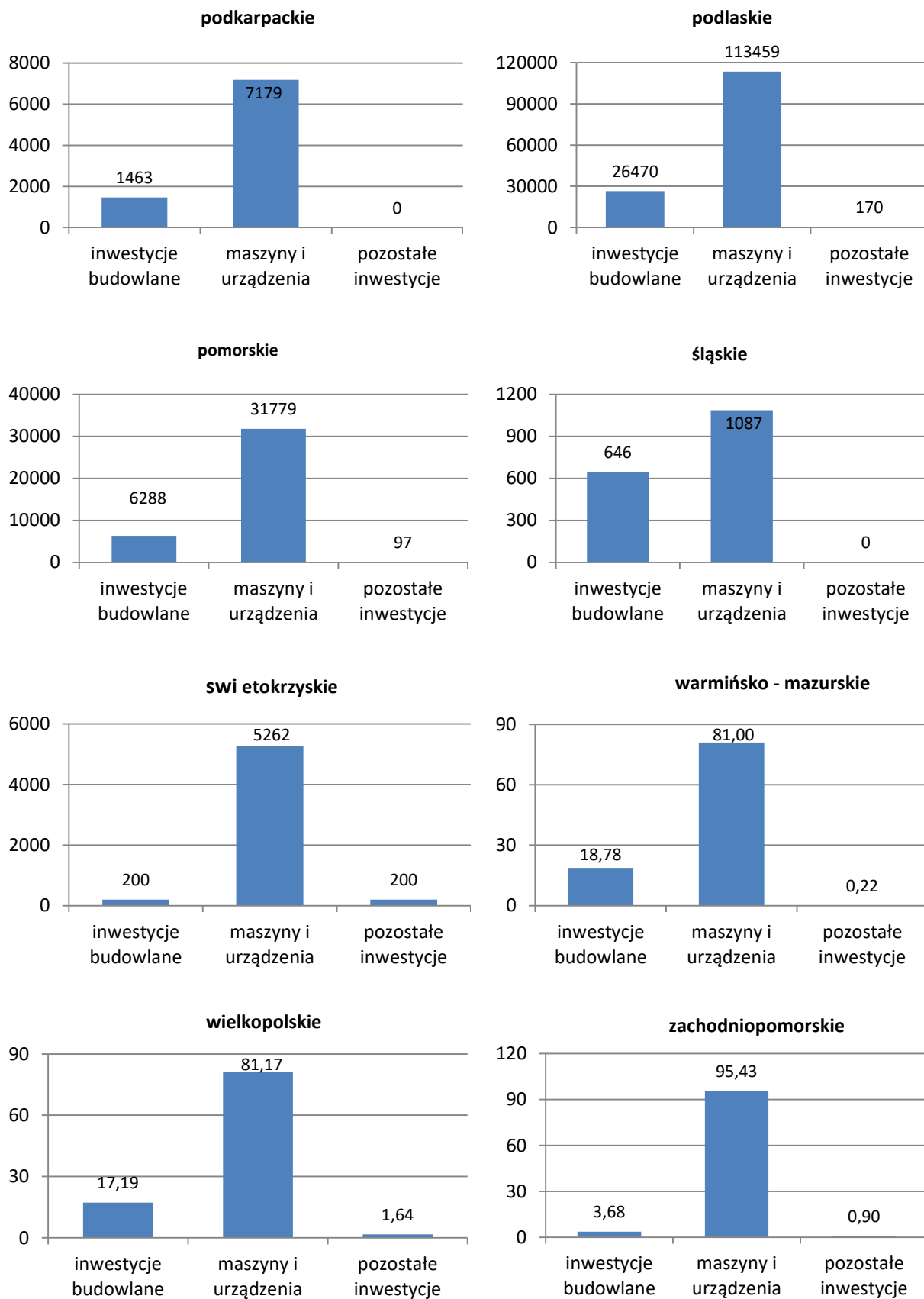
Znacznie mniej (ok. 15%) otrzymały inwestycje w budowę i modernizację różnych budynków inwentarskich, a znikoma część do obsługi tzw. pozostałych inwestycji (rys.58.). Szczegółowe proporcje w skali województw przedstawiono na rysunku 59. Analiza materiałów wykorzystanych w niniejszym opracowaniu uzyskanych dzięki uprzejmości ARiMR oraz wywiady badań ankietowych wskazały, że inwestycje budowlane stanowiły wyzwanie organizacyjne, co przełożyło się na udział w projektach i wielkość alokacji środków do tej grupy inwestycyjnej. Wśród województw o szczególnie dużym udziale inwestycji (kwotowo) było województwo śląskie, którym ponad 37% środków przeznaczono na ogólnie ujmując inwestycje budowlane. W każdym z województw (oprócz opolskiego) suma wydatków na inwestycje zakupowe przekroczyła 80%.

Rys.58. Struktura alokacji środków w ramach poddziałania 4.1 na terenie RP.

Rys.59a. Struktura alokacji środków (tys. zł.) w ramach poddziałania 4.1 w skali wojewódzkiej.

Rys.59b. Struktura alokacji środków (tys. zł.) w ramach poddziałania 4.1 w skali wojewódzkiej.

IV. ANALIZA BADAŃ ANKIETOWYCH

Wśród wnioskodawców, którzy złożyli wnioski do ARiMR, a których wnioski rozpatrzono pozytywnie i przyznano dofinansowanie 131 nie przystąpiło do realizacji swoich projektów mimo pozytywnej decyzji o przyznaniu dofinansowania. Aby poznać przyczyny odstąpienia od realizacji inwestycji oraz zapoznać się z ewentualnymi uwagami wnioskodawców dotyczącymi procedury wnioskowania przeprowadzone zostały badania ankietowe wśród tych osób. Do telefonicznych badań ankietowych wybrano drogą losową 55 wnioskodawców. Dane kontaktowe (obejmujące wyłącznie numery telefonów) zostały udostępnione przez ARiMR. Uzyskano odpowiedzi od 52 respondentów, ankiety były przeprowadzone w formie ankiety telefonicznej. W trakcie realizacji badań ankietowych grupę 13 respondentów (rolników oraz doradców rolniczych) objęto ankietą bezpośrednią (PAPI - Paper & Pen Personal Interview). W obu przypadkach ankieta była ankietą jednorazową, anonimową, prowadzoną w formie wywiadu (indywidualnego wywiadu pogłębionego IDI Individual In-depth Interview) zawierającą zarówno pytania otwarte jak i zamknięte. Przyjęta metodyka pozwoliła na uzyskanie odpowiedzi dotyczących konkretnych zagadnień (np. powód odstąpienia od podpisania umowy, rodzaj inwestycji na jaki był składany wniosek, ewentualnego korzystania z pomocy doradców itp.) jak również na wyrażenie szerszej opinii indywidualnej respondentów dotyczącej obowiązującej formy składania wniosków, katalogu inwestycji objętych pomocą itp..

Na pytanie o bezpośrednie przyczyny odstąpienia od realizacji inwestycji ankietowani w przeważającej większości podawali przyczyny finansowe. Były to:

- wzrost cen maszyn i urządzeń i związana z tym konieczność zwiększenia finansowego udziału własnego rolnika w planowanych zakupach, co albo było niemożliwe ze względu na brak możliwości finansowych albo rolnik nie chciał ponosić ryzyka związanego z brakiem możliwości przewidzenia jak wysoki będzie wzrost cen do momentu realizowania zaplanowanej inwestycji;
- brak zdolności kredytowej wnioskodawców na zwiększone kwoty kredytu (w związku ze wzrostem cen) własnego w ramach udziału własnego w zakupie sprzętów ruchomych;
- zbyt optymistyczne podejście do własnych możliwości finansowych wnioskodawcy podczas tworzenia wniosku i późniejsza weryfikacja po otrzymaniu pozytywnej decyzji, a następnie rezygnacja z realizacji;
- szeroko pojęta niepewność finansowa – niestabilna sytuacja gospodarcza w kraju.

Wśród kolejnych powodów odstąpienia od realizacji rolnicy wskazywali na zdarzenia o charakterze losowym:

- choroby w rodzinie (w szczególności pandemia Covid 19 i wynikający z tego niepokój osobisty i brak chęci podejmowania dodatkowych obciążeń i ryzyk zawodowych);
- zmiany statusów rodzinnych: wdowieństwa, rozwody i wynikające z tego perturbacje rodzinne, brak chęci kontynuowania prac w rolnictwie przez ewentualnych następców wnioskodawców;
- zmiana stanu posiadania w gospodarstwie (wzrost lub zmniejszenie liczby ha TUZ w gospodarstwie) co przekładało się na brak uzasadnienia co do realizacji wniosku w przedłożonej do ARiMR wersji;
- powody osobiste bez podania konkretnego powodu,

Przyczyny wynikające z ram formalnych wniosku:

Praktycznie wszyscy ankietowani (poza kilkoma osobami, które już wcześniej samodzielnie aplikowały o różne dofinansowania) wskazywali, że według nich formuła wnioskowania o dofinansowanie jest trudna, wniosek skomplikowany na tyle, że nie są w stanie go przygotować bez wsparcia osób posiadających kompetencje w zakresie przygotowywania wniosków do ARiMR. Dlatego też ponad 90% ankietowanych wnioskodawców korzystało z usług doradców zatrudnionych przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego na swoim terenie lub z pomocy prywatnych firm doradczych z rynku rolniczych usług doradczych. Na uwagę zasługuje fakt, że większość ankietowanych oceniła kompetencje doradców (zarówno państwowych jak i prywatnych) na poziomie co najmniej dobrym. Tylko kilkoro było niezadowolonych z pracy doradców ODR, ale należy dodać, że dopytywani o szczegóły wskazywali na dużą liczbę obowiązków doradców ODR z którymi współpracowali co przekładało się na gorsze umiejętności doradcze dla tego konkretnego działania. Zapytani o ocenę współpracy z urzędnikami ARiMR zajmującymi się obsługą składanych wniosków ankietowani wskazywali na pewne przeszkody. W przeważającej większości beneficjenci narzekali na swoistą „nadgorliwość urzędniczą” pracowników ARiMR. Skutkowało to według ankietowanych koniecznością dostarczania dodatkowych dokumentów i uzupełniania wniosku o informacje, które nie były wymagane we wniosku lub przepisami prawa np. budowlanego (wymaganie zaświadczenia z urzędu powiatowego, że do danej czynności nie jest potrzebne pozwolenie na budowlę - co wynikało z przepisów prawa) i licznych drobnych zaświadczeń, które w odczuciu ankietowanych nie służyły wnioskowi i beneficjentowi, a komfortowi urzędnika. Uczestnicy ankiety wskazywali, że w sytuacjach spornych to wnioskodawcy muszą wykazać swoją rację, co docelowo wpływa na ogólną ocenę współpracy z urzędnikami. Niestety trzeba podsumować,

że ankietowani (poza kilkoma wyjątkami) nie byli zadowoleni ze współpracą z ARiMR, a z powodu problemów z komunikacją z urzędnikami ARiMR pozostawiali to w kompetencjach swoich doradców, lub w skrajnych wypadkach (3 ankietowanych) rozważali odstąpienie od składania wniosku o dofinansowanie. W odczuciu większości ankietowanych osób procedura aplikowania raczej odstrasza rolników niż zachęca do sięgania po środki finansowe, w szczególności na drodze postępowania samodzielnego.

Kilkoro młodszych ankietowanych wskazywało na potrzebę usprawnienia procedury aplikacyjnej w systemach elektronicznych tak aby sprawy można było załatwiać on line, bez konieczności wizyt w urzędzie (niejednokrotnie po kilka razy w ramach tego samego wniosku, często z koniecznością dłuższych podróży do miast gdzie znajdują się siedziby Oddziałów Regionalnych ARiMR). Jest to więc dla nich istotny problem organizacyjny.

Przeważająca większość respondentów wnioskowała o dofinansowanie różnego typu maszyn, urządzeń, ciągników. Ankietowani wskazywali na kilka spraw, które w dużym stopniu utrudniały im proces aplikacyjny lub powodowały wzrost kosztów we wniosku. Wśród takich spraw pytani w szczególności (ponad połowa ankiet) wskazywali na problematyczne według nich zasady aplikowania o dofinansowanie zakupu ciągnika. Dodatkowo respondenci wymieniali uwagi dotyczące:

- listy sprzętów możliwych do zakupu w ramach dofinansowania i opisanych w dokumentacji dotyczącej wniosku (lista sprzętów niewystarczająca lub nie uwzględniająca maszyn o bardziej uniwersalnym charakterze, ale jednak świetnie sprawdzających się na użytkach zielonych (np. siewnik talerzowy wykorzystywany do podsiewu użytku zielonego);
- zmian areału (wzrostu) użytków zielonych w danym gospodarstwie i brak możliwości aplikowania o ciągnik o mocy dostosowanej do aktualnych potrzeb jeśli wcześniej rolnik już otrzymał wsparcie na zakup takiego urządzenia. Być może rozwiązaniem byłby inny poziom refundacji lub wprowadzenie okresu karencji na zakup kolejnego takiego urządzenia, ale jednak umożliwienie zakupu w ramach dofinansowania.

Wśród wylosowanych respondentów tylko kilkoro zdecydowało się na aplikowanie o środki przeznaczone na modernizację lub budowę i rozbudowę pomieszczeń i budynków gospodarskich. Procedury wstępne opisane wymogami wniosku określili jako wyjątkowo trudne, kosztowne i w zasadzie niemożliwe do zrealizowania jeśli wcześniej nie planowali tych inwestycji w całości ze środków prywatnych (przewlekłość procedur geodezyjno-administracyjnych), rozbudowana dokumentacja. W przypadku inwestycji budowlanych oprócz zabezpieczenia finansowego rolnicy muszą również zabezpieczyć obsadę zwierząt adekwatnie do rozmiaru planowanej inwestycji co w obecnej sytuacji rynkowej (trudne do

przewidzenia ruchy cenowe) staje się bardzo niebezpieczne dla możliwości finansowych beneficjenta.

Kilkoro uczestników ankiety wskazywało na problemy z bazą danych ARiMR dotyczącą zasobów użytków zielonych, która była niespójna z faktycznym stanem rzeczy. Generowało to istotne problemy we wnioskach i w konsekwencji rolnicy musieli zadeklarować do wniosków niższą niż w rzeczywistości liczbę hektarów TUZ niż w rzeczywistości, co było dla nich niekorzystne.

Rolnicy, którzy zgodzili się na udział w ankiecie, jako praktycy i gospodarujący w obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych wielokrotnie wyrażali swoje zaniepokojenie o ochronę użytków zielonych związaną z coraz częstszym ograniczaniem umów dzierżawnych, brakiem pewności gospodarowania na tych obszarach, bezpieczeństwa finansowego i biznesowego w związku z rozwojem farm fotowoltaicznych posadowionych na użytkach zielonych. Wskazywali, że z ich punktu widzenia warto takie obszary chronić przed utratą wartości przyrodniczej i rolniczej, trudną do późniejszego odtworzenia. Ankietowani wskazują, że wskazany 7-letni okres dzierżawy jest obecnie coraz trudniejszy do zrealizowania ponieważ właściciele gruntów nie chcą się wiązać umowami na tak długi okres, a wypowiedzenie umowy dzierżawnej przez właściciela gruntu wiąże się z koniecznością zwrotu dofinansowania i generuje istotne dla beneficjenta problemy natury organizacyjno-finansowej.

V. PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE

Z danych uzyskanych od ARiMR trudno wnioskować dlaczego, mimo dużego potencjału, korelacja między liczbą złożonych wniosków w poszczególnych województwach, a wielkością obszarów Natura 2000 jest przeciętna. Z pewnością nie w każdym województwie obszary Natura 2000 w jednakowy sposób umożliwiają korzystanie z pomocy w ramach wsparcia dla „Inwestycji w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000”, jednak wydaje się, że w sytuacji, gdy ewentualny beneficjent musi posiadać jedynie 1 ha TUZ na obszarze Natura 2000 rolnicy powinni chętniej sięgać po ten program pomocowy. Słaba korelacja obliczona wskazuje na dużą potrzebę działań promujących i wspierających realizację tego programu.

Na potrzebę wsparcia podczas przygotowania wniosków oraz podczas procesu aplikacyjnego wskazuje również wysoki odsetek wniosków odrzuconych. Mimo często wybieranego sposobu przygotowania wniosku, w oparciu o pomoc doradców, odsetek wniosków odrzuconych wyniósł średnio w skali kraju 36,3%. W skrajnych przypadkach był bardzo wysoki i wyniósł prawie 77% (woj. opolskie) i ponad 57% w woj. świętokrzyskim i lubelskim. Na potrzebę większego wsparcia wskazuje również fakt, że zdecydowana większość decyzji negatywnych

dotyczyła nieuzyskania przez wnioskodawców wymaganej liczby punktów, a kryteria oceny są jasno określone w instrukcji i Załączniku do Obwieszczenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2021 r. [Dz.U. 2021 poz. 915]. Po etapie składania wniosku, jeśli zajdzie taka potrzeba, następuje etap dokonywania uzupełnień i korekt w formularzu. Z danych dotyczących wniosków złożonych do ARiMR wynika, że z powodu nie usunięcia w terminie wskazanych braków 252 wnioski nie uzyskały finansowania zgodnie z § 13 ust. 3 [Dz.U. 2021 poz. 915]. Ankietowani podkreślali, że na etapie korekty bywa że wnioskodawcy są kilkakrotnie wzywani do siedziby regionalnej ARiMR, co jest bardzo dużą niedogodnością i może działać zniechęcająco, w efekcie czego rolnicy przerywają proces aplikacyjny, nie dokonują poprawek i rezygnują ze starań o dofinansowanie. Jeśli zajdzie taka potrzeba wnioskodawcy muszą starać się o dodatkowe dokumenty w innych urzędach co wymaga czasu, jest obarczone dodatkowymi czynnościami, podróżami, kosztami i działa zniechęcająco. Rozwiązaniem może być łączenie baz danych różnych instytucji, tak aby można dokonywać korekt w oparciu o istniejące połączone zasoby bazodanowe. Również duża liczba wniosków została odrzucona na podstawie § 12 ust. 3 [Dz.U. 2021 poz. 915], w którym jednym z powodów jest pisemna rezygnacja lub brak możliwości wskazania adresu podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy i adresu tego nie można ustalić na podstawie posiadanych danych.

O potrzebie pomocy dla rolników, na etapie przygotowania wniosku, świadczy też stosunkowo duża liczba wniosków odrzuconych z powodu złej klasyfikacji do grupy „młody rolnik”. Trudno jest wskazać czy błędna klasyfikacja jako młodego rolnika była jedyną przyczyną odrzucenia danego wniosku, jednak gdyby był to jedyny powód wniosek mógłby być procedowany dalej, gdyby wnioskodawca w trybie korekty zrezygnował ze statusu młodego rolnika, dokonał stosownej korekty i ubiegał się o pomoc jako rolnik niebędący młodym rolnikiem. Wiąże się to jednak ze zmniejszeniem pomocy do poziomu 50 % kosztów kwalifikowanych. Z uwagi na istniejących kilka definicji młodego rolnika aplikujący mogli popełniać błąd kierując się znaną sobie, inną definicją młodego rolnika. Analiza rodzajów inwestycji, na jakie pomoc została przyznana wskazuje, że modernizacje i budowa nowych budynków/pomieszczeń jest mało populara. Wnioskowanie o dofinansowanie takich inwestycji wiąże się z koniecznością przedstawienia na etapie wnioskowania, szeregu dokumentów dotyczących planowanych prac budowlanych i modernizacyjnych. Wiele etapów przygotowania inwestycji wymaga ponoszenia opłat za wykonanie projektu, uzyskania pozwoleń itp. Są one również obarczone większym ryzykiem niepowodzenia, a ich realizacja jest często długotrwała, co przy niestabilnej sytuacji gospodarczej, rosnących cenach towarów i usług w branży budowlanej, niesie za sobą duże ryzyko finansowe dla beneficjenta. Dlatego

być może wymogi obowiązujące dla takich inwestycji mogłyby być zweryfikowane (uproszczone) tak, aby większa liczba wnioskodawców zdecydowała się na takie działania.

Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem dla uniknięcia błędów formalnych, na etapie tworzenia i składania wniosku o pomoc, byłby elektroniczny formularz połączony z bazami ARiMR. Narzędzia informatyczne pozwoliłyby na umieszczanie w formularzu rozwijanych list z informacjami lub dodatkowych pól, które wskazywałyby na konieczność ich wypełnienia zgodnie z instrukcjami pojawiającymi się w odpowiednim miejscu formularza. Elektroniczna obsługa wniosków ułatwi nie tylko proces składania wniosków przez rolników, ale będzie miała korzystny wpływ na obsługę tych wniosków przez ARiMR. Konieczna jest też kontrola aktualności danych znajdujących się w bazach danych pozostających w zasobach ARiMR i ich ewentualna aktualizacja. Badania ankietowe wykazały różnice pomiędzy danymi w zasobach ARiMR a stanem rzeczywistym i danymi pozostającymi w zasobach innych instytucji.

Analiza danych przekazanych przez ARiMR wskazuje, że inwestycje objęte pomocą w omawianej operacji zostały zrealizowane dobrze. Z 2 849 zawartych z beneficjentami umów nieco ponad 80 % zostało rozliczonych do 30 kwietnia 2022r. Poprawne, zgodne z wnioskiem i obowiązującymi przepisami zrealizowanie zadań na które wnioskowano o pomoc było podstawą do rozliczenia pomocy i wypłacenia środków. Można z całą pewnością stwierdzić, że w zakresie wydatkowania funduszy inwestycje zostały dobrze zrealizowane. Dominującym rodzajem inwestycji był zakup różnego rodzaju maszyn i urządzeń przeznaczonych na rozwój produkcji zwierząt trawożernych, poprawę jakości produkcji i zmianę profilu produkcji w kierunku zwierząt trawożernych (zgodnie z wytycznymi dla programu wsparcia). Ten rodzaj inwestycji jest obarczony najmniejszym stopniem niepowodzenia lub popełnienia błędu, co było na etapie procedowania korygowane przez specjalistów z ARiMR i na etapie końcowym kontrolowane przez nich. Są to często inwestycje jednoetapowe, a więc ryzyko wystąpienia niepowodzeń jest minimalne. Z analizy danych ARiMR oraz przeprowadzonych badań wynika, że największym problemem dla potencjalnych wnioskodawców są inwestycje o charakterze budowlanym. Obarczone dużą liczbą dokumentów wnioski o pomoc finansową na realizację przedsięwzięć budowlanych nie są atrakcyjne dla potencjalnych beneficjentów. Jednocześnie ich realizacja jest skomplikowana i wieloetapowa co wiąże się z ryzykiem zaistnienia różnych problemów w trakcie realizacji zadania. Mimo poprawnej realizacji zaplanowanych inwestycji budowlanych projekty takie stanowią niewielką część, a alokacja środków pomocowych na inwestycje budowlane wyniosła jedynie 15 %.

Realizacja operacji „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000” niewątpliwie przyczyni się do poprawy stanu siedlisk na obszarach Natura 2000.

Analiza rodzaju inwestycji maszynowych wskazuje, że beneficjenci zaplanowali zakup 599 urządzeń bezpośrednio przeznaczonych do pielęgnacji użytków zielonych oraz nawożenia. Zrealizowano również zakupy nowoczesnych urządzeń do koszenia, zbioru biomasy i „obróbki” świeżej biomasy w ilości ponad 5 000 szt., które z pewnością uwzględniają potrzeby trwałych użytków zielonych w zakresie dbałości o ruń. Wprowadzenie do agrotechniki TUZ nowoczesnych urządzeń nie tylko jest ułatwieniem pracy rolników, ale gwarantuje ograniczenie niekorzystnych skutków prowadzenia działalności produkcyjnej na obszarach Natura 2000. Można z pewnością stwierdzić, że z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu rolniczego możliwe będzie zoptymalizowanie gospodarowania na tym terenie, ograniczenie szkodliwych emisji poprzez wykorzystanie nowoczesnego zaplecza maszynowego, a pośrednio zmniejszenie antropopresji na użytki zielone w tych obszarach. Nowoczesne maszyny i urządzenia charakteryzują się większą wydajnością co wpłynie korzystnie na terminowość wykonywania prac zgodnie z wymaganiami programów, którymi są objęci beneficjenci posiadający użytki zakwalifikowane do cennych siedlisk. Lepsza wydajność maszyn, skrócenie czasu niezbędnego do wykonania zabiegów wpływa na mniejsze uzależnienie rolnika od niekorzystnych warunków atmosferycznych. Na obszarach Natura 2000 rolnicy muszą gospodarować zgodnie z wymogami jakie wynikają dla danego gospodarstwa z planu zadań ochronnych lub planów ochrony wyznaczonych dla danych obszarów Natura 2000 oraz zgodnie ze zobowiązaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi lub ekologicznymi.

Dodatkowo beneficjentami operacji w znacznej mierze zostały gospodarstwa o znacznym udziale TUZ położonych na obszarach Natura 2000 w odniesieniu do łącznej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie. Blisko 43% gospodarstw, które otrzymały pomoc wykazało 30-60% takiego udziału i prawie 23% gospodarstw wykazało powyżej 60% udziału (tabela. 16 i 17). Powyższe dane wskazują na wyraźne wsparcie rozwoju i ochrony TUZ na obszarach Natura 2000 przez omawianą operację. W przyszłości, w zakresie gospodarowania na TUZ warto uwzględnić działania nakierowane na utrzymanie i poprawę różnorodności biologicznej łąk i pastwisk, dbałość o prawidłowy udział ziół i roślin dwuliściennych w runi. W ramach realizowanych inwestycji beneficjenci nie wskazują jak otrzymana pomoc przyczyni się do ochrony obszarów siedlisk na obszarach Natura 2000. W ramach dofinansowania rolnik powinien ocenić i wykazać korzystny wpływ swoich inwestycji na użytki zielone w obszarze natura 2000 lub sam obszar chroniony. W obecnej formie wsparcie służy głównie poprawie efektywności gospodarowania na TUZ, jest bardzo szerokie i w zasadzie wyczerpuje zakres potrzeb rolników. Zakres pomocy jest wystarczający, modyfikacji wymaga procedura ubiegania się o pomoc. Badania ankietowe przeprowadzone wśród

rolników, którzy ubiegali się o pomoc i ostatecznie z niej nie skorzystali oraz wśród osób zajmujących się doradztwem i wspomagających rolników w procesie aplikowania o środki wskazują na potrzebę uproszczenia procedury wnioskowania o przyznanie pomocy finansowej zwłaszcza w przypadku inwestycji budowlanych. Samo uzyskanie opinii organu, który koordynuje funkcjonowanie obszarów Natura 2000 na potrzeby ubiegania się o wsparcie w ramach operacji typu „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000” w ramach PROW 2014-2020 wiąże się z koniecznością dostarczenia kilku załączników, stawiennictwa osobistego u opiniodawcy lub korzystania z usług pocztowych. Konieczność dołączenia do wniosku wielu dokumentów jest bardzo czasochłonna i wiąże się z poniesieniem często znacznych kosztów już na etapie składania wniosku. W przypadku inwestycji budowlanych być może wskazane byłoby wnioskowanie dwuetapowe (po wstępnej weryfikacji wniosku, wnioskodawca dostarczałby do ARiMR dokumenty wymagające poniesienia kosztów). Procedura składania wniosku powinna mieć formę elektroniczną, w formie arkusza aktywnego, wskazującego błędy lub konieczność uzupełnienia danych, z możliwością wprowadzania korekt na etapie kontaktu ARiMR a wnioskodawca.

System programów pomocowych i dotacji dla rolnictwa jest jednym z gwarantów rozwoju rolnictwa i jego utrzymania na odpowiednim poziomie, konieczne jest więc jego ciągle dostosowywanie do rzeczywistych potrzeb rolników oraz rozwój form pomocy rolnikom w ubieganiu się o środki finansowe. Konieczny jest też ciągły rozwój systemu informacji wśród rolników o możliwościach korzystania z różnych form pomocy oraz warunków, na jakich taka pomoc może być udzielana zainteresowanym rolnikom.

W rozmowach z ankietowanymi wielokrotnie pojawiał się też wątek braku wystarczającej wiedzy o środkach finansowych dostępnych dla rolników w obszarze innowacji w gospodarstwach rolnych w innych programach pomocowych. Konieczne jest więc ciągle i szerokie informowanie rolników o dostępnych możliwościach ubiegania się o środki z innych źródeł.

Wykaz aktów prawnych:

- Dyrektywa 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory. Rada Wspólnot Europejskich. Dz.U. L 206 , 22/07/1992 P. 0007 – 0050.
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Dz.U. L 103 z 25.4.1979.
- Traktat Ateński z 16 kwietnia 2003 r.: Rezolucja prawodawcza Parlamentu Europejskiego w sprawie wniosku Rzeczypospolitej Polskiej o uzyskanie członkostwa w Unii Europejskiej. Dz.U. L 236 z 23.9.2003, str. 12.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz. U. 2004 Nr 92 poz. 880.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFPRO) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005. PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/487
- Dz.U. 2017 poz. 1469 Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu "Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000" w ramach poddziałania "Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Dz.U. 2021 poz. 915. Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu "Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000" w ramach poddziałania "Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Dz.U. 2015 poz. 415 Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

VI. ZAŁĄCZNIK

Tabela 1. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo dolnośląskie (grupa danych A).

	Województwo dolnośląskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bolesławiecki					1		1			1				1	
dzierżoniowski			1											1	
gólgowski			1							1				1	
górowski							1							1	
jaworski		1			1									1	
jeleniogórski							1			1					
kamiennogórski		1					1			1				2	
kłodzki		3			2		2			1				6	
lubiński			1											1	
lwówecki		1					2			1				3	
milicki			3	1	1		3							6	
oleśnicki			1		2					1				1	
polkowicki					1										
trzebnicki					4		2							2	
wałbrzyski		5	1		3		2			3	1			7	
wołowski					3									1	
wrocławski					1										
Razem	0	11	8	1	19	0	15	0	0	10	1	0	0	34	0

Tabela 2 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo kujawsko-pomorskie (grupa danych A).

	Województwo kujawsko - pomorskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bydgoski		4	2		2									7	
chełmiński		1												1	
nakielski		22	16		2		7			2				45	
sępoleński		1	3				1							4	
świecki		5	3		2									9	
toruński		2			1									2	
tucholski		12	4			1	5			1				22	
włocławski		4	1		3		2							8	
żniński		1												1	
Razem	0	52	29	0	10	1	15	0	0	3	0	0	0	99	0

Tabela 3. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo lubelskie (grupa danych A).

	Województwo lubelskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bialski			1				2			2	3			2	
chełmski		1			6						1			2	
hrubieszowski		1	1		1									2	
lubartowski		2	1				2							5	
łukowski			1											1	
parczewski		2	4		4		3			1				11	
puławski			1											1	
radzyński		4	3		3		3			2				12	
rycki		1					2							3	
tomaszowski					1									1	
włodawski		2	4		4		4			4			2	9	
Zamość					1										
Razem	0	13	16	0	20	0	16	0	0	9	4	0	2	49	0

Tabela 4. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo lubuskie (grupa danych A).

	Województwo lubuskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
gorzowski		2	4		4		17			2	1		1	23	
Gorzów Wielkopolski							1							1	
krośnieński			1		1		3			4				4	
międzyrzecki		1	1		2					1				2	
słubicki			1		7		1			2				2	
strzelecko-drezdenecki	1	16	1		5		19							35	
sulęciński		2	4		4		19			2				26	
świebodziński			1		3		1			1	1		1	3	
wschowski			1											1	
zielonogórski			1		1		1			1				2	
żagański					1		2				1			1	
żarski							1							1	
Razem	1	21	15	0	28	0	65	0	0	13	3	0	2	101	0

Tabela 5. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo łódzkie(grupa danych A).

	Województwo łódzkie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
kutnowski		13	2		2	1	1	1						16	
łaski		1												1	
łęczycki		50	7	1	6		1							59	1
łowicki		7	1		2		1			1				9	
opoczyński				1											
piotrkowski							1							1	
poddębicki		1	3		1									4	
radomszczański		1	1				2							4	
sieradzki		2					1							3	
tomaszowski					1										
Razem	0	75	14	2	12	1	7	1	0	1	0	0	0	97	1

Tabela 6 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo małopolskie (grupa danych A).

	Województwo małopolskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
gorlicki		20					12			9	2	1	1	32	
limanowski		1								1			2	2	
miechowski		1												1	
nowosądecki		2					1						1	2	
nowotarski		2					1						1	2	
tarnowski			2								1		2	1	
Razem	0	26	2	0	0	0	14	0	0	10	3	1	7	40	0

Tabela 7. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo mazowieckie (grupa danych A).

	Województwo mazowieckie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
białobrzeski			1				1							2	
łosicki		5			1		4							10	
makowski		6	1				4			3				11	
miński		2	1		1		2							5	
mławski		26					5							31	
nowodworski							2							2	
ostrołęcki		50					1				1			51	
ostrowski		4					4						1	7	
otwocki		1	1											2	
przasnyski		51			2		5			1	1			56	
pułtowski		1					2							3	
siedlecki		17	6		1		3							25	
sochaczewski							2							2	
sokołowski		9			1									9	
węgrowski		12	1		5		2							15	
wołomiński		1	1								1			1	
wyszkowski		19			3		3							22	
żuromiński		16			1		2	4						20	
Razem	0	220	12	0	15	0	42	4	0	4	3	0	1	274	0

Tabela 8 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo opolskie (grupa danych A).

	Województwo opolskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
namysłowski					1										
opolski							1							1	
Razem	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0

Tabela 9 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo podkarpackie (grupa danych A).

	Województwo podkarpackie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bieszczadzki		4					4			2			2	7	
jasielski		6			1		1			2				7	
kolbuszowski		2												2	
krośnieński		7			1		2			1				9	
leski		1								1				1	
lubaczowski		2			3		2							4	
mielecki			2							1	1		1	2	
przemyski			1	1										1	
rzeszowski		1												1	
sanocki		7	1							1			1	8	
Tarnobrzeg			1											1	
tarnobrzesci							1								1
Razem	0	30	5	1	5	0	10	0	0	8	1	0	4	43	1

Tabela 10 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo podlaskie (grupa danych A).

	Województwo podlaskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
augustowski		91	4		2		8			2	2			98	2
białostocki	1	70	5		13		22			8		1	1	95	
Białystok					1										
bielski		3			5									3	
grajewski		69	1		6		18			2	1			87	
hajnowski		4	1		3									6	
kolneński		11	1							1				12	
Łomża			1											1	
łomżyński		112	4		4		13		1	11	1			126	1
moniecki		45	3		2		21				2			68	
sejneński			1				1			1				2	
siemiatycki		2	2				1							5	
sokólski		45	3		3		3			4	1		1	48	1
suwalski		4					2			2				6	
wysokomazowiecki		4					3							7	
zambrowski		54	1		3		7							61	
Razem	1	514	27	0	42	0	99	0	1	31	7	1	2	625	4

Tabela 11. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo pomorskie (grupa danych A).

	Województwo pomorskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bytowski		1	1		1		4				1			7	
chojnicki		65	15		6		21			1				101	
kartuski			1				1							2	
kościerski		9	11		1		12				1		4	30	
kwidziński		2	3		1					1				6	
malborski			1		2									1	
nowodworski			1											1	
pucki		2	1		2		1			1		1		4	
słupski					3		2			3				2	
starogardzki		8	2		1		1			1				12	
sztumski		1												1	
tczewski		2					1							3	
wejherowski		1	1				1							3	
Razem	0	91	37	0	17	0	44	0	0	7	2	1	4	173	0

Tabela 12. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo śląskie (grupa danych A).

	Województwo śląskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
cieszyński		1	1		1									2	
zawierciański	1		2											3	
Razem	1	1	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0

Tabela 13 . Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo świętokrzyskie (grupa danych A)

	Województwo świętokrzyskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
buski		7	8		2					1			1	16	
jędrzejowski		1	1				1			1				3	
konecki					1										
ostrowiecki					2									1	
pińczowski					1		1				1		1	1	
włoszczowski			1		2		1							2	
Razem	0	8	10	0	8	0	3	0	0	2	1	0	2	23	0

Tabela 14. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo warmińsko-mazurskie (grupa danych A).

	Województwo warmińsko-mazurskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bartoszycki		9	5		9		8			5	1		1	23	
braniewski		4	1		2		4			5				10	
działdowski		14	1				8			3				23	
elbląski		1								1				1	
ełcki		1												1	
giżycki			1		1						1			1	
gołdapski		2					1			1				3	
iławski		1						1						1	
kętrzyński		4			4	1	2			3	1			8	
lidzbarski					1		2			2				4	
mrągowski		14			1		2			3	1			16	
nidzicki		1					2							3	
olecki		1								1				1	
olsztyński		1			3		2			4				3	
ostródzki					1		1			2				1	
piski		22			1		4			1				26	
szczygieński		33			2		9			9				42	
węgorzewski		3	1				2			2				6	
Razem	0	111	9	0	25	1	47	1	0	42	4	0	1	173	0

Tabela 15. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym -województwo wielkopolskie (grupa danych A).

powiat	Województwo wielkopolskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
chodzieski		2	5			6	2							9	
czarnkowsko-trzcianecki		22	5			8	6	1		4				32	
gnieźnieński			1			1								1	
grodziski		2					2							4	
kaliski			1			1	1			1				3	
kolski		13				3	1	1			1			14	
Konin		1												1	
koniński		24	1				7							32	
kościański		1												1	
krotoszyński						1								3	
leszczyński		2	1			1								6	
międzychodzki		2	2			2	2			1				1	
nowotomyski						1									
ostrowski	1	4	4			1	4			1				12	
piłski		13	6			2	8			2	1			26	
poznański			1											1	
słupecki		1	1				4					1		6	
szamotulski		1												1	
śremski		2	1				1							4	
turecki		1												1	
wągrowiecki		1	1				1							3	
wolsztyński		6	3				2							11	
wrzesiński	2	5	4			1	5							13	
złotowski							1			1				1	
Razem	3	103	37	0	28	1	46	1	0	9	2	0	1	185	0

Tabela 16. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo zachodniopomorskie (grupa danych A).

	Województwo zachodniopomorskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
choszczeński			2		1		2			2	1			3	
drawski					8		6			11	1			6	
goleniowski		4			6		12			3	1			15	
gryficki		3	3		1		3			1			1	9	
gryfiński		1				1				1				1	
kamieński			1		4		2			1		1	1	3	
kołobrzeski		5	3		3		2			1				11	
łobeski		1			1					1				1	
myśliborski			2				5				1		1	7	
policki					1		1			1				1	
pyrzycki					2		2			1				3	
stargardzki		1	1		3					1			2	3	
Szczecin					1										
szczecinecki					1		1			2				1	
świdwiński			2							1	2			2	
Świnoujście			1											1	
wałeckie					2		3			5	1			5	
Razem	0	15	15	0	34	1	39	0	0	32	7	1	5	72	0

Tabela 17. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - Województwo dolnośląskie (grupa danych B).

	Województwo dolnośląskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bolesławiecki					2		1			1				1	
gólogowski							2			2				2	
jeleniogórski							2							2	
kamiennogórski					1					1					
kłodzki					2		3							3	
lwówecki			1							1					
milicki							1							1	
średzki							1							1	
wałbrzyski		2					4			1	1			5	
wołowski					2										
wrocławski					1										
Razem	0	2	1	0	8	0	14	0	0	6	1	0	0	15	0

Tabela 18. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo kujawsko-pomorskie (grupa danych B).

powiat	Województwo kujawsko-pomorskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
bydgoski		1												1	
inowrocławski					1										
nakielski		4	1				1							6	
sępoleński					1										
świecki		1			1		1			1				2	
tucholski		4	1				1							6	
włocławski		1												1	
Razem	0	11	2	0	3	0	3	0	0	1	0	0	0	16	0

Tabela 19. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo lubelskie (grupa danych B).

	Województwo lubelskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
białski					1									1	
hrubieszowski							1							1	
krasnostawski					1										
lubartowski						1	1							1	
parczewski			1				1				1			1	
puławski		1												1	
radzyński		1			1									1	
rycki			1											1	
włodawski			1		4		2			2				3	
zamojski					1										
Razem	0	2	3	0	8	1	5	0	0	2	1	0	0	10	0

Tabela 20. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo lubuskie (grupa danych B).

powiat	Województwo lubuskie														
	Typ rolniczy bazowy									gospodarstwo ekologiczne	Zwierzęta trawożerne				
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne		konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
gorzowski		1	1		6		6			2				8	
Gorzów Wielkopolski					1									1	
krośnieński							1			1				1	
międzyrzecki			1		3					1				1	
słubicki		1	1		3									2	
strzelecko-drezdenecki			1		3		7							6	
sulęciński			2		2		6						1	7	
świebodziński			1		3		1							3	
zielonogórski					1		1							1	
żagański					1										
Razem	0	2	7	0	23	0	22	0	0	4	0	0	1	30	0

Tabela 21. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym – województwo łódzkie (grupa danych B).

	Województwo łódzkie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
brzeziński					1					1					
kutnowski		2												2	
łaski					1										
łęczycki		7			1		1							8	
łowicki		2					1							3	
opoczyński					1										
sieradzki			1											1	
Razem	0	11	1	0	4	0	2	0	0	1	0	0	0	14	0

Tabela 22. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo małopolskie (grupa danych B).

	Województwo małopolskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
gorlicki		3					1			1				4	
nowosądecki							2							1	
Razem	0	3	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	5	0

Tabela 23. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo mazowieckie (grupa danych B).

powiat	Województwo mazowieckie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
łosicki		3					1							4	
makowski		1												1	
miński		3					1	1						4	
mławski		6			2		2			2				9	
nowodworski															
ostrołęcki		7					1							8	
ostrowski		3												3	
otwocki															
przasnyski		6			2									6	
pułtuski															
siedlecki		7					2	1						9	
sochaczewski			1				1							2	
sokołowski		2			1		3					1		4	
węgrowski		4	1				2							7	
wołomiński															
wyszkowski			1		1		2				1			1	
żuromiński	1	6					2	3						10	
Razem	1	48	3	0	6	0	17	5	0	2	1	1	0	68	0

Tabela 24. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo opolskie (grupa danych B).

	Województwo opolskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
opolski			1											1	
Razem	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Tabela 25. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo podkarpackie (grupa danych B).

	Województwo podkarpackie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
jasielski		1												1	
kolbuszowski		1	1								1			1	
krośnieński		1			1		1			2				1	
leski							1								
leżajski		1			1									2	
niżański					1									1	
przemyski					1										
sanocki		1			2		1				1	1		3	
Tarnobrzeg		1												1	
rzeszowski							1								
Razem	0	6	1	0	6	0	4	0	0	2	2	1	0	10	0

Tabela 26. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo podlaskie (grupa danych B).

powiat	Województwo podlaskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
augustowski		10			1					1				8	1
białostocki		6	1		5		3	1			1			12	
bielski		3			3					1				4	
grajewski		12					3			1				15	
hajnowski			1		2									1	
kolneński		5	2				3			2				10	
łomżyński		25			2		4			5				30	
moniecki		5					1							6	
sejneński							1			1	1			1	
siemiatycki							1							1	
sokólski		1	1		1					1			1	2	
suwalski		1								1				1	
wysokomazowiecki		1												1	
zambrowski		5					1							6	
Razem	0	74	5	0	14	0	17	1	0	13	2	0	1	98	1

Tabela 27. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo pomorskie (grupa danych B).

	Województwo pomorskie															
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne						
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele	
bytowski			5		1		2	1		1				7		
chojnicki		13	3				4						1	19		
kościerski		2	3		1		1						1	6		
malborski					1											
pucki		1					1							2		
słupski					1											
starogardzki		4	2				1			1	1			6		
sztumski					1									1		
tczewski		2			1									2		
Razem	0	22	13	0	6	0	9	1	0	2	1	0	2	43	0	

Tabela 28. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo śląskie (grupa danych B).

	Województwo śląskie															
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne						
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele	
bielski			1											1		
cieszyński		1												1		
Razem	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	

Tabela 29. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo świętokrzyskie (grupa danych B).

powiat	Województwo świętokrzyskie														
	Typ rolniczy bazowy										Zwierzęta trawożerne				
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
buski			2								1			1	
jędrzejowski	1														
pińczowski			1		1									2	
włoszczowski		1												1	
Razem	1	1	3	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0

Tabela 30. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo warmińsko-mazurskie (grupa danych B).

powiat	Województwo warmińsko-mazurskie															
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne						
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele	
bartoszycki		1			2		6			3				6		
braniewski		1		1						1				1		
działdowski		8			1		1							10		
elbląski			1				1				2			1		
ełcki					1											
gołdapski					1		1			2				1		
kętrzyński		1			5		1			1				2		
lidzbarski							2			1				2		
mragowski		5						1						6		
niedzicki		1												1		
olsztyński			1		1									1		
ostródzki					1											
piski		4			1		1			2	1			4		
szczycieński		7			1		1			2				8		
węgorzewski		2												2		
Razem	0	30	2	1	14	0	14	1	0	12	3	0	0	45	0	

Tabela 31. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo wielkopolskie (grupa danych B).

	Województwo wielkopolskie														
	Typ rolniczy bazowy									Zwierzęta trawożerne					
powiat	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwale	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
chodzieski		1	2		1		1			1				4	
czarnkowsko-trzcianecki		7			1		3	1		1				10	
grodziski		2	1											3	
kaliski			1		1									2	
kolski		2					3							5	
koniński		3					1							4	
kościański		1												1	
leszczyński			1											1	
międzychodzki		1	2				1						1	4	
ostrowski		1					1		1					2	
pilski			1				1							2	
poznański		1			1									2	
rawicki								1						1	
śremski							1							1	
wągrowiecki		2												2	
wolsztyński			2				3			1				6	
wrzesiński					1					1					
Razem	0	21	10	0	5	0	15	2	1	4	0	0	1	50	0

Tabela 32. Analiza gospodarstw wnioskodawców w ujęciu powiatowym - województwo zachodniopomorskie (grupa danych B).

powiat	Województwo zachodniopomorskie										Zwierzęta trawożerne				
	Typ rolniczy bazowy														
	drób oraz pozostałe ziarnożerne	krowy mleczne	mieszane	uprawy ogrodnicze	uprawy polowe	uprawy trwałe	zwierzęta trawożerne	zwierzęta ziarnożerne - trzoda chlewna	inne	gospodarstwo ekologiczne	konie i osły	kozy	owce	bydło domowe i bawoły	daniele
choszczeński					3		1						1	3	
drawski			1							1			1	1	
goleniowski		1	1				4							5	
gryficki			2							1				2	
kamieński			1		3		1			2				2	
kołobrzeski		1	1							1				1	
koszaliński					3		1			1				1	
łobeski			1		2									1	
policki		2					1							3	
pyrzycki					1							1			
sławieński					1										
stargardzki			1		2									2	
szczecinecki		1			3					1				1	
świdwiński					1		1			1			1		
Razem	0	5	8	0	19	0	9	0	0	8	0	1	3	22	0